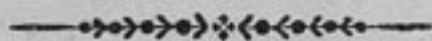

ПИСМЕЪНИЦА

НА

СЛАВЯНСКІЙ-А ЯЗЫКЪ.

СЪСТАВИ

ИВАНЪ Н. МОМЧИЛОВИЧЪ,

Елѣнчанинъ.

ИЗДАНИЕ ПЪРВО.

БЪЛЪ ГРАДЪ.

Въ Правителствениѡ тѡ Книгопечатниѡ.

1847.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА - СКОПЈЕ
К. ИНВ. 129/42

Сѣхъ послѣшавъ, оуразумѣетъ ѿзвѣтіа словѣсъ.

Притч. I, 3 — 5.

НА
ЕДНОРОДНОТО СИ
БЪЛГАРСКО ЮНОШЕСТВО,

СЪ НАДЕЖДЪ ЗА ДОБРЫ УСПѢХЫ,

Посвящава

свой-а трудець

ИВАНЪ Н. МОМЧИЛОВИЧЪ.

ПРЕДГОВОРЪ.

Църковный-а нашъ языкъ, който ся нарича Славянскій, или обыкновенно Църковно-Славянскій, получилъ е начално то свое бытіе отъ преводъ-а на Св. Писаніе, що ся е съвършилъ на прадѣднѣй-а ни Старо-Българскій языкъ (1) отъ първы тѣ Славянскы просвѣтителы, Кирилла и Меѳодія. Той е едничко и най драгоцѣнно наше съкровище, което е остало намъ въ наслѣдство отъ прадѣды тѣ ни, и което е твърдѣ притребно сега на наша та възрождаема млада книжнина. Отъ него ни немамы другъ по святъ старинъ, която да бы придавала на наша та народность толикъ тяжесть: защото той, колкото е почтенъ и драгоцѣненъ намъ, като языкъ на прадѣды тѣ ни по своя та древность, толкова повечъ, защото отъ начало то си

(1) Това до скоро не бѣше основателно признато отъ ученны тѣ Славянисты на нашѣй-а вѣкъ: защото доста разногласія сѣ были въ миѣнія та имъ, за въпросъ-а — *кое отъ Славянскы тѣ нарѣчія е было основа за преводъ-а на Св. Писаніе?* Но повечто отъ тѣя изыскатели, съ големъ провицателность като придирихъ, съединихъ си гласовы тѣ и рѣшихъ въпросъ-а въ нашъ ползъ. Повечто иматъ миѣніе, чи ни — Българе — имамы право на таъ старинъ, а не друго Славянско племя. Това господствующе днесъ миѣніе (казва Г. К. Зеленецкій, въ своѣ тѣ рѣчь — „о началъ и образователяхъ языка Церковно-Славянскаго“) подтвърдено е съ доста исторически, филологически доказателства и съ разны древны свидѣтелства така, щото слѣдъ малко время, като ся придирва предметъ-а съ таково надстояніе, ще исчезне сяко остало сумнѣніе. Отъ знатны тѣ ученны, които сега съединяватъ свои тѣ гласовы въ нашъ ползъ, Г. Зеленецкій казва да сѣ тѣ: Г. Шлецеръ, родоначалникъ на това миѣніе, и Гг: Востоковъ, Максимовичъ, Шевыревъ, Венелинъ, Новицкій, Погодинъ, Априловъ, Бодянский и Шафарикъ, който само въ свои тѣ „Славянскы древности (§3)“ ся склонява въ нашъ ползъ. А намъ най явно доказателство за това може да послужи сравненіе то на говоримый-а ни языкъ съ рѣкописны тѣ.

е былъ и днесъ е Църковенъ языкъ на доста Славянскы племена. На него най първо ся благовѣстила Евангелска та истина на прадѣды тѣ ни и на други нѣкои Славянскы племена; на него имъ ся предаде и писмено; на него и до днесъ ся съвършава пречестна та Божественна служба уповечъ отъ 36 милиона Славяны въ Россіѣ, Българія, Сърбіѣ, Чернѣ-горѣ, Венгріѣ и отчасти въ Далмація (2).

Отъ весма драгоцѣнны тѣ, ради сякиго Славянина, памятници на тая старина доста остатки сѣ были спазени, изъ отечество то ни при наши тѣ святины, въ разны църквы и мѣнастыры, отъ дето доволно рѣкописи сѣ сѣ пренесли и днесъ днесъ сѣ преносятъ въ библиотеки тѣ на просвѣщенны тѣ народы, а найповечъ на Россія.

Изучаванье то на тойзи языкъ, мысль, сякій отъ наши тѣ ученны да каже, чи е весма потребно намъ. Треба той, като Църковенъ языкъ щото е, да ся предава въ училища та (но послѣ Българскѣ Грамм.), колко то за онія ученицы, които ще приѣмнатъ священнѣ чинѣ, толкова и за сякиго другого, за да разумѣва чтенія та и нѣнія та въ Божественнѣ тѣ службѣ. А що ся касае до книжницѣ тѣ ни, мысль, сякій да е съгласенъ, чи нашій-а языкъ може ся обработи и подведе подъ основны правила, само отъ изслѣдованіе то на матерній-а му, и найповечъ въ първый-а періодъ на исторія та му (3). Защо то, ако трѣгнимы отъ сегашно то

(2) Споредъ говоренье то на Копитара, който е единъ отъ извѣстны тѣ Славянисты на наше то время.

(3) Г. Востоковъ исторіѣ тѣ на писмено то развитіе на Църковно-Славянскій-а языкъ дѣли на тры періода: първый-а нарича *древнѣйшій*, който ся нахожда въ рѣкописы тѣ, и ся простира отъ X-то до XIII-то столѣтіе; вторый-а — *средній*, който ся образовалъ постъпенно отъ списанія та на Церковны тѣ книги въ Россіѣ, Сърбіѣ и Българіѣ, и ся простира отъ XIII-то до XVI-то стол., когато ся появили печатани книги тѣ на Св. Писаніе, и когато ся почало исправленіе то на тойзи языкъ, по свойства та на Русскій-а; третій-а — *новый*, който ся простира отъ XVI-то стол. до наше то

му състояніе, като възъ нѣкожъ рѣкжъ отъ нейно то устіе, и възлѣзими до самый-а изворъ, ще видимы и ще найдемы тамъ природны тѣ звуковы на сякій днешній Българинъ. Тамъ ще найдемы да извыра отъ майчина та ницыца — рѣкописы тѣ — пречисто то и несмѣсно отъ другы звуковы млеко, съ което за чудо ся е питалъ до днесъ нашій а языкъ, и което, тѣй дакажъ, всырилося и е остало въ него като сырище (4).

время, и ся нахожда въ Църковны тѣ книги, що сж печатани въ Россіѣ, Польшѣ, Венеціѣ и въ Сърбіѣ

(4) Употребленіе то на нѣмогласны тѣ: ѣ и ѣ за полугласны, и полугласни тѣ буквы: ж и ѣ сж чистъ старъ и сегашенъ Българизмъ. — Г. Христати П. Дупничанинъ, учитель Сицовой, въ „свою Славенско-Българскую Грамматикѣ, издаденію вторый пѣтъ“, въ преговоръ-а си, нарича послѣдны тѣ „гнусоты, мрасоты, отъ небытіа произведены“ и слѣдователно за нашъ тѣ книжничъ — „квасъ Фариссейскій“. Послѣ това слѣдува: „нити ся нахожда нѣкое отъ нихъ въ Старо-Българскомъ азыцѣ, или по доврѣ, въ сѣщей майцѣ, съ чією цыцею е неговъ Ново-Българскій отдоенъ“: за това казва: „непотребное майцѣ, непотребно быва и дцѣрѣ“. Съ сичко това Г. Христати доказва, чи има неправы и зарѣждивали познанія за сжщъ тѣ майкж на Ново-Българскій-а языкъ. Казва, чи съ тажъ Грамматикѣ приближилъ языкъ-а къмъ Старо-Българскій-а. (?). Но отъ това е явно, чи самъ той, Г. Христати, не знае, на каде тегли языкъ-а, кога не познава добръ сжщій-а му изворъ. Да не говорѣ много, съ това той понеска (по обща та пословица) да поправи вѣжды тѣ на наша та книжнична, но вмѣсто това избоде ѣ очы тѣ. — Кога Сърби тѣ не почетохъ за гнусоты и мрасоты, да измыслятъ за нѣкои си природны звуковы новы буквы, като ѣ и ѣ: то намъ защо да сж гнусоти и мрасоти буквы тѣ: ж и ѣ, кога тія ся произносили и пишали отъ прадѣды тѣ ни на вѣсты тѣ мѣста, дето и нѣн сега ты употреблявамы? Покорно моля Г. Христати, да воотвѣри отъ сегашны тѣ печатаны Славянскы книги взоръ-а си, и внимателно да пригледа рѣкописы и другы стары памятницы; като: Іоанна Екзарха, Манассіинъ лѣтописъ, Остромирово то Евангеліе: тогава ще ся увѣри за сичко това, и безпристрастно ще исповѣда истина тѣ.

До сега тойзи языкъ ся предаваше въ нѣколко училища изъ отечество то ни, на Грамматики съ Славянскы или съ Русскы правила, и отъ това съ голѣмъ трудъ, който и азъ опытахъ въ учителско то ми занятіе. Отъ това азъ побуждаемъ, въсприяхъ трудъ да съставѣмъ тажъ Писменницѣ на Славянскій-а, или по добрѣ, на Църковно-Славянскій-а языкъ; макаръ малый-а ми опытъ и ограниченны тѣ ми познанія твърдѣ не ми дозволявахъ, да ся заловѣмъ за едно таково трудно дѣло. Но пакъ, по дължностъ та къмъ род-а си, що можахъ направихъ и съ тойзи мой трудець надѣѣмся да принесѣмъ нѣщичко полезно на наше то юношество.

При съставленіе то ѱ, отъ Грамматики тѣ, що употребихъ въ съвѣтъ и въ подражаніе, преимущественно сѣ: Славянска та Грамматика Ивана Пенинскаго и Русска та Грам. Н. Греча; отчасти захъ нѣщо и отъ Мразовича: но некадѣ и преводъ чистъ употребихъ отъ две тѣ първы, а некадѣ и самъ по сила та си прибавихъ и пригодихъ, колкото бѣ възможно да е израженіе то ясно. Слогъ употребихъ простъ и чистъ Български, за лѣснотѣ на дѣца та. А въ правописаніе то послѣдувахъ Г. Иванча Богоева, съ различіе — дето употребихъ за полугласны и буквы тѣ: ѣ и ѣ, (както гы употреби Г. Иларіонъ Стояновъ въ преводъ-а си), дето пишѣ членовы тѣ отдѣлно и дето употребихъ за мѣжкы родъ членъ — а, а не ать, ни жтъ, нито тѣ. Защото — а, макаръ да ся употребява по частно въ говоримый-а языкъ, но не драшти на ухо то както други тѣ, найповечъ, — кога ся случать редомъ нѣколко таквизи звукове; като: *позови гы да доджтъ да яджтъ отъ плодъ атъ*. А отдѣлихъ го съ прѣчець, за да ся произнося лесно отъ новоначалны тѣ и безсилны тѣ.

Ако съ тойзи мой трудець улучѣ благосклонность тѣ на наши тѣ любородцы, потруди щѣ ся да принесѣмъ и друго нѣщичко на род-а си.

Иванъ Н. Момчиловичъ.

ВВОЖДАНЬЕ.

I. ЯЗЫКЪ И ЗНАКОВЕ ТЪ МУ, СЪ КОИТО СЯ ПРЕДСТАВЛЯВА.

§ 1. *Понятіе за нѣкоя вещь ся нарича впечатлѣніе то, което остава на ум-а ни, кога тая вещь подпадни подъ чувства та ни или докати до тѣхъ.*

§ 2. *Кога нашій-а умъ обхожда впечатлѣніе то за тажъ вещь, ни казвамы, чи той мысли, разсѣжда за нежъ; тая сила на ум-а ся нарича *вътрешно слово*, или *рѣчь вътрешна*, а дѣйствиe то ся нарича *мысль*, или *размышленіе*.*

§ 3. *Да дадемы на другиго да разумѣй, що мыслимы, ни употреблявамы предъ него нѣкаквы знаковы, които може да сѣ: а) движенія на тѣлесны тѣ наши членовы, б) събранія отъ членораздѣльны гласовы, и в) нѣкаквы начертанія на нѣщо отгорѣ. Представленіе то на мысли тѣ ни, чрезъ коида-е отъ тія знаковы, наричася *языкъ*. Споредъ знаковы тѣ, съ които представлявамы мысли тѣ си, и языкъ-а може да в три вида: а) *изобразуемъ съ маханье, съ ки-**

манье (языкъ на нѣмы тѣ), б) *гласовемъ*, или *говоримъ*, и в) *пишимъ*. Разни говорими языци по свѣт-а съ толкова, колкото и народи, но сичкы тѣ немагы и пишимы.

§ 4. Събранія отъ нѣколко членораздѣлни гласовы, които означаватъ разны понятія, наричатся *думи*; отъ тѣхъ състои гласовный-а языкъ. А членораздѣлни тѣ гласове, които съставляватъ *думы тѣ*, наричатся *слолове*.

§ 5. Въ пишмый-а языкъ, членораздѣлни тѣ гласове, или слогове тѣ, изображаватся съ нѣколко знаковы, нѣкога и съ единъ, кога е само простъ гласъ. Тии знакове ся наричатъ *писмена*, или *букви*, а събраніе то имъ — *азбука*. Както има довольно разны языци по свѣт-а, така има и довольно разны азбуковы.

II. ОПРЕДѢЛЕНИЕ НА ПИСМЕННОИЦА ТА.

§ 6. Наука та, която учи, какъ да ся говори единъ кой-да-е языкъ, по свойства та му, какъ да ся пиши на него, и какъ да ся разумѣва, кога е написанъ, наричяся *Писменница*, или по Грьцки *Грамматика*. По това и Славянска та Писменница учи, какъ да ся пиши на Славянски, по свойства та на

языкъ-а, и какъ написано да ся разумѣва добрѣ.

III. ПИСМЕНА, ИЛИ БУКВИ НА СЛАВЯНСКІЙ-А ЯЗЫКЪ.

§ 7. Славянскій-а языкъ ся пиши съсь слѣдующы тѣ 40 буквы: А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, [S], И, Ї, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, [OU], Ф, Х, Ѡ, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Ь, Ѣ, Ю, Ѡ, ѡ, ѣ, Ѥ, Ѧ, V, съ които ся считать и употребляеми тѣ само въ старинѣ тѣ — Ѧ и ѧ.

Замѣчаніе а. Изобрѣтатели на тая азбука были Кирилъ и Меодій братъ му, Архіепископъ Панонскій и Моравскій, които живѣли около половинѣ тѣ на девятый-а вѣкъ. Тии двоица братья, като положили намѣреніе, да преведѣтъ на праотскій-а ни Старо-Българскій языкъ священо то писаніе, при съставленіе то на тая азбука постѣпили така: пріяли основаніе Гръцкій-а алфавитъ, и дали на буквы тѣ названія Славянскы (Българскы). Но, ради сичкы тѣ звучны израженія на тозъ богатъ языкъ, Гръцкій-а алфавитъ не былъ достаточень: за това тии заели отъ други языцы нѣколко буквы, и дали и тѣмъ названія Славянскы. Това станало незабавно послѣ, като пріяли наши тѣ праотци Христіанско то православно исповѣданіе отъ Вѣсточна та църква.

б. Число то на азбука та може да ся умали, като ся извадѣтъ буквы тѣ: S, Ѡ, ѣ, Ѥ, Ѧ, V: защото S то въредъ може да ся замѣни съ З, а Ѡ — съ отъ; пакъ ѣ, Ѥ, Ѧ, V, защото съ притребни само за чужды думы, и може ѣ то и Ѥ то на Славянски да ся замѣнятъ съ ке, пе. Тѣи и старитѣ буквы — Ѧ и ѧ съ отпуснати въ сегашны тѣ Славянскы книги.

IV. РАЗДѢЛЕНІЕ НА БУКВЫ ТЪ.

§ 8. Букви тѣ ся раздѣлятъ на *гласны* и *сѣгласны*.

1) *Гласни сѣ*: а, е, и, ї, о, љ, љ, љ, ю, љ, љ, љ, з и љ. Наричатся така, защото сами въ произношеніе то сѣ слышни. Отъ тѣхъ ся наричатъ *чисти гласни*: а, о; — *плавни*: е, и, ї; — *двогласни*: љ, љ, ю, љ, љ; — *полугласна љ* и *нѣмогласни*: з и љ. [*

Замѣч. Гласни тѣ и по звукъ-а си може да ся раздѣлятъ іоше на *твърды гласны*: а, о, љ, љ, з, љ и *мягкы*: е, и, ї, љ, ю, љ, љ.

2) *Сѣгласни сѣ*: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ. Наричатся така, защото сами, безъ помощъ та на нѣкоя гласна буква, въ произношеніе то не сѣ слышни. Тѣи ся раздѣлятъ на:

(* Може да имъ сѣ дадени тѣя названія — на а, о, защото излазѣтъ чисто отъ уста та въ произношеніе то; — на е, и, ї, защото въ произношеніето имъ, языкъ-а плава въ устата; — на љ, љ, ю, љ, љ, защото сѣ сляни отъ две гласны: љ отъ љ, ї — љ отъ ї, е — ю отъ ї, љ — а отъ ї, а — љ отъ ї, љ; — на љ, защото има половинъ гласъ отъ а; — љкъ з и љ сѣ наречени нѣмогласни, защото имать нѣмъ гласъ. Тѣи послѣдни тѣ, въ Старо-Българскій-а языкъ, употреблявалися и за полугласны: но Русски тѣ писатели, по произношеніе то на свой-а языкъ, по время ги замѣнили — љ съ о, љ съ е или во все го извадили, за което повечъ ще ся говори въ третѣя тѣ часть.

а. Успенны:	Б, М, П.	Защото въ про- изношеніе то имъ дѣйствувать по- вечь	усни тѣ.
б. Уснозѣбны:	В, Ф.		една та усна съ зѣбы тѣ.
в. Зѣбны:	Д, Т.		зѣби тѣ.
г. Гърляинны:	Г, К, Х.		гърлао то.
д. Язычны:	Л, Н, Р.		языкъ-а.
е. Свистящы:	З, С, Ц.		защото имать
ж. Шипящы:	Ж, Ч, Ш, Щ.	шепотъ-	шшь . . .

V. ЩО СТАВА ОТЪ БУКВЫ ТѢ.

§ 9. Отъ буквы тѣ, както ся каза горѣ (§ 5.), ставать членораздѣлни тѣ гласове, конто нарекохмы *слогове*; катю: воз, при, ма, ѱ, предъ.

§ 10. Отъ слоговы тѣ ставать думы тѣ; катю: Бѣгъ, сѣдъ, прѣ-вѣдѣ, сѣд-вѣ, пре-мѣдрость. А отъ думы тѣ става рѣчь та; катю: Бѣгъ ѣсть прѣвѣдныи сѣдѣ: Тѣи сѣдѣти ѱмать мѣрѣ по дѣлѣмъ кѣждѣмъ.

§ 11. Сѣка дума въ рѣчь тѣ състои или отъ единѣ слогъ, чи ся нарича *одно-сложна*, или отъ два — *дву-сложна*, или отъ тры и повечь, чи тогава ся нарича *трѣсло-жна*, и въобще *многосложна*; катю: смѣръть, мѣдрость, пре-мѣдрость, пред-во-дѣ-тель.

VI. УДАРЕНІЯ.

§ 12. Въ сѣкѣ думѣ има по единѣ слогъ, който ся произнося съ по голѣмо напрегванье отъ другы тѣ; катю: въ ду-

мѣ тѣ — словѣсный слогъ-а ве. Този слогъ ся нарича *высокъ*, а други тѣ — *низки*. Надъ высокы тѣ слоگوی ся полагають нѣкои знакове, които ся наричатъ *ударенія*; за тѣхъ ще ся говори въ третью тѣ часть.

VII. ДУМИ ТѢ СПОРЕДЪ КО- РЕНЬ-А СИ.

§ 13. Отъ думы тѣ сяка быва *първообразна* или *производна* или *сложна*.

1) Първообразна е, която не произхожда отъ друга; като: цѣлз, братз, дѣждь.

2) Производна е, която произхожда отъ друга; като: цѣлость, братство, братскій дождѣйтз.

3) Сложна е, която ся слага отъ две думы; като: безобразенз, примѣриѣ, столпотворѣнѣ.

VIII. РАЗДѢЛЕНІЕ НА ДУМЫ ТѢ.

§ 14. Сички тѣ думы, които ся употребяють въ говоримый-а и въ пишмый-а языкъ, наричатся *части* на рѣчь та. Тѣи, по силѣ тѣ на значеніе то си и по величинѣ тѣ, която занимають въ рѣчь тѣ, раздѣлятся на слѣдующы тѣ *части*, и *частицы*:

Склянени.	{	а. Части.
		1. Имя съществително.
		2. Имя прилагателно.
		3. Мѣстоименіе.
		4. Глаголъ.
	5. Причастіе.	

Несклянени.	{	б. Частици.
		6. Нарѣчіе.
		7. Предлогъ.
		8. Сюзъ.
		9. Междометіе.

ІХ. РАЗДѢЛЕНІЕ НА ПИСМЕННОЦА ТА.

§ 15. Тѣ части и частици ще да се разсмотрѣтъ въ три разны изслѣдованія: за това Писменница та се раздѣля на три часты:

1) Въ пьрвѣ тѣ часть, която се нарича *Художнословіе*, или *Словопроизведеніе*, отдѣлно ще се изслѣдуютъ произведеніе то и премѣни тѣ на сяка часть и частица.

2) Во вторѣ тѣ, която се нарича *Съчиненіе*, ще се изложѣтъ правила, какъ по свойства та на Славянскій-а языкъ се располагають думи тѣ въ рѣчь тѣ, за да е понятна.

3) Въ третѣ тѣ, която се нарича *Правописаніе*, ще се изложи за употребленіе то на буквы тѣ, ударенія та и на други нѣкои знаковы.

Ч А С Т Ъ П Ъ Р В А.

ХУДОЖНОСЛОВИЕ, ИЛИ СЛОВОПРО- ИЗВЕДЕНИЕ.

16. *Словопроизведение* то е отъ Писмен-ница та часть, въ която ся излагать свойства та на упомянуты тѣ часты и частицы, происхождение то имъ и тѣхни тѣ премѣни въ рѣчь тѣ.

17. По число то на часты тѣ и на частицы тѣ, Словопроизведение то ся раздѣля на деветъ главы.

Г Л А В А П Ъ Р В А.

ЗА СЪЩЕСТВИТЕЛНО ТО ИМЯ.

18. *Съществително имя* ся нарича названіе то на сякій въ природѣ тѣ предметъ, който или подлежи подъ чувства та ни или въ ум-а си само го въображавамы; катю: книга, перо, гласъ, человекъ, умъ, душа, мудрость.

19. Предмети тѣ, на които названіе то ся нарича съществително имя, може да сѣ:

1) *Одушевленни*, които сѣ дарени съ животъ, и могатъ сами да сѣ мѣстятъ отъ мѣстото си; катю: человекъ, птица, свѣцъ, рыба. Человѣци тѣ ся наричатъ лични предмети; катю: мѣжъ, жена, воинъ.

2) *Неодушевени*, които нематъ животъ, и не могатъ сами да ся мѣстятъ; като: кáмень, дрéво, дѣмъ.

3) *Умственни*, или *отвлечени*, които не подлежатъ подъ чувствата ни, но само ги въображавамы въ ум-à си; като: дѣшà, вѣла.

4) *Понятни*, които подпадатъ подъ чувства та ни; като: кнѣга, вѣдà, гла̀з, скѣтз.

20. Сѣществително то имя бива:

1) *Собствено*, което принадлежи само на единъ предметъ отъ цѣль родъ *); като: Тѣрнѣвз, Сицѣвз, Вѣдинз, Дѣнавз, Тѣнжа, Марица.

2) *Наричателно*, което принадлежи на сякѣй предметъ отъ цѣль родъ; като: градз, рѣкà, челѣкз, кнѣга.

3) *Сѣбирателно*, въ което ся разумѣватъ много еднородни предмети, сѣбрани въ едно цѣло; като: ста̀до, нарѣдз, пѣлкз.

4) *Вещественно*, което означава вещество; като: мѣкà, мѣсло, лѣнз, сѣль.

5) *Умалително* и *увеличително*, които представляватъ предмети тѣ по малкы или

*) Родъ ся казва цѣло то, въ което ся разумѣва сяка отъ часты тѣ му, а видъ — сяка часть относително къмъ цѣло то; като: градз, рѣкà сѣ родове, а Тѣрнѣвз, Сицѣвз, Вѣдинз — видове, части на градз; — тѣй вДѣнавз, Тѣнжа, Марица сѣ видове на рѣкà.

по голѣмы противъ обыкновенны тѣ; като: телцѣ, перцѣ, колицѣ, дѣтице, женице.

21. Общи тѣ свойства на сичкы тѣ съществителны имена сѣ: *родъ, число, падежъ и склоненіе.*

22. Съществителни тѣ имена, по принадлежность тѣ си, сѣ: *мъжки или женски или среденъ родъ.* Различавася родъ-а имъ, едно по значеніе то имъ, друго по окончаніе то.

1) По значеніе то. а) Мъжки родъ сѣ: имена та на мъжъе то, имената, които означаватъ названіе, занятіе мъжко, и имена та на нѣкои си предмети, които отъ прихода та иматъ названіе мъжко; като: Ішáннз, кѣпѣцз, коекѣда, слѣгá, кáмень, плѣдз, грáдз, грѣхз. — б.) Женски родъ сѣ: имена та на жены тѣ, имена та, които означаватъ названіе, занятіе женско, и имена та на нѣкои си предмети, които природно сѣ женски родъ; като: Марíа, женà, дщѣрь, бáба, дойлици, кодà, горà, глaкà, слáва. — в.) Среденъ родъ сѣ: които не принадлежатъ ни на мъжъ, ни на женъ, и на нѣкои си предмети имена та, които не ся относятъ ни на мъжки, ни на женски родъ; като: строчà, телà, бкчà, сѣрдце, мѣре, дрѣво, дѣло, слѣво.

2.) По окончаніе то. Само мъжки родъ сѣ, които окончаватъ на з, й; като: вѣинз, стѣлз, ходáтай, рáй. Само среденъ родъ сѣ,

които окончаватъ на о, е; като: дрéко, сéрце.
 — На а, ѡ сѣ или женски или среденъ родъ;
 като: слáва, землѡ; ѡвчѡ телѡ, ѡмѡ. Така и на
 ѡ сѣ или мъжки или женски родъ; като:
 оучѣтель, кóрень; мáтерь, цéковь. Тѣхный-а родъ
 ся различава по мѣстоименіе то — сѣй, сѣѡ, сѣѡ,
 като ся приложи при имя то.

23. Съ съществителны тѣ имена ся
 означава или единъ предметъ (челокѣкъ, дрéко)
 или много однородни предмети (челокѣцы
 дрéкѡ). По това съществително то имя има
 две числа: единствено и множественно.*)

Замѣч. Собствени тѣ съществителни имена и нѣ-
 кои вещиственни немають множественно число; като:
 Пётръ, Елѣна, мѣка, соль, лѣкъ, мѣдь, желѣзо, сребро и други
 нѣкои. А нѣкои съществителни употребителни сѣ
 само въ множественно; като: перси, вериги, ѡкови, плещи,
 мѡщи, вратѡ.

24. Предмети тѣ въ разны случаи имають
 по между си разны отношенія, които ся и-
 зрекватъ, като ся премѣни окончаніе то на
 имя то. Таквизи премѣни и въ две тѣ чи-
 сла има по седемъ, и ся наричатъ падежи;
 тѣ сѣ: 1. Именителный. 2. Родителный. 3.
 Дателный. 4. Винителный. 5. Звателный. 6.
 Творителный. 7. Предложный.

*) За двойственно то, което рѣдко ся нахожда въ св.
 писаніе, на конецъ-а ще ся приложи.

Замѣч. а. Именительный и звателный ся наричатъ прави, а други тѣ петъ — косвении. — б. Нашій-а Ново-Българскій языкъ, както и други нѣкои нови языци, нема толкови разны окончанія, колкото матерній-а си Славянскій; затова изражаватся на него разни тѣ отношенія чрезъ разны предлози.

25. Видѣхмы до тукъ, чи падежи тѣ и числа та на съществителны тѣ имена ся означаватъ съ премѣнѣ тѣ на окончаніе то: но сички тѣ имена не си измѣнхуватъ окончанія та по единъ способъ, а по нѣколко разны способы. Ти разни способы ся наричатъ *склоненія* на съществителны тѣ имена, и ся раздѣлятъ по родовы тѣ на тры: Първо то е за имена мъжки родъ на: з, ь, й. Второ то — за имена женски родъ на: а, ѡ, ѡ. Третьо то — за имена среденъ родъ на: а, е, о, ѡ.

26. Окончанія на тры тѣ склоненія сѣ:

1) НА ПЪРВО ТО СКЛОНЕНІЕ.

Число единственно.

И.	з.	ь.	й.
Р.	а, ѡ*	а, ѡ.	ѡ.
Д.	ѡ, [сви.	ѡ, ю, еви.	ю.
В.	а, з.	а, ѡ, ь.	ѡ, й.
З.	е.	ю, е.	ю, е.
Т.	смз.	емз.	емз.
И.	ѡ, ѡ*.	и.	и.

* Рѣдко ся нахожда.

Число множественно.

И.	и, [оке.	и, ѿе, еке.	и, ё.
Р.	з, шкз.	ь, ей, ёкз.	й, ёкз.
Д.	шмз, [окѡмз.	ёмз.	ёмз.
В.	ы, [оке.	и.	и.
З.	и.	рав. им.	рав. им.
Т.	ы, ами.	и, ми.	и, ми.
Ц.	ехз, ѣхз.	ехз.	ехз.

2) НА ВТОРО ТО СКЛОНЕНІЕ.

Число единственно.

И.	а.	а.	ь.
Р.	ы.	и.	и, ё.
Д.	ѣ.	и.	и.
В.	ѹ, ю.	ю.	ь.
З.	о.	ё, и.	ё, и.
Т.	ою.	ёю.	ію.
Ц.	ѣ.	ѣ, и.	и.

Число множественно.

И.	ы.	и.	и.
Р.	з.	ь.	ей, ій.
Д.	амз.	амз.	ёмз.
В.	р. им.	р. им.	р. им.
З.	р. им.	р. им.	р. им.
Т.	ами.	ами.	ы, ми.
Ц.	ахз.	ахз.	ехз.

3) НА ТРЕТЬО ТО СКЛОНЕНІЕ.

Число единственно.

И. а.	е.	о.	а.
Р. атѣ.	а, а.	а, есе.	ене, атѣ.
Д. ати.	ѣ, ю.	ѣ, еси.	ени, ати.
В. р. им.	р. им.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.	р. им.
Т. атемз.	емз.	омз, есемз.	енемз, атемз.
П. ати.	ѣ, и.	ѣ, еси.	ени, ати.

Число множественно.

И. ата.	а, а.	а, еса.	ена, ата.
Р. атз.	з, й.	з, есз.	енз, атз.
Д. атѣмз.	ѣмз.	шмз, есѣмз.-енѣмз, атѣмз.	
В. р. им.	р. им.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.	р. им.
Т. аты, атами.-ами, ами.		ами, есами.	ами, атами.
П. атѣхз.	ахз, ахз.	ахз, есахз.	ѣхз, атахз.

27. Кога ся скланять съществителни тѣ имена по изложенны тѣ окончанія, за улесненіе треба да ся припомѣтъ слѣдующи тѣ правила:

1) Винительный-а падежь на първо то склоненіе въ единственно то число, кога скланяемо то означава неодушевленъ предметъ, равенъ є съ именительный-а, а кога означава, одушевленъ — съ родительный а.

2) Въ трето то склонение и въ две тѣ числа, въ второ то въ множественно то само, три падежи сѣ равни: именит. винит. и зват. А въ първо то склонение въ множественно то — два: именител. и звателный.

3) Треба да е извѣстно и измѣненіе то, което става въ окончателны тѣ буквы*) и въ окончанія та; то е слѣдующе то:

а) Въ първо то склонение, въ звателный-а единственый падежь, окончателны тѣ буквы: к и ц измѣнуватся на ч; като: прорѣкъ, прорѣче; чтѣцъ, чтѣче; а г и х измѣнуватся на ж и ш; като: вѣргъ, вѣрже; дѣхъ, дѣше.

б) Въ исто то склонение, окончателны тѣ буквы: г, к, х, въ предложный-а единственый и въ именителный-а, звателный-а и предложный-а множественны, измѣнуватся г на з, к на ц, х на с; като: вѣргъ, вѣрзе, вѣрзи, вѣрзецъ; прорѣкъ, прорѣцъ, прорѣцы, прорѣцъцъ; грѣхъ, грѣсе, грѣси, грѣсецъ.

в) Во второ то склонение, тѣ исти тѣ буквы: г, к, х, въ дател. и предлож. единственны, измѣнуватся подобно г на з, к на ц, х на с; като: книга, книзе; рѣка, рѣце, сноха, сносе.

г) Въ сяко склонение, слѣдъ тѣ окончателны буквы: г, к, х, дето слѣдува окончаніе ы, измѣнуватся на и, а послѣ ц то, дето слѣдува и пишися ы.

д) Въ сяко склонение, буква та о, въ окончанія та, кога слѣдува послѣ окончателны тѣ буквы: ц, ж, ч, ш, щ, измѣнуватся на е, а въ множественно то, дето е ѡ, измѣнуватся на ѣ.

*) Окончателна буква ся нарича, която остава на конецъ-а, като ся извади окончаніе то; като: вѣгъ —ъ, г.

е) Во второ то склонение, послѣ окончательны тѣ буквы: ж, ч, ш и щ, ы то въ родительный единст. и въ имен. и звател. множеств. измѣнулася на и, така и буква та ѣ въ дат. и предл. единств. измѣнулася на и.

ж) Въ това исто то склонение, въ пѣрвый-а примѣръ, кога има окончательнѣхъ буквѣхъ ї, дето има въ окончание то ы и ѣ измѣнуватися на и, дето има о, измѣнуватися на е, а въродител. множ. ѣ-а ся измѣнува на ѣ, или и окончательна та ї ся измѣнува на е, чи става ей; като: скѣнѣа, скѣнѣи, скѣнѣе, скѣнѣею, скѣнѣи, ей. Подобно и во второй-а примѣръ, кога има окончательнѣхъ буквѣхъ ї, въ родительный-а множественный ѣ-а ся измѣнува на ѣ, нѣкога и окончательна та ї на е, чи става ей; като: сѣдѣа, сѣдѣи, сѣдѣе.

28. Склонение пѣрво за имена мѣжки родъ на: з, ѣ и ѣ.

Примѣръ пѣрвый.

Единст.	Множест.	Единст.	Множест.
И. апѣстолз.	апѣстоли.	нрѣвз.	-нрѣки.
Р. апѣстола.	апѣстолз, швз.	нрѣва.	нрѣвз, швз.
Д. апѣстолѣ.	апѣстолшмз.	нрѣвѣ.	нрѣвшмз.
В. апѣстола.	апѣстолаы.	нрѣвз.	нрѣвы.
З. апѣстола.	апѣстели.	нрѣве.	нрѣки.
Т. —ломз.	—лы, ами.	нрѣвемз.	нрѣвы, ами.
П. апѣстолѣ.	—лѣхз, ехз.	нрѣвѣ.	нрѣвѣхз, ехз.

По единъ-а отъ тѣя примѣры ся скланятъ имена на одушевленны предметы; а по другій-а — на неодушевленны; само тре-

ба да ся припомнятъ изложенни тѣ (въ § 27.) правила.

Замѣч. а. Конто окончавать въ именит. единст. на ецъ и окъ, и предъ гласны тѣ — е и о предшествува една съгласна, тѣи въ други тѣ падежы изоставяють о то и е то; като: 'отѣцъ. Р. 'отца. Д. 'отцѣ. Множ. 'отци . . . , — песѣкъ. Р. пескъ. Д. пескѣ. Множ. песци . . . Тѣи — и творѣцъ, конѣцъ, молѣцъ, борѣцъ, мѣродѣржецъ, богомѣлецъ, патѣкъ, желѣдокъ, разсѣдокъ и други иѣкон. Споредъ тѣхъ — и лѣвъ, лѣвѣ; 'арѣмъ, 'армѣ; 'орѣлъ, 'орлѣ; 'осѣлъ, 'ослѣ; роженъ роженѣ; рѣвъ, рѣвѣ, и др. иѣк.

б. На з едносложни, въ дател. един., въ имен., дат., вин. и зв. множ., приемать и окончанія та, конто сѣ отдѣлени съ скобкѣ (вижъ въ окончанія та § 26.); като: скѣинъ. Д. скѣинѣ, скѣинови. Мн. Им. скѣини, скѣинове. Д. скѣинѣмъ, скѣиновиѣмъ. В. скѣины, скѣинове. З. рав. им. Иѣкон отъ тѣхъ премѣнвають мѣсто то на коренна та гласна въ други тѣ падежы; като: жерѣцъ. Р. жерѣца. Д. жерѣцѣ, жерѣцеви. Мн. И. и З. жерѣци, жерѣцевѣ.

в. Имена та на инъ, конто означавать отечество, въ имен., и зват. мн. изоставяють послѣдній-а слогъ инъ, и, вмѣсто окончаніе то и, иматъ ѣ; като: Римлянинъ, Римлянинѣ; Россійнинъ, Россійнинѣ.

г. Хрѣстѣсъ, въ други тѣ падежы, изоставя слогъ-а ос; като: Р. Хрѣста. Д. Хрѣстѣ. В. Хрѣста. . . .

д. Мѣжъ има множест. мѣжи и мѣжиѣ. Р. мѣжеи, и мѣжеви. Д. мѣжеиѣмъ. В. мѣжи. Зв. р. им.

е. Братъ има двойно множественно: едно по вторый-а примѣръ — оучитель; като: И. братѣ. Р. братѣи. Д. братѣиѣмъ и братѣиѣмъ. (В. братѣи.) Зв. рав. им. (твор. братѣиѣми. Пр. братѣиѣхъ. не слѣдуютъ); друго во второ то склоненіе по вторый-а примѣръ — вола, съ значеніе мно-

жественно; като: И. вратѣа. Р. вратѣи. Д. вратѣи. В. вратѣю. З. вратѣе. Т. вратѣею. П. вратѣи.

ж. Оудз има множественно — оуди, оудове, и друго — оудеса. Р. оудеса. Д. оудесемз. . . . , което ся относя на третьо-то склонение по примѣръ-а — тѣло.

з. Дрѣгз дрѣга само въ единственно то число ся скланя и нема им. и зв.; като: Р. дрѣгз дрѣга. Д. дрѣгз дрѣгѣ. В. дрѣгз дрѣга. Т. дрѣгз дрѣгомз. П. дрѣгз дрѣзѣ.

и. Дѣмз, въ родит. и предлож. единственый, нахождася и съ старо то окончание — ѣ; като: Р. дѣма, дѣмѣ. П. дѣмѣ, дѣмѣ.

Прим.	второй.	Прим.	третій.
Един.	Множ.	Един.	Множ.
И. оучитель.	оучителіе, и, е.	врачь.	врачи, -ачеке.
Р. оучителя.	оучителей, ъ.	врача.	врачей, ѣвз.
Д. оучителю.	оучителемз.	врачѣ.	врачѣмз.
В. —телл.[ь* оучители.		врача.[ь*	врачи.
З. оучителю.	рав им.	врачю.	рав им.
Т. —телемз.	оучителми, и.	врачѣмз.	врачми, ѣ.
П. оучители.	—телехз.	врачѣ, ѣ.	врачѣхз.

По 2-ый-а примѣръ ся скланяють: звѣрь, вѣплъ, кѣнь, ѣгнь, оугль, пѣнь, клѣдмзъ и други нѣкои.

По 3-й-а ся скланяють: мѣчь, бѣчь, клѣчь и други.

Замѣч. а. Царь има въ множест. им. и зв. царіе, царі и царѣе.

*) За неодушевленны.

б. Имена на ень; като: ка́мень, де́нь, ко́рень, стéпень, пла́мень, кре́мень и др. нѣкои родит. единст. иматъ на е; като: ка́мене, дне́, ко́рене. . . . , а пътъ има на и; като: пъти.

в. Кна́зь има зват. кня́же, а Госпо́дь — Госпо́ди, и винит. множест. на ы, Госпо́ды.

г. Лю́дѣе нема единственно; множественно то е: И. лю́дѣе. Р. людéй. Д. лю́демъ. В. лю́ди. З. лю́дѣе. Т. людми. П. лю́дехъ.

Примѣръ четвъртый.

Единствен.	Множествен.
И. ра́тай.*]	ра́таи, аѣ.
Р. ра́тал.	ра́таѣвъ, й.
Д. ра́таю.	ра́таѣмъ.
В. ра́тал. [й-за неодуш.]	ра́таи.
З. ра́таю.	ра́таи, аѣ.
Т. ра́таемъ.	ра́тайми.
П. ра́таи.	ра́таехъ.

Така и ра́й, хо́дѣтай, мрѣ́кѣй и други нѣкои.

Замѣч. Въ иностранины тѣ на й нахождася твор. един. и на омъ; като; 'герéемъ, омъ.

29. Склоненіе второ за имена женски родъ на: а, л и ъ.

*) Войникъ, побойникъ.

Примѣръ пьрвый.

Едн.	Множ.	Едн.	Множ.
И. слáва.	слáвы.	кóжа.	кúжи.
Р. слáвы.	слáвъ.	кóжи.	кóжъ.
Д. слáвъѣ.	слáвамъ.	кóжи.	кóжамъ.
В. слáвъ.	слáвы.	кóжѣ.	кóжы.
З. слáво.	слáвы.	кóже.	кúжи.
Т. слáвою.	слáвами.	кóжею.	кóжами.
П. слáвъѣ.	слáвахъ.	кóжи.	кóжахъ.

По примѣръ-а — слáва ся скланятъ: кодà, мздà, свѣздà, главà, рѣкà, брадà, снохà, десница и други, а по кóжа ся скланятъ: мрѣжа, дѣшà, лѣчà, пѣща и други, които иматъ окончательны буквы: ж, ч, ш, щ.

Замѣч. а. По примѣръ-а — слáва, ся скланятъ и нѣкои имена, които иматъ окончаніе женско, а значеніе мъжко; като: воевóда, владѣ́ка, слáга, и др. нѣк. Тѣй — и юноша, ся скланя по — кóжа.

б. Дóмъ владѣ́ка ся скланя така: И. дóмъ владѣ́ка. Р. дóмъ владѣ́ки. Д. дóмъ владѣ́цѣ. В. дóмъ владѣ́къ. З. дóмъ владѣ́ко. Т. дóмъ владѣ́кою. П. дóмъ владѣ́цѣ. Тѣй и въ множест. само послѣднѣ то ся измѣнува.

Прим.	вторый.	Прим.	третій.
Едн.	Множ.	Едн.	Множ.
И. вóла.	вóли.	кóсть.	кúсти.
Р. вóли.	вóль.	кóсти.	костѣй.
Д. вóли.	вóламъ.	кóсти.	костѣмъ.

В. вѣлю.	вѣли.	кѣсть.	кѣсти.
З. вѣле.	вѣли.	кѣсте.	кѣсти.
Т. вѣлею.	вѣлами.	кѣстїю.	кѣстми, ѣ.
П. вѣли.	вѣлахъ.	кѣсти.	кѣстѣхъ.

По 2-й-а примѣръ ся скланятъ: землѣ, тлѣ, ладїѣ, рабына, скатына, (сѣдїѣ съ мѣжко значенїе) и другї.

По 3-ый-а ся скланятъ: плѣть, влѣсть, благодѣть, радѣсть, заповѣдь и други.

Замѣч. а. Нѣкои имена на ѣ, въ родит. единствен. вмѣсто и иматъ е, и въ имен. и зват. единств. имаѣтъ и друго старо окончанїе; като: Им. дщѣрь, дщїи. Р- дщѣре. З. дщѣре, дщїи: така — и матерь, мати; любовь, любви; свѣкровь, свѣкры; неплѣдовь, неплѣды; цѣрковь, цѣркви; кровь, крове.

б. Нематъ единственно число нѣкои имена отъ това склоненїе; като: 'отрѣви, 'изгрѣву, верїги, 'окѣви, ѣсли, мѣщи, пѣрси, плѣщи и др. нѣкои.

30. Склоненїе третьо за имена среденъ родъ на: а, е, о, ѡ.

Единственно.

Пр. 1	Пр. 2.	Пр. 3.	Пр. 4.
И. ѡвчѣ.	сѣрдце.	пѣнїе.	тѣло.
Р. ѡвчѣте.	сѣрдца.	пѣнїѡ.	тѣла, есѣ.
Д. ѡвчѣти.	сѣрдцѣ.	пѣнїю.	тѣлѣ, еси.
В. ѡвчѣ.	сѣрдце.	пѣнїе.	тѣло.
З. ѡвчѣ.	сѣрдце.	пѣнїе.	тѣло.

Т. — а́темз. — цемз. — нїемз. — ломз, есѣмз.
 П. ѡвч́ати. сѣрдцѣ. пѣнїи. тѣлѣ, еси.

Множественно.

И. ѡвч́ата. сѣрдца. пѣнїа. тѣла. еса.
 Р. ѡвч́атз. сѣрдѣцз. пѣнїи. тѣлз, ѣсз.
 Д. — а́тѣмз. — цѣмз. — нїѣмз. — лшмз, есѣмз.
 В. ѡвч́ата. сѣрдца. пѣнїа. тѣла, еса.
 З. ѡвч́ата. сѣрдца. пѣнїа. тѣла, еса.
 Т. -а́ты, ами. -дцы, а́ми. -ами, и. лы, а́ми, еса́ми.
 П. ѡвч́атѣхз. -ца́хз, ѣхз. пѣнїахз. -лѣхз, есѣхз.

По 1-й примѣръ ся скланятъ: ѡтроча, юнча и др.

По 2-й — лице, солнце, лїице, пѡприще, и други.

По 3-й — молѣнїе, звѣнїе, оучѣнїе море, поле и др.

По 4-й — нѣбо, мѣсто, дрѣво, дѣло, чѣло, гѡмнѡ и др.

Замѣч. а. Много отъ имена та на о прїемать и вторы тѣ окончанїя: есѣ, еси, есѣмз, еса . . . като: чѣдо, слѡво, чрѣво, нѣбо . . . Р. чѣдесѣ. Д. чѣдеси. Т. чѣдесѣмз . . .

б. Слово, кога значи предвѣчно то на Бога отца слово, има В. Ед. на а, а З. на е; като: слѡва слѡве.

в. Око и оухо въ множественно то число измѣнுவать окончательны тѣ си буквы: к на ч, х на ш, и въ Им. иматъ окончанїе и; като И. ѡчи, ѡчеса. Р. ѡчѣсз. Д. ѡчесѣмз. В. и З. ѡчеса. Т. ѡчеси, ами. П. ѡчесѣхз. Тѣи и оуши.

г. Само множественно число иматъ: чресла, врата, оуста, расна, ладвїа и др. нѣков.

Примѣръ пятый.

Единствен.

Множествен.

И. ѿма.	телà.	ѿмена.	телàта.
Р. ѿмене.	телàте.	ѿменѹ.	телàтѹ.
Д. ѿмени.	телàти.	ѿменѸмѹ.	телàтѸмѹ.
В. ѿма.	телà.	ѿмена.	телàта.
З. ѿма.	телà.	ѿмена.	телàта.
Т. ѿменѸмѹ.	—лàтѸмѹ.	—нàми.	—ты, ами.
П. ѿмени.	телàти.	ѿменѸхѹ.	телàтѸхѹ.

По ѿма ся скланятъ: плѣма, сѣма, брѣма, крѣма и други. По телà — жребà, бсла̀, козла̀ и други.

Замѣч. а. дѣтà, има ~~множест.~~ дѣти, по 3-й-а примѣръ — кѹсти, во второ то склоненіе.

б. Рàмо освенъ И. В. и З. единств. въсичкы тѣ други падежы ся скланя по примѣръ-а — ѿма; като: И. рàмо, Р. рàмене. Д. рàмени. В. З. рàмо. Т. рàменѸмѹ. П. рàмени. Мн. И. рàмена. Р. рàменѹ. Д. рàменѸмѹ . . .

в. Въ священны тѣ книги нахождатся въ средній-а родъ дателни множественни съ окончанія: амѹ и амѹ, вмѣсто ѹмѹ и Ѹмѹ; като: дрѣвãмѹ, мѣстãмѹ, сердцãмѹ, раченїãмѹ, чѣстевїãмѹ, вмѣсто дрѣвѹмѹ, мѣстѹмѹ, сердцѸмѹ, раченїѸмѹ. Но тѣи сѹ преминали отъ Русекїй-а языкъ. Тѣи и творителни тѣ съ окончанія: ами и ами вмѣсто ки и и, подобно сѹ внесени отъ Русски; като: дрѣвãми, ѿменãми, оученїãми, вмѣсто дрѣвы, ѿмены, оученїи.

ГЛАВА ВТОРА.

ЗА ПРИЛАГАТЕЛНО ТО ИМЯ.

31. *Прилагателни имена* ся наричатъ въ рѣчь тѣ думи тѣ, които означаватъ разны качества, обстоятелства, принадлежносты и количества на предметы тѣ: като; оумный человекъ, добра жена, высокое зданіе, вчерашній дождь, Іоанновъ сынъ, многіа болѣзни, малое моленіе, единъ часъ, пять хлебовъ шестій день.

32. *Прилагателни тѣ имена* по свое то значеніе сж:

1. *Качественни*, които означаватъ качество принадлежаще на предметъ; като: добрый старецъ, черныи конь, мирный человекъ.

2) *Обстоятелственни*, които изражаватъ нѣкакво обстоятельство на предметъ, вънкашно, случайно; като: днешній обѣдъ, вчерашній дождь.

3) *Притяжательни*, които означаватъ принадлежность на предметъ; като: Іоанновъ сынъ, Николаевъ домъ, сочиненіе Петрова, Днэвская вода.

4) *Количественни*, които изражаватъ количество на предметъ; като: малъ квасъ, мно-

гѣмъ болѣзни, великійъ Александръ, Велиійъ Господь, весь міръ, единыйъ часъ, пять мужей, девятыйъ день, съгбала мзда.

Замѣч. а. Количественни тѣ може да се раздѣляють на *неопредѣлительны* и *опредѣлительны*. *Неопредѣлительны* сж, които неопредѣляватъ точно количество то колко е; като: велиій, малыій, весь, многій. А *опредѣлительны* сж, които съ число точно опредѣляватъ количество то различно; като: единыйъ, пять, первыйъ и проч. Тия послѣдни тѣ се наричатъ особенно числителни имена; защото в число не е друго освенъ опредѣленно количество. Ще се изложи за тѣхъ особенно по долу.

б. Съ прилагателны тѣ имена се сприватъ и причастія та като прилагателни дѣйствующие, за които ще се кажи въ петъ тѣ главъ.

33. Общи тѣ свойства на прилагателны тѣ имена сж; родъ, число, падежь, усѣченіе на окончанія та имъ, степени на сравненіе то имъ и склоненіе.

34. Прилагателни тѣ имена имать, както и съществителни тѣ, тры рода, две числа и седемъ падежы, и въ тѣхъ ся съгласувать съ съществителны тѣ; сирѣчь, въ който родъ, въ което число и въ който падежь е съществително то, въ тѣхъ е и прилагателно то.

35. Окончанія та на прилагателны тѣ имена, въ сичкы тѣ родовы и въ двѣ тѣ числа, сж пълни и усѣченни:

ПЪЛНИ ОКОНЧАНИЯ.

Единствено.

Мъжк.	Жен.	Сред.
И. њи, њи.	аа, аа.	оо, оо.
Р. агш, — агш.	ѡа, ѡа.	агш, — агш.
Д. омѣ, — омѣ.	ои, ѣи, еи.	омѣ, — омѣ.
В. аго, — аго. (р.*им.)	ѡю, ѡю.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. ѡмз, имз.	ою, ею.	ѡмз, имз.
П. омз, ѣмз.	ои, ѣи, еи.	омз, ѣмз.

Множественно.

И. ѡи — .	ѡа, ѡа.	аа, аа.
Р. ѡхз, ихз.	ѡхз, ихз.	ѡхз, ихз.
Д. ѡмз, ѡмз.	ѡмз, ѡмз.	ѡмз, ѡмз.
В. ѡа, ѡа.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. ѡми, ими.	ѡми, ими.	ѡми, ими.
П. ѡхз, ихз.	ѡхз, ихз.	ѡхз, ихз.

Усѣченни.

Единствено.

И. з, ѡ.	а, а.	о, о.
Р. а, а.	ѡ, ѡ.	а, а.
Д. ѡ, ѡ.	ѣ, ѡ.	ѡ, ѡ.
В. а, а, (р. им.)	ѡ, ѡ.	р. им.
З. о.	р. им.	р. им.
Т. ѡмз, имз.	ою, ею.	ѡмз, имз.
П. ѣ, ѡ.	ѣ, ѡ.	ѣ, ѡ.

*) Кога се относя на неодушевл.

Множественно.

И. и. —	ы, и.	а, а.
Р. з, ь.	з, ь.	з, ь.
Д. ѣмз, ѣмз.	ѣмз, ѣмз.	ѣмз, ѣмз.
В. ы, и.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. ыми, ими.	ыми, ими.	ыми, ихз.
П. ихз, ихз.	ихз, ихз.	ихз, ихз.

Замѣч, а Притяжатели тѣ прилагатели не мають пълны окончанія; като: Петръезъ, ва, во; Іоанновъ; Маринъ и проч. освенъ, ѡтчій ая, ее, ѡтѣчь, ѡтча, ѡтче; мѣтерній, сынѡвній, и нѣкои други.

б. Който притяжатели окончавать на инъ, и предъ него имать в, тѣи може да станать и на ль, а който предъ окончаніе то имать н, може да станать и на ь; като: Карнавинъ, Карнабель, ла, ле; Іоанинъ, Іоань, на, не. Подобно и на свъ, ако имать окончательнъ буквъ м или в, може да станать на ль; аколи имать и или л — на ь; като: Авраамовъ, Авраамль; Іакововъ, Іаковль; Стефановъ, Стефань; Павловъ, Павль.

в. Въ Ново-Българскій-а нашъ языкъ само за мъжкѣй-а родъ има пълны и усѣченны окончанія, а за женскѣй-а и среднѣй-а само усѣченны; но нема разны за сичкы тѣ падежы, както и въ сщцествителны тѣ имена.

36. Разни тѣ качества може на единъ предметъ да ся нахождатъ повечъ, а на други по малко. Кога на два или повечъ предметы ся нахожда едно и това качество, за да ся изяви на кой предметъ ся нахожда повечъ; тогази ся сравняватъ не предметитѣ

но качества та имъ. И така става явно, чи на единъ-а предметъ ся нахожда качество то повечъ, нежели на другий-а или най много, нежели на сичкы тѣ други предметы. Славянскій - а языкъ тія повечъ качества, въ сравненіе къмъ други, изражавагы, като замѣни окончанія та на качественны тѣ прилагателны съ други окончанія. Израженіе то на качества та съ тія окончанія наричаса *степени на сравненіе то*; тѣ сѣ три:

1) *Положителна*, която показва качество безъ сравненіе къмъ друго; като: млáдый, млáдал, млáдоє; оўмный, оўмнал, оўмноє.

2) *Сравнителна*, която показва, чи качество то ся нахожда на единъ предметъ повечъ нежели на други; като: Пётръ млáдшій Ішáнна, или нéжелн Ішáннѣ.

3) *Превъсходителна*, която показва, чи качество то ся нахожда на единъ предметъ най много отъ сичкы тѣ; като: Свкрáтъ мѣдрѣйшій своѣхъ современникѣхъ.

37. Положителна та степень ся употребява безъ никаква премѣна въ окончаніе то; като: млáдый, крѣпкій, мѣдрый.

38. Сравнителна та става отъ положителна та, като ся измѣни окончаніе то:

ый, йй на шій за мъжк. шла за жен. шее за сред.; като: мѣдрый, мѣдр-шій, шла, шее. млáдый, шій, шла, шее.

Замѣч. Конто окончавать на кій, ако съ двусложни изоставять само к то, ако ли съ тресложни, — к то заедно съ предидущъ тж гласнж, чи тогази приемать окончаніе то шій; като. лѣгкій, лѣгшій; гѣркій гѣршій; ширѣкій, ширшій; высѣкій, высшій.

39. Превъсходителна та става и тя отъ положителна та, като ся измѣни ый, йй, на ѣйшій, ѣйшла, ѣйшее; като: сватѣйшій, сватѣйшій, шла, ѣйшее.

Замѣч. а Конто иматъ окончателны буквы: г, д, в, ж, измѣнувать т и д на ж, к на ч, а ж задържавать, чи тогава прилагать окончаніе то айшій; като: млáдкій, млáдкѣйшій, нагій, нажѣйшій, крѣпкій, крѣпчѣйшій, свѣжкій, свѣжѣйшій. А кога предъ кій има з заедно съ к то ся измѣнувать на ж; като: нѣзкій, нѣжѣйшій.

б. Предлогъ-а прѣ, кога ся предложн на положителнж тж степень, тя става равна съ превъсходителнж тж, а кога — предъ превъсходителнж тж, показванай высокж степень; като; прѣмѣдрый, прѣчестнѣйшій, прѣсватѣйшій.

в. На нашій-а языкъ ставать степени тѣ: сравнителна та, като ся предложн на положителнж тж частица та — по, а превъсходителна та —, като ся предложн — най: като: умень, по умень, най умень.

г. Качественни тѣ и неопредѣлительни тѣ количественни само приемать сравненіе, а други тѣ прилагательни не приемать.

40. Противъ правила та ся измѣнуватъ въ сравненіе то тѣи:

Полож.	Сравнит.	Превъсх.
благій.	оўный, оўншій.	благайшій.
дѣбрыи.	лѣчшій.	дѣбрѣйшій.
слаій.	гѣршій.	слакѣйшій.
великій.	бѣлій, вѣлшій.	величайшій.
малый	мній, мѣншій.	малкѣйшій.

41. Склоненіе на прилагателны тѣ имене е едно съ четыры примѣра.

1. Примѣръ пѣрвый.

а) Съ пѣльны окончанія.

И. на ый, мѣж. ал, жен. ое, сред.

Единственно.

И. старый	старал.	старое.
Р. стараго.	старыа.	стараго.
Д. старомѣ.	старой, ѣй.	старомѣ.
В. стараго, (ый)	старѣю.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. старымз.	старою.	старымз.
П. старомз, ѣмз.	старой, ѣй.	омз, ѣмз.

множественно.

И. старіи.	старыа.	старал.
Р. старыхз.	старыхз.	старыхз.
Д. старымз.	старымз.	старымз.
В. старыа.	р. им.	р. им.

З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. стáрыми.	стáрыми.	стáрыми.
П. стáрыхз.	стáрыхз.	стáрыхз.

б) Съ усъченны оконченія.

Єдинственно.

И. стáрз.	стáра.	стáро.
Р. стáра.	стáры.	стáра.
Д. стáрѡ.	стáрѣ.	стáрѡ.
В. стáра, (z).	стáрѡ.	р. им.
З. стáре.	р. им.	р. им.
Т. стáрымз.	стáрою.	стáрымз.
П. стáрѣ.	стáрѣ.	стáрѣ.

Множественно.

И. стáри.	стáры.	стáра.
Р. стáрз.	стáрз.	стáрз.
Д. стáрымз.	стáрымз.	стáрымз.
В. стáры.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. стáрыми.	стáрыми.	стáрыми.
П. стáрыхз.	стáрыхз.	стáрыхз.

Тукъ ся склннхть сички тѣ на ый прилаг.

Замѣч. По тойзи примѣръ само усъченно ся склннхть притяжатели тѣ на: инз, евъ, евз; като: Мариннз; Анниннз, на, но; Петровъ; Андреевъ, ва, во.

2. Примѣръ второй.

а) Съ пълны окончанія.

на ѣй, мѣж. аа, жен. ое, сред.

Единственно.

И. нагѣй.	нагѣа.	нагѣе.
Р. нагѣгш.	нагѣа.	нагѣгш.
Д. нагѣмѣ.	нагѣѣ, ѣй.	нагѣмѣ.
В. нагѣго, (ѣй).	нагѣю.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. нагѣмѣ.	нагѣю.	нагѣмѣ.
П. нагѣмѣ, зѣмѣ.	нагѣѣ, зѣй.	ѣмѣ, зѣмѣ.

Множественно.

И. нагѣи.	нагѣа.	нагѣа.
Р. нагѣхѣ.	нагѣхѣ.	нагѣхѣ.
Д. нагѣмѣ.	нагѣмѣ.	нагѣмѣ.
В. нагѣа.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. нагѣми.	нагѣми.	нагѣми.
П. нагѣхѣ.	нагѣхѣ.	нагѣхѣ.

б) Съ усѣченны окончанія.

Единственно.

И. нагѣ.	нага.	наго.
Р. нага.	наги.	нага.
Д. нагѣ.	назѣ.	нагѣ.
В. нага, (з).	нагѣ.	р. им.
З. наже.	р. им.	р. им.
Т. нагѣмѣ.	нагѣю.	нагѣмѣ.
П. назѣ.	назѣ.	назѣ.

Множественно.

И. нѣзи.	нѣги.	нѣга.
Р. нѣгъ.	нѣгъ.	нѣгъ.
Д. нѣгѣмъ.	нѣгѣмъ.	нѣгѣмъ.
В. нѣги.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. нѣгѣми.	нѣгѣми.	нѣгѣми.
Ц. нѣгѣхъ.	нѣгѣхъ.	нѣгѣхъ.

Замѣч. а. По тойзи примѣръ ся скланятъ, конто окончавать на ѣи, и иматъ окончательны буквы: г, к, х, — и ж, ч, ш, щ. Първи тѣ отъ тѣхъ, предъ окончанія та, конто начнаватъ съ з, и въ множ. усѣченно число въ Имен. и Зват. на мъжкѣй-а родъ, измѣнுவать: г на з, к на ц, х на с; а въ Зват. един. усѣченный, въ мъж. родъ, измѣнுவать: г на ж, к на ч, х на ш; като: нѣгѣи, нѣгѣмъ, нѣзи, нѣже; крѣпкѣй, крѣпцѣмъ, цѣи, крѣпцы, крѣпче; вѣтхѣй, вѣтцѣмъ, сѣи, вѣтси, вѣтше. А втори тѣ, въ окончанія та, дето начнаватъ съ о, приемать вмѣсто него ѣ, и въ множ. число Дат. и Винит. иматъ съ ы; като: нѣцѣи, нѣцѣмъ, нѣцей, нѣцею, нѣцѣмъ, нѣцымъ, нѣцыа, нѣцы.

б. На кѣи, конто означавать принадлежность; като: гѣрскѣй, кѣнскѣй, Рѣмскѣй, въ окончанія та, конто начнаватъ съ з, измѣнுவать к то на т, тава и въ множествен. число въ пълны тѣ и усѣченны Имен. и Зват. на мъжкѣй - а родъ и въ усѣченный-а Зват. един. въ мъж. родъ; като: Рѣмскѣй. Пред. Рѣмстѣмъ, Рѣмстѣи; Множ. Им. и Зв. Рѣмстѣи, Рѣмстѣи, Зв. усѣчен. Рѣмстѣ:

12

3. Примѣръ Третій.

а) Съ пълны окончанія на:

И. їй, мѣж.	ла, жен.	ее, сред.
Р. лгш.	їа.	лгш.

Єдинственно.

И. вѣшній.	вѣшла.	вѣшее.
Р. вѣшлагш.	вѣшїа.	—наго.
Д. вѣшнемѣ.	—ней, ѣй.	—немѣ.
В. —аго, (їй).	—нїю.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. —нимз.	—нею.	нимз.
Ц. —емз, ѣмз.	—ней, ѣй.	емз, ѣмз.

Множественно.

И. вѣшїи.	вѣшїа.	вѣшла.
Р. вѣшнихз.	—нихз.	—нихз.
Д. вѣшнимз.	—нимз.	—нимз.
В. вѣшїа.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. —ними.	—ними.	—ними.
Ц. —шнихз.	—нихз.	—нихз.

Съ усѣчены на:

ь, мѣж.	а, жен.	е, сред.
---------	---------	----------

Єдинственно.

И. вѣшень.	вѣшна.	вѣшне.
Р. вѣшна.	—ни.	—на.
Д. вѣшню.	—ни.	—ню.

В. вѣшна, (ь).	—ню.	р. им.
З. вѣшне.	р. им.	р. им.
Т. вѣшнимъ.	—нею.	—нимъ.
Ц. вѣшнѣ, и.	вѣшнѣ, ни.	нѣ, ни.

Множественно.

И. вѣшни.	вѣшни.	вѣшна.
Р. вѣшень.	вѣшень.	вѣшень.
Д. вѣшнимъ.	вѣшнимъ.	вѣшнимъ.
В. р. им.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. —ними.	—ними.	—ними.
Ц. —нихъ.	—нихъ.	—нихъ.

Замѣч. а. По тойзи примѣръ ся скланяють, конто окончавать на ній и усѣченно на ь. Тукъ ся скланяють и притяжатели тѣ: о́тѣчь, ма́тернїй, сынóвнїй; усѣченно ма́терень, сынóвень, а пълно то о́тчїй ся склани по второй-а примѣръ.

б. На л и ь притяжатели, тукъ само усѣченно ся скланяють: като: 'Іаковель, 'Іо́нь. и проч.

4. Примѣръ Четвертый на:

їй, мѣж. їа, жен. їе, сред.

Единственно.

И. вѣлїй.	вѣлїа.	вѣлїе.
Р. вѣлїагш, їа.	вѣлїа.	вѣлїагш, їа.
Д. вѣлїемъ, їю.	вѣлїей.	вѣлїемъ, ю.
В. вѣлїаго, їа.	вѣлїю.	р. им.
		з*

З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. вѣліимз.	вѣлією.	вѣліимз.
Ц. вѣліемз, їи.	вѣліей.	вѣліемз, н.

Множественно.

И. вѣліи.	вѣліа.	вѣліа.
Р. вѣліихз	—ихз.	—ихз.
Д. вѣліимз,	—имз.	—имз.
В. вѣліа.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. вѣліими.	—ими.	—ими.
Ц. вѣліихз.	—ихз.	—ихз.

Тукъ ся скланятъ нѣколко прилагателни, които не приематъ усѣченіе въ сичкы тѣ падежы. Тѣ ся: Божій, вѣлій, равій, дівкій, ѡвчій, кóзлій, или кóзій, вѣржій, пѣсій, лисій, кравій, прѣчій и порядочно то третій.

42. Неправилни прилагателни сѣ слѣдующи тѣ:

а) Вселѣннаа. То ся нахожда само въ женскій-а родъ, въ единственно то число, и ся скланя по пьрвый-а примѣръ — мѣрнаа. Приемася за съществително имя, което ся подразумѣва — землѣ, както въ Еллинскій-а языкъ *οἰκουμένη* (γῆ) отъ страдателно то причастіе на глаголь-а — *οἰκέω* ѡ *οἰκόμενος, οἰκόμενη, οἰκόμενον*.

б) Неопредѣлительно то количественно кѣсь, което и сравненіе не приема.

Єдинствено.

И. кѣсь.	кѣѡ.	кѣѡ.
Р. кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.
Д. кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.
В. кѣсѣѡ, (ѡ).	кѣсѣѡ.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.
П. кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.	кѣсѣѡ.

Множественно.

И. кѣѡ.	кѣѡ.	кѣѡ.
Р. кѣѡѡ.	кѣѡѡ.	кѣѡѡ.
Д. кѣѡѡ.	кѣѡѡ.	кѣѡѡ.
В. кѣѡѡ.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. кѣѡѡѡ.	кѣѡѡѡ.	кѣѡѡѡ.
П. кѣѡѡѡ.	кѣѡѡѡ.	кѣѡѡѡ.

Придатокъ за опредѣлительны тѣ количественны имена.

43. *Опредѣлительны тѣ количественны имена* опредѣленно изражавать (казася по горѣ въ 32 §.) количества та на предметы тѣ. Тѣ сѡ наречени въ грамматикы тѣ числителны имена.

44. Тѣ споредъ каквото опредѣляватъ количества та на предметы тѣ може да сѡ

раздѣлять на: *просто-числительны, порядочны, дробны, умножitelны и събирателны.*

1) *Просто-числительны тѣ* точно опредѣляютъ съ число количества та на предметы тѣ; като: 'единъ дѣнь, двѣ рыбы, пѣть хлѣбшкз, десеть человеккз, стѣ дѣшз, пѣть сѣть, тысаща и проч.

2). *Порядочны тѣ* опредѣляютъ количество на порядокъ, по който предметы тѣ слѣдуютъ единъ слѣдъ други; като: первы дѣнь, вторый, третій . . . девѣтый часъ десѣтый. . . и проч.

3) *Дробны тѣ* показватъ количество, което е опредѣлена часть отъ нѣкоя единица; като: полъ часа; полъ ймѣнѣа.

4) *Умножitelны тѣ* показватъ количество, повторяемо опредѣленно нѣколко пѣти; като: сѣгѣбый, трегѣбый, или троѣкѣй, десѣтогѣбый, сторѣчный плѣдъ и проч.

5) *Събирателны тѣ* означаватъ количество, събрано отъ нѣколко опредѣленны на четъ предметы въ едно цѣло; като: трѣица братѣй, четверо слѣкз.

45. Сички тѣ ся скланяють така:

1) *Просто-числительны тѣ:*

а) 'единъ, 'едина, 'едино по първый - а усѣченъ примѣръ — старъ, старѣа, старѣо.

б) два ся скланя така:

Мъж.	Жен.	Сред.
И. В. З. два.	двѣ.	два.
Р. П. двѡю.	двѣю.	двѡю.
Д. Т. двѡма.	двѣма.	двѡма.

в) Трѣ, четыри, за сичкы тѣ родовы.

И. З. трѣ, трѣе.	четыри.
Р. П. трѣхъ, трѣехъ.	четырехъ.
Д. трѣмъ, трѣемъ.	четыремъ.
В. трѣ, трѣе.	четыри.
Т. трѣми, трѣеми.	четырма.

г) пѣть, шѣсть, сѣдмь, ѡсемь и др.

И. В. З. пѣть.	шѣсть.	сѣдмь.	ѡсмь.
Р. П. пѣтихъ.	шѣстихъ.	сѣдмихъ.	ѡсмѣхъ.
Д. пѣтимъ.	шѣстѣмъ.	сѣдмѣмъ.	ѡсмѣмъ.
Т. пѣтма.	шѣстма.	сѣдма, ѣю.	ѡсма, ѣю.

Замѣч. дѣсѣть, кога в сложно съ другы тѣ числа, скланяся само въ Зват. и Творител.: пѣрый-а прави на ѣ, а вторый-а — на ма; катѡ: пѣтнѣдѣсѣте, пѣтнѣдѣсѣтма.

д) стѡ,

двѣста.

И. В. З. стѡ.

двѣста.

Р. стѡ.

двѣю стѡ.

Д. стѡ.

двѣма, двѡма стѡмъ.

Т. стѡмъ.

р. дат.

П. стѣ.

р. род.

е) триста, четы́ри ста, па́ть сотъ.

И. В. З.	три ста.	четы́ри ста.	па́ть со́тъ.
Р.	трѣхъ сотъ.	—рехъ сотъ.	пяти сотъ.
Д.	трѣмъ стѣмъ.	—ремъ стѣмъ.	пяти́мъ стѣмъ.
Т.	трѣма стѣ.	—рма стѣ.	пяти стѣ.
П.	трѣхъ стѣхъ.	—рехъ стѣхъ.	пяти стѣхъ.

Като па́ть со́тъ ся скланя́тъ: ше́сть со́тъ, се́дмь со́тъ, ѿсемь со́тъ.

ж) ты́сяца,	двѣ́ ты́сяци,	три ты́сяци.
И. ты́сяца.	двѣ́ ты́сяци.	три ты́сяци.
Р. ты́сяци.	двѣ́ю ты́сяци.	трѣхъ ты́сяци.
Д. ты́сяци.	двѣ́ма —цамъ.	трѣмъ —цамъ.
В. ты́сяциѣ.	двѣ́ ты́сяци.	три ты́сяци.
З. ты́сяцие.	р. им.	р. им.
Т. ты́сяцию.	двѣ́ма —цами.	трѣми ты́сяциами.
П. ты́сяци.	двѣ́ю ты́сяциахъ.	трѣхъ ты́сяциахъ.

Така и четы́ри ты́сяци.

з) па́ть ты́сяци. И. па́ть ты́сяци. Р. па-
ти ты́сяци. Д. пяти́мъ ты́сяциамъ. В. па́ть ты́-
сяци. З. па́ть ты́сяци. Т. пяти́ма ты́сяциами.
П. пяти ты́сяциахъ. Тѣмъ и ше́сть ты́сяци, се́дмь.

и) ѿбой, ѿбоа, ѿбое — значи и два та, и
две тѣ, въ отдѣльность; като: ѿбой ро́дъ значи
и единъ-а, и другій-а родъ, въ отдѣльность.
Тося скланя така:

Единственно.

И. ѡбой.	ѡбол.	ѡбсе.
Р. ѡбсегѡ.	ѡбсёл.	ѡбсегѡ.
Д. ѡбсемѡ.	ѡбоэй.	ѡбсемѡ.
В. ѡбоегѡ.	ѡбою.	р. им.
З. ѡбой.	ѡбол.	р. им.
Т. ѡбоймз.	ѡбоёю.	ѡбоймз.
Ц. ѡбоёмз.	ѡбоэй.	ѡбоёмз.

Множественно.

И. ѡбой.	ѡбоѡ.	ѡбоѡ.
Р. ѡбойхз.	ѡбойхз.	ѡбойхз.
Д. ѡбоймз.	ѡбоймз.	ѡбоймз.
В. ѡбоѡ.	р. им.	р. им.
З. ѡбой.	р. им.	р. им.
Т. ѡбойми.	ѡбойми.	ѡбойми.
Ц. ѡбойхз.	ѡбойхз.	ѡбойхз.

2) Порядочни тѣ: пѣрвый, втѣрый, четвѣр-
тый, пѡтый... скланятся по пѣрвый - а при-
мѣръ — старый, а третій ся скланя по 4-ый-а
примѣръ — вѣлій.

3) Дробно въ Славянскій-а языкъ е са-
мо едно пѡлз; то е употребително само въ
тія падежы: Един. число. Родител. пѡлѡ.
Двейст. И. В. З. ѡва пѡлы. Д. Т. ѡвѣма пѡ-
ма. Множ. Вин. въ пѡлы, на пѡлы.

4) Умножителни тѣ: сѣгѡвый, трегѡвый,
треѡкій, пѡтегѡвый, сторичный и проч. ти ся
скланятъ по прилагателны тѣ имена.

5) Събирателни тѣ: двѣца, трѣца, четвѣрица, седмерица, десѣтица и проч. съ съществителни, и ся скланяють по пѣрвый-а примѣръ на второ то склоненіе, така и дума та — 'единица; а ѡба, двѣе, трѣе, чѣткѣро, пѣтерѣ и проч. скланяются така:

а) ѡба,	двѣе,	трѣе.
И. В. З. ѡба.	двѣе.	трѣе.
Р. П. 'обѡихъ.	двѡихъ.	трѡихъ.
Д. 'обѡимъ.	двѡимъ.	трѡимъ.
Т. 'обѡими.	двѡими.	трѡими.

б) чѣткѣро,	пѣтерѣ.
И. З. чѣткѣро.	пѣтерѣ.
Р. чѣткѣрыхъ.	пѣтерыхъ.
Д. чѣткѣрымъ.	пѣтерымъ.
В. чѣткѣро, рыхъ.	пѣтерѣ, рыхъ.
Т. чѣткѣрыми.	пѣтерыми.
П. чѣткѣрыхъ.	пѣтерыхъ.

Така и шѣстерѣ, сѣдмерѣ, ѡсмерѣ и проч.

Числителни цыфри.

Славян.	ѧ	Ѣ	Ѧ	Ѧ	Ѥ	ѥ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Арабски.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Латин.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X

Сл.	ѧ	Ѣ	Ѧ	Ѩ	Ѥ	Ѧ	Ѩ	Ѥ	Ѧ
Ар.	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Л.	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX

Сл.	Ѧ	ѦА	ѦВ	ѦГ	ѦД	ѦЕ	ѦС	ѦЗ...
Ар.	20	21	22	23	24	25	26	27 ..
Л.	XX	XXI	XXII	XXIII	XIV	XV	XVI	XVII..

Сл.	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ар.	30	40	50	60	70	80	90	100
Л.	XXX	XL	L	LX	LXX	LXXX	XC	C

Сл.	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ар.	200	300	400	500	600	700	800	900
Л.	CC	CCC	CD	D	DC	DCC	DCCC	CM

Сл.	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ар.	1000	2000....	5000....	10000
Л.	M	MM	CCI	CCIOO...

Замѣч. а. И до днесъ много изъ Българіѣ има да употребяватъ Славянскы тѣ цифры, кога си смятатъ нѣщо. Това е явно доказателство, чи употребленіе то имъ остало іоще отъ сама та старина.

б. Въ слаганье то на Латинскы тѣ цифры, кога по малко число ся нахожда предъ по голѣмо значи изятіе, а кога ся нахожда послѣ, значи приложеніе; като: IV = 4. VI = 6. IX = 9. XI = 11. XIX = 19. XXII = 22. XL = 40. LX = 60.

ГЛАВА ТРЕТЪЯ.

За мѣстоименіе то.

46. Мѣстоименія ся наричатъ думи тѣ, които ся полагають въ рѣчь тѣ вмѣсто упомянуты тѣ по горѣ съществителны имена, за да не ся повтаряють.

47. По значеніе то си мѣстоименія та ся раздѣляють на осемь разряда.

- 1) *Лични*: азъ, ты, онъ, мы, вы, они.
- 2) *Възвратно*, себе, или са.
- 3) *Указателни*: онъ, оуъ, той, сей, или сій.
- 4) *Опредѣлительно*, самъ.
- 5) *Притяжательни*: мой, твой, свой, нашъ, вашъ.
- 6) *Въпросителни*: кто, кой, кой, чий, что.
- 7) *Неопредѣлительни*: ииъ, иккѣи, кѣилибо, кѣиждо, иккто, икчто, никто, ничто.
- 8) *Относително*, иже.

48. Мѣстоименія та: азъ, ты, себе, онъ, кто, что, иккто, икчто, никто, ничто, съ съществителни, а сички тѣ други — прилагателни.

49. Общи свойства имать мѣстоименія та: родъ, число, падежь, лице и склоненіе-

Замѣч. а. Родъ-а на ииъкои мѣстоименія отличава-ся по окончаніе то, а на иккѣи по предметы тѣ, на които ся относятъ. Число то и падежи тѣ ся отличавають по окончаніе то.

б. Лица съ три: първо, второ и третьо; първо лице е, което говори, второ —, къмъ което ся говори, а третьо —, за което ся говори.

50. Склоненіе на мѣстоименія та е едно, раздѣлено на два отдѣла:

Първый за личны тѣ и възвратно то.

Вторый за сичкы тѣ, които иматъ родителный на гш.

Отдѣлъ първый.

51. Лични тѣ мѣстоименія.

Първо лице.

Второ лице.

Един.	Множ.	Един.	Множ.
И. азъ.	мы.	ты.	вы.
Р. менѣ, ма.	насъ.	тебѣ, та.	васъ.
Д. миѣ, ми*)	намъ.	тебѣ, ти.*)	вамъ.
В. менѣ, ма.	ны, насъ.	тебѣ, та.	вы, васъ.
Т. мною.	нами.	тебю.	вами.
П. миѣ.	насъ.	тебѣ.	васъ.

Третьо лице.

Возвратно то мѣстоим.

Единственно.

за сичкы тѣ родовы,

Мжж. Жен. Сред.

лица и числа.

И. онъ.	она.	оно.	
Р. егѡ.	ел.	егѡ.	себѣ, са.
Д. емѡ.	ей.	емѡ.	себѣ, си.

*) Дательный-а единст. съкратенъ свойственъ е на старый а языкъ, и сега ся употребява въ Българскій-а не само той, но и въ множественно то — ни, ви.

В. ѣ, 'ѣгò. ю.	ѣ.	себѣ, са.
Т. ѣмз. ѣю.	ѣмз.	собою.
П. ѡ нѣмз. нѣй.	нѣмз.	себѣ.

Множественно.

И. 'онѣ.	'онѣ.	'онѣ.
Р. ѣхз.	ѣхз.	ѣхз.
Д. ѣмз.	ѣмз.	ѣмз.
В. ѣ, ѣхз.	ѣ.	ѣ.
Т. ѣми.	ѣми.	ѣми.
П. (ѡ) нѣхз.	нѣхз.	нѣхз.

Сички тѣ на тойзи отдѣлъ имать измѣненіе неправильно.

Отдѣлъ второй.

52. Тукъ ся скланятъ мѣстоименія та, които имать Р. един. мѣж. родъ на гш.

а) Указательно то ѣный, ѣнз.

Единственно.

Мѣж.	Жен.	Сред.
И. ѣный, ѣнз.	ѣнал, ѣна.	ѣное, ѣно.
Р. ѣнагш.	ѣныа.	ѣнагш.
Д. ѣномѣ.	ѣной.	ѣномѣ.
В. ѣнагоилир. и.	ѣнѣю.	ѣное, ѣно.
Т. ѣнѣмз.	ѣною.	ѣнѣмз.
П. ѣномз.	ѣной.	ѣномз.

Множественно.

И. ѿни, ѿни.	ѿныа, ѿны.	ѿнаа, ѿна.
Р. ѿнѣхз.	ѿнѣхз.	ѿнѣхз.
Д. ѿнѣмз.	ѿнѣмз.	ѿнѣмз.
В. ѿныа, ѿны.	р. им.	р. им.
Т. ѿнѣми.	ѿнѣми.	ѿнѣми.
П. ѿнѣхз.	ѿнѣхз.	ѿнѣхз.

Така и ѿкый, ѿвз; самыи самз; йный, йнз.

б) Указательно то сѣи.

Единственно.

Мжж.	Жен.	Сред.
И. сѣи, сѣи.	сѣа.	сѣе, сѣи.
Р. сѣиш.	сѣа.	сѣиш.
Д. сѣиш.	сѣи.	сѣиш.
В. сѣиш, (сѣи).	сѣю.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. сѣимз.	сѣю.	сѣимз.
П. сѣимз.	сѣи.	сѣимз.

Множественно.

И. сѣи.	сѣа.	сѣа.
Р. сѣихз.	сѣихз.	сѣихз.
Д. сѣимз.	сѣимз.	сѣимз.
В. сѣа.	р. им.	р. им.
З. р. им.	р. им.	р. им.
Т. сѣими.	сѣими.	сѣими.
П. сѣихз.	сѣихз.	сѣихз.

Подобно и притяжатели тѣ: мѡй, моѡ, моѡе; тѡбѡй, тѡкоѡ, тѡкоѡе; скѡбѡй, скѡкоѡ, скѡкоѡе. — Въпросителни тѣ: кѡй, или кѡбѡй, коѡ, коѡе; чѡй, чѡѡ, чѡѡе. — А нѡшз, нѡша, нѡше; кѡшз, кѡша, кѡше, иматъ Именит. и Звател. и въ две тѣ числа, и въ три тѣ рода, усѣченны, и Винит. Един. въ женскѡй-а родъ; катѡ: Им. З. нѡшз, нѡша, ше. нѡши, нѡша, нѡша. Вин. жен. нѡшз, а другы тѣ падежы иматъ кактѡ сѡй.

в) ктѡ, чтѡ или часѡ.

За две тѣ числа.

Мѡж. и жен.	Сред.
И. ктѡ.	чтѡ, часѡ.
Р. когѡ.	часѡ, часогѡ.
Д. комѡ.	чемѡ, часомѡ.
В. когѡ.	р. им.
Т. кѡмз.	чѡмз.
П. комз.	чѡмз, часѡмз.

Така и нѣкто, нѣчто, никтѡ, ничтѡ, ничесѡ, ктѡлибѡ, чтѡлибѡ, часѡлибѡ.

а) Относително то ѡже, ѡже, ѡже.

Единственнѡ.

Мѡж.	Жен.	Сред.
И. ѡже.	ѡже-	ѡже.
Р. ѡгѡже.	ѡѡже.	ѡгѡже.
Д. ѡмѡже.	ѡѡже.	ѡмѡже.

В. ѣгбже.	юже.	р. им.
Т. ѣмже.	ѣюже.	ѣмже.
П. (ѡ) нѣмже.	нѣйже.	нѣмже.

Множественно.

И. ѣже.	ѣже.	ѣже.
Р. ѣхже.	ѣхже.	ѣхже.
Д. ѣмже.	ѣмже.	ѣмже.
В. ѣже.	ѣже.	ѣже.
Т. ѣмиже.	ѣжиже.	ѣмиже.
П. (ѡ) нѣхже.	нѣхже.	нѣхже.

Замѣч. а. Това мѣстоименіе, освенъ именителны тѣ падежы и въ две тѣ числа, сичкы тѣ другы заема отъ лично то — ѡнз, но приема и частицъ тѣ же.

б. Кога предъ нѣкой отъ косвенны тѣ падежы има предлогъ, тогава приема въ начало то си н, ради доброзвучіе; като: ѡ негѡже, ѣзз нѣхже, кз немѣже, сз нѣмже, на нѣхже. — Това исто то става и на лично то мѣстоименіе — ѡнз; като: ѡ негѡ, вз негѡ, сз нѣми.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

За глаголь-а и неговото измѣненіе.

53. Думи тѣ въ рѣчь тѣ, които изявляватъ дѣйствиѣ или състояніе на предметъ, наричатся глаголи; като: ѣзз пишѣ; ты хѡдиши; ѡнз спѣтъ; дрѣво зеленѣтъ, цвѣтѣтъ, сохнѣтъ; изгнѣнз вѣсть ѣдѣмз ѣзз раѣ.

54. Общи свойства на глаголы тѣ сѣ: залогъ, окончаніе, время, наклоненіе, родъ, число, лице и спряженіе.

55. Глаголи тѣ, по свое то значеніе, ся раздѣлять на 6 разряда, които ся наричатъ залози; тѣ сѣ: дѣйствителни, страдателни, възвратни, взаимни, отложителни и средни.

1) *Дѣйствителни тѣ* показватъ дѣйствіе, което прехожда отъ единъ предметъ на други; като: Бѣгъ мѣлѣтъ прѣведнаго; оученикъ пишетъ писмо; дѣждь слѣкъ Бѣгови.

2) *Страдателни тѣ* показватъ дѣйствіе, което единъ предметъ приема отъ други; като: Прѣведникъ ѿ Бѣга мѣлѣтъ; писмо пишѣтъ оученикомъ; Крѣзь повѣждѣнь бѣтъ Кѣромъ при рѣцѣ Алисѣ.

3) *Возвратни тѣ* изявватъ, чи дѣйствіе то ся връща на истый-а предметъ, отъ който произлазя; като: мѣюся, ѿдѣкѣюся, ѿтирѣюся, които сѣ равни сѣ — мѣю себѣ, ѿтирѣю себѣ, ѿдѣкѣю себѣ.

4) *Взаимни тѣ* изявватъ взаимно между два предмета дѣйствіе; като: Пѣтръ ѿ Іѡаннъ ѿбимѣтъся, равно сѣ — Пѣтръ ѿбимѣтъ Іѡанна ѿ Іѡаннъ ѿбимѣтъ Пѣтра.

5) *Относителни тѣ* изражаватъ или състояніе на предметъ или дѣйствіе, което не из-

лазя отъ него; като: Стѣцз мѣй трѣждаетса, бо-
йтса Бѣга, ѿ на дѣтса на мѣлостъ ѣгѡ. Тѣи гла-
голи никога не ся нахождатъ безъ сѧ.

6. *Средни* тѣ изражаватъ или състоя-
нѣ на предметъ или дѣйствиѣ, което неиз-
лазя отъ него; като: Прѣведный Бѣгови жикѣтз;
мѣлостивый болкѣтз дѡшѣю ѡ нещѣстнѣмз; прѣлтель
вѣдствѣтз, лежитз; птица лѣтѣтз по воздѣск.
Тѣи ся отличаватъ отъ отложителны тѣ
по окончанѣ то, защото никога не прѣе-
матъ сѧ.

56. Сякій отъ глаголы тѣ има или дѣй-
ствително окончанѣ *ѡ, ю* или страдателно
сѧ. Дѣйствителни тѣ и средни тѣ иматъ
дѣйствително, а сички тѣ други — стра-
дателно.

Замѣч. Страдателни тѣ, взаимни тѣ и възврат-
ни тѣ глаголи ставатъ отъ дѣйствителны тѣ, като прѣе-
мнѣтъ сѧ.

57. Дѣйствиѣ то и състоянѣ то на пред-
меты тѣ може или сега да става или е ста-
вало и было по напредъ или ще бѣди по-
слѣ. Това разно израженѣ, което ся раз-
личава по окончанѣ то, наричася *время* на
глаголь-а. Времена сѣ въобще три: *Насто-
яще, Преминало и Бѣдущѣ*. Но защото Пре-
минало то ся изражава разно, сирѣчь или
предъ малко или предъ много и неизвѣстно

время: за това преминали тѣ времена сѣ 4: *Преходяще, Първо Прешедше, Второ Прешедше* и *Непредѣлно*. Съ тѣхъ сички тѣ времена ставатъ шесть:

1) *Настояще* то изявява, чи дѣйствіе то или състояніе то на предметъ-а става и го има въ исто то время, когато говоримы за него; като: *Ѥзз прочитѣю, ты же спиши*.

2) *Преходяще* то показва, чи дѣйствіе то или състояніе то было предъ нѣколко время съвременно съ друго, и като чи ся продължавало; като: *Ѥзз прочитѣхъ, Георгій писаше*.

3) *Първо то Прешедше* показва, чи дѣйствіе то или състояніе то было нѣкога, но слѣдствіе то му и сега іоще ся нахожда; като: *писалъ ѣсмь*.

4) *Второ то Прешедше* показва, чи дѣйствіе то или състояніе то было предъ друго преминало; като: *писалъ бѣхъ*.

5) *Непредѣлно* то показва, чи дѣйствіе то или състояніе то свършилося въ неизвѣстно время; като: *написѣхъ прочтѣхъ*.

6) *Бѣдуще* то изявява, чи дѣйствіе то или състояніе то ще бѣди послѣ; като: *напишѣ, или хоцѣ писѣти, бѣдѣ писѣти*.

58. Дѣйствіе то и състояніе то на предметы тѣ ся изрекуватъ споредъ четыры разны способы: повѣствователно, повелително, условно (съ договоръ) и неопредѣлительно (дето не ся показва ни число, ни лице.) Тин способи ся наричатъ *наклоненія*, и сѣ 4: *Изъявително, Повелително, Условно и Неопредѣлительно*;) като: Варнава поѣтъ Марка, и ѿплы въ Купръ; прїидіте вси трѣждающіисѣ и ѿбремененіи, и азъ оупокѣю вы; аще вы вѣдѣла даръ Божій; аще вѣдетъ око твоє лѣкаво, . . ; лѣчше єсть оумрѣти въ врани сѣ побѣдоу, нежели жити въ плѣненіи.

59) Дѣйствіе то и състояніе то на глаголы тѣ ся изражава съ разны окончанія, въ две числа и въ тры лица, въ сичкы тѣ времена и наклоненія, освенъ въ Неопредѣлительно то. А за род-а има разны окончанія само въ съставляемы тѣ отъ спрягателно то причастіе времена; като :

	Єдинств.	Множеств.	Родове.
Лица	1. пї-ю.	пї-эмз.	пїлз, ла, ло єсмь.
	2. пї-єши.	пї-єте.	пїлз ла, ло єси.
	3. пї-єтъ.	пї-ютз.	пїлз, ла, ло єсть.

60. Глаголи тѣ, въ сичкы тѣ наклоненія, измѣнуватъ времена та, числа та и лица та си по тры разны измѣненія, които ся

*) При тѣхъ прилагать иѣкои и *Желателно*.

наричатъ *спряженія*. Тѣ ся различаватъ едно отъ друго по първо то и второ лице на Настояще то время, въ единст. число, въ Изъявително то наклоненіе.

Първо то окончава, въ първо то лице на ю, а въ второ то на еши; като: пї-ю, пї-эши. глагол-ю, еши.

Второ то — на ѹ еши; като: несѹ, несэши.

Третьо то — на ѹ или ю иши; като: оѹчѹ, оѹчйши; зрїю зрйши.

61. Сяко время и наклоненіе не ся изражава съ особенно окончаніе; за това разны окончанія имама само за слѣдующы тѣ времена и наклоненія:

За Настояще то и Бъдуще то

на първо то спряженіе:

Нак. Изявит. Повелит. Неопрѣд. Прич. дѣйс. Прич. стр.

Ед.	Мн.	Ед.	Мн.	Пъл. Усѣч.	Пъл. Усѣч.
ю.	емз.	—	имз.	ти	ай; а.
эши.	ете.	и, й. (й)	ите.	или	юцйй; юцз.
етз.	ютз.	—	—	ати.	емкйй; емь

на второ то спряженіе:

ѹ.	емз.	—	емз.	ти	кйй; к.
эши.	ете.	и.	ите.	или	ѹцйй; ѹцз.
етз.	ѹтз.	—	—	ѹти.	омкйй; омь.

на трето то спряженіе:

ю, или љ. имъ.	—	имъ.	ѣти	ай; а.	имый; имь.
иши. [итѣ.	и.	итѣ.	или	ацій; ащз.	
итъ. атъ, атъ.	—	—	ти.		

За Преходяще то и Непредѣлно то

на първо то спряженіе:

Изяв. нав. Причас. Прич. Прич. страд.
 Един. Множ. Спрягателно. дѣйст.

ахъ, хъ. ахомъ, хомъ.	алъ	Пъл. Усѣч.	Пъл. Ус.
— — асте, сте.	или	вый, вшій; въ, вшз.	еный; енз.
а, и. аша, ша, ахъ.	лъ.	авый, авшій; авъ, авшз.	аный; анз. тый; тз.

на второ то спряженіе:

охъ, љхъ. охомъ, љхомъ.	лъ, љлъ	ій, шій; з, шз.	еный; енз.
— — остѣ, љсте.	љлъ	љвый, љвшій; љвъ, љвшз.	љвеный; љ- венз.
ѣ, љ. оша, љша.			

на трето то спряженіе:

ѣхъ, ихъ. ѣхомъ, ихомъ.	ѣлъ, ихъ	ѣвый, ѣвшій; ѣвъ, ѣвшз.	ѣный; ѣнз.
— — ѣсте, истѣ.	илъ.	ивый, ившій; ивъ, ившз.	еный; енз.
ѣ, и. ѣша, иша.			

За други тѣ времена и наклоненія ще ся говори по долу, дето ще ся изложи за производство то на времена та и наклоненія та.

Замѣч. а. На лъ причастіе то нарекъль го г. Добровскій, въ Граматикъ тж си, *Спрягателно*; зацо то е притребно само да спомага, за да ся съставляватъ нѣкои времена. То ся нахожда само въ именителны тѣ падежы и въ две тѣ числа, и слѣдователно не ся скланя.

б. Второ то единственно лице на Преходяще то и Непредѣлно то, въ стары тѣ рѣконисы и изданія, на-

хожда ся равно съ третьо то; както и въ Българскій-а сегашный языкъ: но Россіяни тѣ го замѣнили съ съ спрягательно причастіе и спомагателный глаголь; като: въ сегашны тѣ изданія — пѣлъ ѣси, пѣла ѣси, пѣло ѣси ты; пѣ ѣш; — а въ рѣкописы тѣ ся нахожда и сега ся говори — пѣ ты, пѣ ѣш; писà ты, писà ѣш.

62. Предъ примѣры тѣ на спряженія та ся полага съществителный-а глаголь — *ѣсмь*, който ся нарича и спомагателенъ: защото е притребенъ въ спряженія та, да ся съставляватъ нѣкои времена отъ него и отъ спрягательно то причастіе. Негово то измѣненіе ся относя на неправиленъ тѣ глаголы.

Наклоненіе Изявително.

Время Настояще.

	Єдинст.	Множест.
Лица.	1. ѣсмь.	ѣсмы.
	2. ѣси.	ѣстє.
	3. ѣсть.	сѣть.

Преходяще.

бѣхъ.	бѣхомъ.
бѣлъ, лà, лò ѣси.	бѣстє.
бѣ, бѣше.	бѣша. бѣхѣ.

Първо Прешедше.

бѣлъ, лà, лò, ѣсмь.	бѣли ѣсмы.
бѣлъ, лà, лò, ѣси.	бѣли ѣстє.
бѣлъ, лà, лò, ѣсть.	бѣли сѣть.

Непредѣлно.

БЫ́ХЪ.	БЫ́ХОМЪ.
БЫ́ЛЪ. ЛА́, ЛО́ 'ЕСИ́.	БЫ́СТЕ.
БЫ́СТЬ.	БЫ́ША.

Бѣдуще.

БѢ́ДЪ.	БѢ́ДЕМЪ.
БѢ́ДЕШИ.	БѢ́ДЕТЕ.
БѢ́ДЕТЪ.	БѢ́ДУТЪ.

Накл. Повелительно.

—	БѢ́ДЕМЪ.
БѢ́ДИ.	БѢ́ДИТЕ.
ДА БѢ́ДЕТЪ.	ДА БѢ́ДУТЪ.

Наклоненіе Условно.

Преходяще.

Ѣ́ЩЕ БЫ́ 'ЕСМЬ	ЛА́, ЛО́, БЫ́ЛЪ,	Ѣ́ЩЕ БЫ́ 'ЕСМЫ́	БЫ́ЛИ.
Ѣ́ЩЕ БЫ́ 'ЕСИ́		Ѣ́ЩЕ БЫ́ 'ЕСТЕ́	
Ѣ́ЩЕ БЫ́		Ѣ́ЩЕ БЫ́	

Първо Прешедше.

Ѣ́ЩЕ БѢ́ХЪ	ЛА́, ЛО́, БЫ́ЛЪ,	Ѣ́ЩЕ БѢ́ХОМЪ	БЫ́ЛИ.
Ѣ́ЩЕ БЫ́ 'ЕСИ́		Ѣ́ЩЕ БѢ́СТЕ	
Ѣ́ЩЕ БѢ́		Ѣ́ЩЕ БѢ́ША	

Второ Прешедше.

Ѣ́ЩЕ БЫ́ХЪ	ЛА́, ЛО́, БЫ́ЛЪ,	Ѣ́ЩЕ БЫ́ХОМЪ	БЫ́ЛИ.
Ѣ́ЩЕ БЫ́ 'ЕСИ́		Ѣ́ЩЕ БЫ́СТЕ	
Ѣ́ЩЕ БЫ́ХЪ		Ѣ́ЩЕ БЫ́ША	

Наклоненіе неопредѣлительно

Настояще.

БЫТИ.

Причастіе.

Пас. Сѣй, сѣщій, аа, ее. **Усѣч.** сѣщз, сѣщи, сѣще.

Прех. и Непр. бѣвый, вшій, аа, ее. **Усѣч.** бѣвз, вшз, ши, ше.

Бзд. бѣдщій, аа, ее. **Усѣчен.** бѣдщз, щи, ще.

Замѣч. Настояще то многократно, или учащательно, е — бѣвѣю. **Преход.** бѣвѣхъ, по първо то спряженіе. Така и сложни тѣ съ предлогъ; като: прѣбѣвѣю, забѣвѣю, **Наст.** и **Преход.** спрягать по първото спряженіе, а други тѣ тукъ.

63. Глаголи тѣ на Славянскій-а языкъ, и по измѣненіе то си относительно къмъ спряженія та, може да ся раздѣлѣтъ на: *правилны, смѣсено-измѣняемы, недостаточны, неправилны и безличны.*

1) *Правилни* сѣ, които ся спрягать по едно спряженіе въ сичкы тѣ времена и наклоненія.

2) *Смѣсено-измѣняемы* сѣ, които єдны времена спрягать по едно спряженіе, а други — по друго.

3) *Недостаточни* сѣ, които нематъ сичкы тѣ времена отъ една коренна дума, но

съставляватъ нѣкои времена вовсе отъ друга дума.

4) *Неправилни* сѣ, които не слѣдватъ правилни тѣ окончанія на спряженія та, но приематъ други.

5) *Безлични* сѣ, които само въ третьо то единственно лице сѣ употребителни.

1. Правилни глаголи.

64. Правилни тѣ глаголи ся спрягатъ, въ сички тѣ времена и наклоненія, по едно отъ изложенны тѣ на долу тры спряженія.

Спряженіе първо.

Пр. 1. | на ю и предъ него гласна; като: пі-ю.

2. | на ю и предъ него съгласна; като: глагбл-ю

Наклоненіе Изявително.

Настояще.

Прим. първый.

Прим. вторый.

пію.*) (сл.)

глагблю. (сл.)

Єд. піеши. (сл.)

глагблеши. (сл.)

піетъ. (сл.)

глагблетъ. (сл.)

*) Предъ сяко лице въ Изявително то наклоненіе, като ся предложн частица та — да, става Желателно; като: да молчѹ, да молчиши, да молчитъ Мн. да молчимъ Прех. да молчахъ.

	пїѣмз. (сѧ)	глаго́лемз. (сѧ).
Мн.	пїѣте. —	глаго́лете. —
	пїю́тз. —	глаго́лютз. —

Преходяще.

	пїхз и пї́хз. (сѧ).	глаго́лахз (сѧ).
Єд.	пїлз, ла, ло ѣси. пї и пї́ше.	глаго́лаз, ла, ло ѣси. глаго́ла, аше.
	пїхомз, л́хомз.	глаго́лахомз.
Мн.	пїсте, л́сте. пїша, пї́хѡ.	глаго́ласте. глаго́лаша, ахѡ.

Първо Прешедше.

Єд.	пїлз, ла, ло	ѣсмь. 'ѣси. ѣсть.	глаго́лаз, ла, ло	ѣсмь. ѣси. ѣсть.
	пїли	ѣсмы	глаго́лали	ѣсмы.
Мн.	пїли	ѣстѣ.	глаго́лали	ѣстѣ.
	пїли	сѣтъ.	глаго́лали	сѣтъ.

Второ Прешедше.

Єд.	пїлз, ла, ло.	бѣхз. бѣлз, ла, ло 'ѣси. бѣ.	глаго́лаз, ла, ло.	бѣхз. бѣлз, ла, ло 'ѣси, бѣ.
	пїли.	бѣхомз. бѣсте. бѣша.	глаго́лали	бѣхомз. бѣсте. бѣша.
Мн.				

Непредѣлно.

Єд.	’испѣхъ.	возглагѣлахъ.
	’испѣлъ, ла, ло ’Єси.	возглагѣлалъ, а, о ’Єси.
	’испѣ.	возглагѣла.
Мн.	’испѣхомъ.	возглагѣлахомъ.
	’испѣте.	возглагѣласте.
	’испѣша.	возглагѣлаша.

Бъдуще.

Єд.	’испѣю*).	возглагѣлю.
	’испѣши.	возглагѣлши.
	’испѣтъ.	возглагѣлетъ.
Мн.	’испѣмъ.	возглагѣлемъ.
	’испѣте.	возглагѣлете.
	’испѣтъ.	возглагѣлютъ.

Наклоненіе Повелително.

Настояще.

Єд.	—	—
	пѣ.	глагѣли.
Мн.	да пѣтъ*).	да глагѣлетъ*).
	пѣмъ.	глагѣлимъ.
	пѣте.	глагѣлите.
	да пѣтъ.	да глагѣлютъ.

Бъдуще.

Єд.	—	—
	’испѣ.	возглагѣли.
	да ’испѣтъ.	да глагѣлетъ.

*) Бъдуще то ся изражава и така: хощѣ пѣти, глагѣлати; хощѣши пѣти, глагѣлати; хощѣтъ пѣти, глагѣлати. Множ. хощѣмъ, хощѣте, хотѣтъ пѣти, глагѣлати; или съ вѣдѣ, ѣмамъ.

**) Третьо то лице е отъ Желателно то наклоненіе.

	’испѣимъ.	возглаголимъ.
Мн.	’испѣйте.	возглаголите.
	да ’испѣдѣтъ.	да возглаголютъ.

Наклоненіе Условно.

Преходяще.

Ед.	’аще бы ѣсмь	 ЛА, ЛО. 	ПІАЪ, 	’аще бы ѣсмь	 ЛА, ЛО. 	ГЛАГОЛААЪ,
	’аще бы ’еси			’аще бы ’еси		
	’аще бы			’аще бы		
Мн.	’аще бы ’есмы	 ПІАИ. 	ГЛАГОЛАИИ. 	’аще бы ’есмы	 ЛА, ЛО. 	ГЛАГОЛААИИ.
	’аще бы ’есте			’аще бы ’есте		
	’аще бы			’аще бы		

Първо Прешедше.

Ед.	’аще бѣхъ	 ЛА, ЛО 	ПІАЪ, 	’аще бѣхъ	 ЛА, ЛО. 	ГЛАГОЛААЪ,
	’аще бѣхъ, лѣ, лѣ’еси			’аще бѣхъ, лѣ, лѣ’еси		
	’аще бѣ			’аще бѣ		
Мн.	’аще бѣхомъ	 ПІАИ. 	ГЛАГОЛАИИ. 	’аще бѣхомъ	 ЛА, ЛО. 	ГЛАГОЛААИИ.
	’аще бѣсте			’аще бѣсте		
	’аще бѣша			’аще бѣша		

Второ Прешедше и Непред.

Ед.	’аще бѣхъ	 ЛА, ЛО. 	ИСПІАЪ, 	’аще бѣхъ	 ЛА, ЛО. 	ВОЗ- ГЛАГОЛААЪ,
	’аще бѣхъ, лѣ, лѣ’еси			’аще бѣхъ, лѣ, лѣ’еси		
	’аще бѣсть			’аще бѣсть		

	ѣще бѣхомъ	испи́ани.	ѣще бѣхомъ	ΓΑΓΓΌΛΑΜΙ. БОЗ-
Мн.	ѣще бѣсте		ѣще бѣсте	
	ѣще бѣша		ѣще бѣша	

Блдуще.

	ѣще бѣдѣ	испи́ахъ, аѣ, аѣ.	ѣще бѣдѣ	ΓΑΓΓΌΛΑΜЪ, ΛΑ, ΛΟ. БОЗ-
Єд.	ѣще бѣдѣши		ѣще бѣдѣши	
	ѣще бѣдетъ		ѣще бѣдетъ	

	ѣще бѣдемъ	испи́ани.	ѣще бѣдемъ	ΓΑΓΓΌΛΑΜΙ. БОЗ-
Мн.	ѣще бѣдете		ѣще бѣдете	
	ѣще бѣдѣтъ		ѣще бѣдѣтъ	

Неопредѣлительно Наклоненіе.

Наст.	пѣти.	глаго́лати.
Бжд.	испѣти.	возглаго́лати.

Причастіа.

Пълни.

Усѣчени.

Наст.	пѣи, ющій, аѣ, еѣ.	пѣа, ющъ, щи, ще.
	глаго́лай, ющій, аѣ, еѣ.	глаго́ла, ющъ, щи, ще.
Прех.	пѣвый, вщій, аѣ, еѣ.	пѣвъ, вщъ, ши, ше.
	глаго́лавый, вщій, аѣ, еѣ.	—авъ, вщъ, ши, ше.
Непр.	испѣвый, вщій, аѣ, еѣ.	’испѣвъ, вщъ, ши, ше.
	возглаго́лавый,	возглаго́лавъ
Бжд.	испѣи, ющій . . .	’испѣа, ющъ . . .
	возглаго́лай, ющій . . .	возглаго́ла, ющъ . . .

Страдателни.

Наст. пї́емый, аа, се.	пї́емь, а, о.
глаго́лемый, аа, се	глаго́лемь, а, о.
Прех. пї́тый, аа, се.	пї́тъ, та, с.
глаго́ланный, аа, се.	глаго́ланъ, на, но.

Спразателно.

пї́лъ, аа, ло.	глаго́лалъ, аа, ло.
----------------	---------------------

По първый-а примѣръ ся спрягать глаголи тѣ, които окончаватъ на чисто ю, като: бї-ю̀, мї-ю̀, чѣ-ю̀, ѿмѣ-ю̀, тлѣ-ю̀, оумѣ-ю̀, ѿскѣдѣ-ю̀, богатѣ-ю̀, пита́-ю̀, зна́ю цѣлѣ-ю̀ и проч...

Замѣч. На ѣю и юю ся спрягать по първый-а примѣръ само въ Настояще то и Бъдуще то, а въ Преходяще то и други тѣ времена — по вторый-а: во окончателны тѣ буквы ѣ и ю измѣнுவатъ на се еѣ, чи тогава ся прилагатъ окончанія та; като: кѣпѣ-ю̀, кѣповѣ-ахъ, вѣрѣ-ю̀, вѣровѣ-ахъ; мїлѣ-ю̀, мїловѣ-ахъ, воѣ-ю̀, воєвѣ-ахъ, плѣ-ю̀, плевѣ-ахъ. Освень тѣхъ има и други нѣкои глаголы, които преминуватъ отъ единъ-а примѣръ на другїй-а.

По вторый-а примѣръ ся спрягать глаголи тѣ, които окончаватъ на ю предъ него съгласна; тѣ сѣ твърдѣ малко.

даю̀, Прех. да́хъ. Непред. да́хъ, има Бъдуще да́мъ. Повелител. да́ждь. по неправилны тѣ.

*) Отложителни тѣ и Средни тѣ глаголи нематъ Страдателны причастія.

Спряженіе второ.

Примѣри | 1. на ѝ предъ него съгласна.
| 2. на ѝ предъ него н.

Наклоненіе Изявительно.

Настояще.

Прим. 1.

несѝ. (сѝ).

Єд. несѣши.
несѣтъ.

несѣмъ.

Мн. несѣте.
несѣтъ.

Прим. 2.

гѣбнѝ.

гѣбнеши
гѣбнетъ.

гѣбнемъ.

гѣбнете.
гѣбнѣтъ.

Преходяще.

несѝхъ.

Єд. несѣхъ, ѧ, ѳ єси.
несѣ.

несѣхомъ.

Мн. несѣсте.
несѣша.

гѣбнѝхъ.

гѣбнѣхъ, ѧ, ѳ єси.
гѣбнѣ.

гѣбнѣхомъ.

гѣбнѣсте.
гѣбнѣша.

Първо Прешедше.

Єд. несѣхъ, ѧ, ѳ | єсмь.
несѣхъ, ѧ, ѳ | єси.
несѣхъ, ѧ, ѳ | єсть.

гѣбнѣхъ, ѧ, ѳ | єсмь.
гѣбнѣхъ, ѧ, ѳ | єси.
гѣбнѣхъ, ѧ, ѳ | єсть.

Мн. несѣхъ | єсмы.
несѣхъ | єстѣ.
несѣхъ | сѣтъ.

гѣбнѣхъ | єсмы.
гѣбнѣхъ | єстѣ.
гѣбнѣхъ | сѣтъ.

Второ Прешедше.

Єд.	нєслѣ, лѣ, лѣ	бѣхѣ.	гѣбнѣлѣ, лѣ, лѣ	бѣхѣ.
		бѣлѣ, лѣ, лѣ ѣси.		бѣлѣ, лѣ, лѣ ѣси.
		бѣ.		бѣ.
Мн.	нєсли	бѣхомѣ.	гѣбнѣли	бѣхомѣ.
		бѣсте.		бѣсте.
		бѣша.		бѣша.

Непредѣлно.

Єд.	понєсѣхѣ.	погѣбнѣхѣ, погѣбѣхѣ.
	понєслѣ, ѣ, ѣ ѣси.	погѣбнѣлѣ, ѣ, ѣ ѣси.
	понєсѣ.	погѣбнѣ, погѣбѣ.
Мн.	понєсѣхомѣ.	погѣбнѣхомѣ, погѣбѣхомѣ.
	понєсѣсте.	погѣбнѣсте. —
	понєсѣша.	погѣбнѣша. —

Бѣдуще.

Єд.	повєсѣ.	погѣбнѣ.
	повєсѣши.	погѣбнѣши.
	повєсѣтъ.	погѣбнѣтъ.
Мн.	повєсѣмѣ.	погѣбнѣмѣ.
	повєсѣте.	погѣбнѣте.
	повєсѣтъ.	погѣбнѣтъ.

Наклоненіе Повелително.

Настояще.

Єд.	неси.	гѣбни.
	да нєсетѣ.	да гѣбнѣтъ.

несѣмъ.	гѣбнемъ.
Мн. несѣте.	гѣбните.
да несѣтъ.	да гѣбнѣтъ.

Бъдуще.

Ед. понесѣи.	погѣбни.
да понесѣтъ.	да погѣбнетъ.
понесѣмъ.	погѣбнемъ.
Мн. понесѣте.	погѣбните.
да понесѣтъ.	да погѣбнѣтъ.

Наклоненіе Условно.

Преходяще.

Ед.	ѣще бы ѣсмь	 нѣсѣмъ, ла, ло.	ѣще бы ѣсмь	 ла, ло. гѣбнѣмъ.
	ѣще бы 'есѣи		ѣще бы 'есѣи	
	ѣще бы		ѣще бы	
Мн.	ѣще бы 'есмы	 несѣи.	ѣще бы 'есмы	 гѣбнѣми.
	ѣще бы 'естѣ		ѣще бы 'естѣ	
	ѣще бы		ѣще бы	

Първо Прешедше.

Ед.	ѣще бѣхъ	 нѣсѣмъ, ла, ло.	ѣще бѣхъ	 ла, ло. гѣбнѣхъ,
	ѣще бѣлъ, ла, ло 'есѣи		ѣще бѣлъ, ла, ло 'есѣи	
	ѣще бѣ		ѣще бѣ	
Мн.	ѣще бѣхомъ	 несѣи.	ѣще бѣхомъ	 гѣбнѣми.
	ѣще бѣсте		ѣще бѣсте	
	ѣще бѣша		ѣще бѣша	

Второ Прешедше и Непред.

Єд.	ѣще бѣхъ	поне́сѣхъ аѣ, аѣ.	ѣще бѣхъ	поги́бѣхъ, поги́бѣхѣхъ, аѣ, аѣ.	поги́бѣхъ, поги́бѣхѣхъ,
	ѣще бѣхъ, а, ѡ'бси		ѣще бѣхъ, а, ѡ'бси		
	ѣще бѣсть		ѣще бѣсть		
Мн.	ѣще бѣхомъ	поне́сѣмъ, понесѣмъ.	ѣще бѣхомъ	поги́бѣхъ, поги́бѣхѣхъ.	поги́бѣмъ, поги́бѣхѣмъ,
	ѣще бѣсте		ѣще бѣсте		
	ѣще бѣша		ѣще бѣша		

Бѣдуще.

Єд.	ѣще бѣдѣ	поне́сѣдѣ, аѣ, аѣ.	ѣще бѣдѣ	поги́бѣдѣ, поги́бѣдѣхъ, аѣ, аѣ.	поги́бѣдѣ, поги́бѣдѣхъ,
	ѣще бѣдѣши		ѣще бѣдѣши		
	ѣще бѣдетъ		ѣще бѣдетъ		
Мн.	ѣще бѣдемъ	поне́сѣмъ, понесѣмъ.	ѣще бѣдемъ	поги́бѣдѣмъ, поги́бѣдѣхѣмъ.	поги́бѣдѣмъ, поги́бѣдѣхѣмъ,
	ѣще бѣдете		ѣще бѣдете		
	ѣще бѣдѣтъ		ѣще бѣдѣтъ		

Накл. Неопредѣлительно.

Наст.	нести.	ги́бнѣти
Бѣд.	понести.	поги́бнѣти.

Причастія.

	пѣлни.	усѣченни.
Наст.	несѣй, несѣщій, аѣ, еѣ. ги́бнѣщій, аѣ, еѣ.	несѣ, несѣщѣ, щѣ, щѣ. ги́бнѣщѣ, щѣ, щѣ.
Прех.	несѣщій, аѣ, еѣ. ги́бнѣвѣй, вѣщій, аѣ, еѣ.	несѣщѣ, несѣщѣ, щѣ, щѣ. ги́бнѣвѣхъ, ги́бнѣвѣхъ, щѣ, щѣ
Непред.	понесѣщій, шаѣ, шеѣ. поги́бнѣвѣй, или поги́бѣй, щій	понесѣщѣ, щѣ, щѣ. поги́бнѣвѣхъ, ги́бнѣвѣхъ, щѣ, щѣ
Бѣд.	понесѣй, сѣщій, аѣ, еѣ. поги́бнѣщій, аѣ, еѣ.	понесѣщѣ, щѣ, щѣ, щѣ. поги́бнѣщѣ,

Страдателни.

Наст. несбмый, аа, ое.	несбмь, ма, мо.
Прех. несеный, аа, ое.	несенз, на, но.

Спрягателни.

неслз, ла, лд.

гібенулз, аа, ле, гіблз, ла, лд.

По първий-а примѣръ ся спрягатъ глаголи тѣ, които окончаватъ на ъ и предъ него съгласна, а второ то лице иматъ на еши; като: ведѣ, идѣ, бодѣ, везѣ, пасѣ, могѣ, текѣ, плетѣ, матѣ, чтѣ, жмѣ, стрегѣ, влекѣ и проч.

Замѣч. а. Конто иматъ окончателнѣхъ буквѣхъ г или к, въ Изявително то Настояще время, во второ то и третьо единственны лица и въ първо то и второ множественны, измѣнуватъ г на ж, к на ч; така и въ третьо то единственно лице на Преходяще то и Непредѣлно; като: могѣ, мѣжеша, мѣжетъ, мѣжемъ, мѣжете, мѣже; пекѣ, печеша, печетъ, печемъ, печете, пече. Тѣи въ Повелително то измѣнуватъ г на з, само въ второ то единственно, а кто въ второ то единственно и въ първо то и второ множественно нац; като: могѣ, мози; пекѣ, пеци, печемъ, пеците; рци, рцемъ, рците.

б. Въ Неопредѣлтелно то наклоненіе, окончателна та съгласна ся измѣнува на с предъ окончаніе то ти, ако ли е с, остава; като: ведѣ, вести; бодѣ, вості; везѣ, весті; пасѣ, пасті. А г и к заедно съсъ ти става на ци; като: могѣ, моци; пекѣ, пеци. жмѣ прави жати; чтѣ-честі.

По вторый-а примѣръ твърдѣ малко глаголи ся спрягатъ въ сичкы тѣ времена:

защото почти сички тѣ сѣ смѣсено-измѣняеми. Отъ тѣхъ нѣкои преминаватъ въ Непредѣлно то время и по първый - а примѣръ, каквото ся види (72 §, 3).

Спряженіе третьо.

Примѣри | 1. на ю Преходяще на ꙗхз.
2. на ю или ꙗ Преход. на ихз.

Наклоненіе Изявително.

Настояще.

	Пр. 1.	Пр. 2.
	зрю. (сѣ).	мелю. оучю. (сѣ)
Єд.	зриши.	мѣлиши. сучиши.
	зритъ.	мѣлитъ. сучитъ.
	зримъ.	мѣлимъ. сучимъ.
Мн.	зрите.	мѣлите. сучите.
	зрѣтъ.	мѣлатъ. оучатъ.

Преходяще.

	зрѣхъ.	мелихъ. —
Єд.	зрѣлъ, а, о 'есѣ.	мелилъ, ла, ло 'есѣ.
	зрѣ.	мели. —
	зрѣхомъ.	мелихомъ. —
Мн.	зрѣсте.	мелисте. —
	зрѣша, зрѣхѣ.	мелиша, лѣхѣ. —

Първо Прешедше.

Єд.	зрѣлъ, ла, ло	ѣсмь.	мелилъ, ла, ло	ѣсмь.
		ѣсѣ.		'есѣ.
		ѣсть.		ѣсть.

Мн. зрѣли | 'есмы.
'есте.
сѣть.

молили | 'есмы.
'есте.
сѣть.

Второ Прешедше.

Ед. зрѣлъ, | бѣхъ.
ла, ло | быль, а, о 'еси.
бѣ.

молилъ, | бѣхъ.
ла, ло | быль, ла, ло 'еси.
бѣ.

Мн. зрѣли | бѣхомъ.
бѣсте.
бѣша.

молили | бѣхомъ.
бѣсте.
бѣша.

Непредѣлно.

оузрѣхъ.
Ед. оузрѣлъ, ла, ло 'еси.
оузрѣ.

оумолихъ. нахчѣхъ.
оумолилъ, ла, ло 'еси.
оумоли. —

оузрѣхомъ.
Мн. оузрѣсте.
оузрѣша.

оумолихомъ. —
оумолисте. —
оумелиша. —

Блдуще.

оузрю.
Ед. оузриши.
оузритъ.

оумолю. нахчѣ.
оумблиши. нахчиши.
оумболитъ. нахчитъ.

оузримъ.
Мн. оузрите.
оузратъ.

оумблимъ. нахчимъ.
оумболите. нахчите.
оумблатъ. нахчатъ.

Наклоненіе Повелително.

Настояще.

—	—
Ед. зри. да зрѣтъ.	моли. да молитъ
зримъ. Мн. зрите. да зрѣтъ.	молимъ. моли́те. да мола́тъ.

Бѣдуще.

—	—
Ед. оу́зри. да оу́зритъ.	оу́моли. да оу́моли́тъ.
оу́зримъ. Мн. оу́зрите. да оу́зрѣтъ.	оу́молимъ. оу́моли́те. да оу́мола́тъ.

Наклоненіе Условно.

Преходяще.

Ед. а́ще бы ѣсмь а́ще бы 'еси а́ще бы	Зрѣтъ да, до.	а́ще бы ѣсмь а́ще бы 'еси а́ще бы	Моли́мъ, да, до.
Мн. а́ще бы 'есмы а́ще бы 'есте а́ще бы	Зрѣ́тъ. да, до.	а́ще бы 'есмы а́ще бы 'есте а́ще бы	Моли́тъ. да, до.

Първо Прешедше.

Єд.	ѣще вѣхъ		Лд, Лс.	ѣще вѣхъ		Молѣнъ, Лд, Лс.
	ѣще вѣлз, лѣ, лѣ 'есѣ			ѣще вѣлз, лѣ, лѣ 'есѣ		
	ѣще вѣ			ѣще вѣ		

Мн.	ѣще вѣхомъ		Зрѣни.	ѣще вѣхомъ		Молѣни.
	ѣще вѣсте			ѣще вѣсте		
	ѣще вѣша			ѣще вѣша		

Второ Прешедше и Непред.

Єд.	ѣще вѣхъ		Лд, Лс.	ѣще вѣхъ		оумолѣнъ, Лд, Лс.
	ѣще вѣлз, лѣ, лѣ 'есѣ			ѣще вѣлз, лѣ, лѣ 'есѣ		
	ѣще вѣсть			ѣще вѣсть		

Мн.	ѣще вѣхомъ		оузрѣни.	ѣще вѣхомъ		оумолѣни.
	ѣще вѣсте			ѣще вѣсте		
	ѣще вѣша			ѣще вѣша.		

Бѣдуще.

Єд.	ѣще бѣдѣ		Лд, Лс.	ѣще бѣдѣ		оумолѣнъ, Лд, Лс.
	ѣще бѣдѣши			ѣще бѣдѣши		
	ѣще бѣдетъ			ѣще бѣдетъ		

Мн.	ѣще бѣдемъ		оузрѣни.	ѣще бѣдемъ		оумолѣни,
	ѣще бѣдете			ѣще бѣдете		
	ѣще бѣдѣтъ			ѣще бѣдѣтъ		

Наклоненіе Неопредѣлительно.

Наст.	зрѣти.	моли́ти.
Бѣд.	оу́зрѣти.	оу́моли́ти.

Причастія.

Пълни.

Усѣчени.

Наст.	зрѣ́й, зрѣ́щій, аа, ее.	зрѣ̀, зрѣ́щз, и, е.
	моли́й, моли́щій, аа, ее.	молѝ, моли́щз, и, е.
Прех.	зрѣ́вый, зрѣ́вшій, аа, ее.	зрѣ́вз, вшз, ши, е.
	моли́вый, вшій, аа, ее.	моли́вз, вшз, шн, е.
Непр.	оу́зрѣ́вый, вшій; аа, ее.	оу́зрѣ́вз, вшз, ши, е.
	оу́моли́вый, вшій, аа, ее.	оу́моли́вз, шз, ши, е.
Бѣд.	оу́зрѣ́й, щій, аа, ее.	оу́зрѣ̀, щз, щн, ще.
	оу́моли́й, щій, аа, ее.	оу́молѝ, щз, щн, ще.

Страдателни.

Наст.	зри́мый, аа, ое.	зри́мь, ма, мо.
	моли́мый, аа, ое.	моли́мь, ма, мо.
Прех.	зрѣ́ный, аа, ое.	зрѣ́нз, на, но.
	моле́ный, аа, ое.	моле́нз, на, но.

Спрягателни.

зрѣ́вз, а, о.	моли́вз, аа, ло.
---------------	------------------

По първый-а примѣръ ся спрягать: мнѹ, велѹ, звенѹ, бдѹ, сѣждѹ, болѹ и други, които иматъ Преходяще на ѣхз.

По вторый-а ся спрягать, които иматъ преходяще то на ихз; катѹ: дою, доихз; слѣжѹ, ихз; глашѹ, мѹщѹ, пѹщѹ, ношѹ други. ,

Замѣч. а. Окончателни тѣ буквы: ж, ч, ш и щ, освенъ първо то лице на Настояще то и Бѣдуще то, въ сичкы тѣ други измѣнуватся — ж на д или на з, — ч

па т, — ш на с, — ш на т или на ст. То става, кога глаголь-а произхожда отъ съществително имя, което има таковж окончателнж буквж; като: отъ видѣ, видѣ, видѣши, видѣхъ; отъ слеза, слезѣ, слезѣши, слезѣхъ; отъ крътъ, кръчѣ, крътиши, крътихъ; отъ гласъ, гласѣ, гласѣши, гласѣхъ; отъ гѣстл, гѣщѣ, гѣстиши, гѣстихъ; отъ злато, златѣ, златѣши, златѣхъ.

б. Конто окончаватъ на жд и лю предъ а то съгласна, нѣкон отъ тѣхъ изоставятъ ж то и а то; като: рождѣ, родиши, родихъ; люблю любвиши, любихъ. А нѣкон неизоставятъ а то; като; числю, числиши; теплю теплиши; мѣдлю, мѣдлиши; — Кѣкѣ има неправилно второ то лице въ Повелително то; като: видѣ.

Спряженіе на глаголы тѣ съсь Страдателно окончаніе — сѣ.

65. Страдателни тѣ, възвратни тѣ, взаимни тѣ и отложителни тѣ глаголи спрягаты както и дѣйствителни тѣ, по изложенны тѣ тры спряженія, само треба при сяко лице да ся прилага мѣстоименіе то — сѣ, като: глѣблюсѣ, несѣсѣ, зрѣсѣ; глѣблѣшисѣ, несѣшисѣ, зрѣшисѣ . . . Преход. глѣблахсѣ, несѣхсѣ, зрѣхсѣ, така и други тѣ времена. Само Страдателни тѣ ся спрягаты и съставно отъ страдателни тѣ си причастія и спомагателный-а глаголь така:

Наклоненіе Изявително.

	Спр. 1.	Спр. 2.	Спр. 3.
Сд.	глѣблемь,	несѣмь,	зрѣмь,
	ма, мо	ма, мо	ма, мо
	ѣсмь.	ѣсмь.	ѣсмь.
	ѣси.	ѣси.	ѣси.
	ѣсть.	ѣсть.	ѣсть.

Мн.	ГЛАГОЛЕНИ	'есмы.	несоми	'есмы.	зрими	'есмы.		
		'есте.					'есте.	'есте.
		сѣть.						

Преходяще.

Ед.	ГЛАГОЛАНЪ, НА, НО	БѢХЪ.	несенъ, НА, НО	БѢХЪ.	зрѣхъ, НА, НО	БѢХЪ.
		БЫЛЪ, а, ъ		БЫЛЪ, а, ъ		БЫЛЪ, а, ъ
		БѢ. ('еси.)		БѢ. ('еси.)		БѢ. ('еси.)
Мн.	ГЛАГОЛАНИ	БѢХОМЪ.	несени	БѢХОМЪ.	зрѣни	БѢХОМЪ.
		БѢСТЕ.		БѢСТЕ.		БѢСТЕ.
		БѢША.		БѢША.		БѢША.

Първо Прешедше.

Ед.	ГЛАГОЛАНЪ, НА, НО	несенъ, НА, НО	зрѣхъ, НА, НО	БЫЛЪ, а, ъ	'есмы.	
				БЫЛЪ, а, ъ		'еси.
				БЫЛА, а, ъ		ѣсть.
Мн.	ГЛАГОЛАНИ	несени	зрѣни	БЫЛИ	'есмы.	
				БЫЛИ	'есте.	
				БЫЛИ	сѣть.	

Второ Прешедше и Непредѣлно.

Ед.	ВОЗГЛА- ГОЛАНЪ, НА, НО	вознесенъ, НА, НО	оузрѣхъ, НА, НО	БЫХЪ.	'еси.	
				БЫЛЪ, а, ъ		ѣсть.
				БЫСТЬ.		
Мн.	ВОЗГЛАГО- ЛАНИ	вознесени	оузрѣни	БЫХОМЪ.		
				БЫСТЕ.		
				БЫША.		

Бъдуще.

Ед.	ВОЗГЛА- ГОЛЕМЬ, МА, М С	ВОЗНЕСОМЬ МА, МО	СУЗРИМЬ, МА, МО	БѢДУ. БѢДЕШИ. БѢДЕТЪ.
Мн.	ВОЗГЛАГО- ЛЕМИ	ВОЗНЕСОМИ	СУЗРИМИ	БѢДЕМЪ. БѢДЕТЕ. БѢДУТЪ.

Повелительно.

Настояще и Бъдуще.

Ед.	(ВОЗ)ГЛА- ГОЛЕМЬ. МА, МО	(ВОС)НЕ- СОМЬ • МА, МО	(СУ)ЗРИМЬ, МА, МО	— БѢДИ. ДА БѢДЕТЪ.
Мн.	(ВОЗ)ГЛА ГОЛЕМИ	(ВОЗ)НЕ- СОМИ	(СУ)ЗРИМИ	БѢДЕМЪ. БѢДИТЕ. ДА БѢДУТЪ.

Наклонение Условно.

Преходяще.

Ед.	ѡще бы ѡсмь ѡще бы ѡси ѡще бы	ГЛАГОЛАНЪ, НА, НО.	НЕСЕЪ НА, НО,	ЗРѢНЪ, НА, НО.
Мн.	ѡще бы ѡсмы ѡще бы ѡстѣ ѡще бы	ГЛАГОЛАНИ	НЕСЕИ.	ЗРѢИ.

Първо Прешедше.

ѣще вѣхъ	ГЛАГОЛАНЪ, НА, НО.	НЕСѢНЪ, НА, НО.	ЗРѢНЪ, НА, НО.
Бд. ѣще вѣлз, а, ѡ'есѣ			
ѣще вѣ			
ѣще вѣхомъ	ГЛАГОЛАНИ.	НЕСѢНИ.	ЗРѢНЪ.
Мн. ѣще вѣсте			
ѣще вѣша			

Второ Прешедше и Непредѣлно.

ѣще вѣхъ.	ВОЗГЛА- ГОЛАНЪ, НА, НО.	ВОЗНЕСѢНЪ НА, НО.	ОУЗРѢНЪ, НА, НО.
Бд. ѣще вѣлз, а, ѡ'есѣ			
ѣще вѣсть			
ѣще вѣхомъ.	ВОЗГЛА- ГОЛАНИ.	ВОЗНЕСѢНИ.	ОУЗРѢНИ.
Мн. ѣще вѣсте			
ѣще вѣша			

Бѣдуще.

ѣще вѣдѣ	ВОЗГЛА- ГОДЕМЪ, МА, МО.	ВОЗНЕСѢМЪ, МА, МО.	ОУЗРИМЪ, МА, МО.
Бд. ѣще вѣдени			
ѣще вѣдетъ			
ѣще вѣдемъ	ВОЗГЛА- ГОДЕМИ.	ВОЗНЕСѢМИ.	ОУЗРИМИ.
Мн. ѣще вѣдете			
ѣще вѣдѣтъ			

Наклоненіе Неопредѣлительно.

Наст. глаголемъ, мѣй вѣти. несѣмъ, мѣй вѣти.
зримъ, мѣй вѣти.

Прех. глаголанѣ, нѣи быти. несѣнѣ, нѣи быти.
зрѣнѣ, нѣи быти.

Непр. возглаголанѣ, нѣи быти. вознесѣнѣ, нѣи бы-
ти. оузрѣнѣ, нѣи быти.

Бжд. возглаголемѣ, мѣи быти. вознесѣмѣ, мѣи быти.
оузримѣ, мѣи быти.

А причастія та ся изложихѣ при дѣй-
ствителны тѣ.

2. Смѣсено-измѣняеми глаголи.

66. По голѣма та часть отъ глаголы тѣ на Славянскій-а языкъ ся измѣняватъ смѣсено, сирѣчь, въ нѣкои времена прехождатъ отъ едно спряженіе на друго. Тѣ ся:

1) Отъ второ то и третьо спряженіе глаголи тѣ, които ся употребяватъ учащательно, а особенно —, кога съ сложни еъ предлозы. Тии сички спрягатъ на пьрво то спряженіе Настояще то на ю чисто, Преходяще то на ахъ или ахъ, а другы тѣ времена — на свое то спряженіе; катю: отъ несѣ или носѣ, носиши, учащательно носѣю, носѣхъ, или поносѣю, поносѣхъ; **Непред.** понесѣхъ, или поносѣхъ; **Бжд.** понесѣ, или поносѣ. — Отъ молю, моляю, оумоляю, моляхъ, оумоляхъ; **Неп.** оумолихъ, **Бжд.** оумолю. — Отъ вѣрѣю, вѣрѣю, вѣрѣхъ, или сложно возвѣрѣю, возвѣрѣхъ; **Непред.** возвѣстихъ, возвѣрѣ. — Отъ стѣжѣю, стѣжѣю, стѣжѣхъ; **Непр.** стѣжихъ; **Бжд.** стѣжѣ. — Отъ цѣлю, исцѣляю, исцѣляхъ, исцѣлихъ, исцѣлю. — Отъ зрию, прозираю, прозирахъ, прозрѣхъ, прѣзрю.

2) Нѣколико глаголи на чисто ю Настояще то, Преходяще то и колкото ставатъ отъ тѣхъ спрягатъ по първо то спряженіе, а Непредѣлно то и Бъдуще то относатъ на друго спряженіе, а именно:

а) Нѣкои относатъ Бъдуще то и Непредѣлно то на второ то; като: срѣтаю, срѣтахъ, срѣтѣхъ, срѣтѣ; спасаю, спасахъ, спасѣхъ, спасѣ; падаю, падахъ, падѣхъ, падѣ; ѡбрѣтаю ѡбрѣтахъ, ѡбрѣтѣхъ, ѡбрѣтѣ и други.

б) Нѣкои пакъ ги относатъ на трето то; като: прощаю прощахъ, простихъ, прости; ѡбличаю, ѡбличахъ, ѡбличихъ, ѡбличи и други нѣкои.

3) Отъ второ то спряженіе глаголи тѣ, които окончаватъ на нѣ, почти сички тѣ спрягатъ само Бъдуще то и Непредѣлно то по това спряженіе, а други тѣ си времена относатъ на друго спряженіе, а именно:

а) Ёдни относатъ Настояще то и Преходяще то на първо то спряженіе; като: дерзаю, дерзахъ, дерзѣхъ, дерзѣ; зѣваю, зѣвахъ, зѣвѣхъ, зѣвѣ; смѣаю, смѣахъ, смѣѣхъ, смѣѣ; плаю, плавахъ, плаѣхъ, плаѣ; поминѣаю, поминѣахъ, поминѣѣхъ, поминѣѣ; воскресѣаю, воскресѣахъ, воскресѣѣхъ, или воскресѣхъ, воскресѣѣ; оѡсѣѣаю, оѡсѣѣахъ, оѡсѣѣѣхъ, или оѡсѣѣхъ, или оѡсѣѣѣхъ; оѡсыпѣаю, оѡсыпѣахъ, оѡспѣѣхъ, оѡспѣѣѣхъ; проницѣаю, проницѣахъ, проницѣѣхъ, или проницѣхъ, проницѣѣ и други нѣк.

б) Нѣкои пѣкъ относятъ Настояще то на третьо то, а Преходяще то на първо то; като: кличѣ, иши, кличѣхъ, кликнѣхъ, кликнѣ; дѣшѣ, иши, дѣхѣхъ, дѣхнѣхъ, дѣхнѣ; двѣжѣ, иши, двѣзѣхъ, двѣгнѣхъ, двѣгнѣ; кѣпаю, иши, кѣпахъ, кѣнѣхъ, кѣнѣ; рычѣ, рычѣхъ, рыкнѣхъ, рыкнѣ; молчѣ, чѣши, молчѣхъ, оумолкнѣхъ и оумолкѣхъ, оумолкнѣ; бѣгѣ, бѣжѣхъ, побѣгнѣхъ и побѣгѣхъ, побѣгнѣ и други. Стою има Прех. стоѣхъ; Непред. стѣхъ; Бжд. стѣнѣ.

4) Нѣколко глаголи на ѣ, отъ второе и третьо спряженіе, Преходяще то, Непредѣлно то и колкото произлазятъ отъ тѣхъ, относятъ гы на първо то спряженіе, а други тѣ спрягатъ на свои тѣ спряженія; като: отъ второе то: вѣжѣ, вѣжѣши, вѣзѣхъ, свѣзѣхъ, свѣжѣ; плѣчѣ, еши, плѣкахъ, восплѣкахъ, восплѣчѣ; зѣвѣ, зѣхъ, коззѣхъ, коззѣ; женѣ, гнѣхъ, погнѣхъ, поженѣ; берѣ, брѣхъ, избрѣхъ избѣрѣ; ищѣ, ищѣхъ, поискѣхъ, поищѣ. и друг. Отъ третьо то: глѣжѣ, глѣдѣхъ, оуглѣдѣхъ, оуглѣжѣ; держѣ, держѣхъ, оудержѣхъ, оудержѣ; дрѣжѣ, дрѣжѣхъ, подрѣжѣхъ, подрѣжѣ; звѣчѣ, звѣчѣхъ, позвѣчѣхъ, позвѣчѣ; и други. Лежѣ, лежѣхъ, (Непред. лѣгѣхъ и Бжд. лѣгѣ на второе то); сѣжѣ, сѣдѣхъ, (сѣдѣхъ, сѣдѣ на второе то).

Замѣч. Окончателни тѣ букви: ж, ч, ш и щ, у глаголы тѣ, които отъ второе то спряженіе преминуватъ въ Преходяще то на първо то, измѣнуватся: ж на з, — ч, на к — ш на с, — щ на т; като: вѣжѣ, вѣзѣхъ, плѣчѣ, плѣкахъ,

пишѣ, писáхъ, трепѣщѣ, трепетáхъ. Така и отъ третьо то: движѣ, двизáхъ; рычѣ, рыкáхъ. Освень ржѣ, ржáхъ; стажѣ-стажáхъ; строжѣ, строгáхъ; машѣ, махáхъ; 'ищѣ, 'искáхъ; плещѣ, плескáхъ; свищѣ, свискáхъ. — Находятся юще нѣ. кои глаголи, които не подлежатъ на уполжты тѣ правила: но споредъ тия може да ся опредѣлжтъ начални тѣ имъ времена.

3. Недостаточни Глаголи.

67. Недостаточни глаголи въ Славянскій-а языкъ сж: рекѣ и градѣ.

1) Рекѣ е Бждуще; Непред. има рекѣхъ и рѣхъ; Мн. рѣхомъ, рѣсте, рѣша. Тии и отъ тѣхъ колко то произлазятъ спрягаты по второ то спряженіе. А Наст. Преход. и колкото произлазятъ отъ тѣхъ може да ги заемни отъ глаголю.

2) Градѣ Наст. Преход. градѣхъ и колко то произлазятъ отъ тѣхъ спрягаты по второ то спряженіе. Преход. учащател. градáхъ, а Непред. Бждуще и колко то произлазятъ отъ тѣхъ заема отъ идѣ: пойдѣхъ, пойдѣ; на идѣ причастіе Преход. е шѣдый; спрягателно шѣлъ.

4. Неправилни глаголи.

68. Неправилни глаголи сж: ѣсмь, ѣмъ, вѣмъ и ѣмамъ.

1) На ѣсмь видѣхмы спряженіе то. Подобно ся спряга и нѣсмь, нѣси, нѣсть, нѣсмы,

нѣсте, не сѣть. Прех. не бѣхз. Непр. не бѣхз.
Бзд. не бѣдѣ.

2) Вѣмз. — Наклон. Изявительно. Наст. вѣмз, вѣси, вѣсть. Мн. вѣмы, вѣсте, вѣдатз. — Повел. Наст. вѣждь, да вѣсть. Мн. вѣдѣмз, вѣдите, да вѣдатз. — Прич. Наст. вѣдый, вѣдѣщій, аа, ее. Усѣч. вѣды, вѣдѣщиз, щиз, е. Будуще то става отъ Наст. съ наращенье: оувѣмз. Повелит. оувѣждь. Причаст. оувѣдый, оувѣдѣщій . . . А преходяще то и колкото произлазятъ отъ него спрягаты на третьо то спряженіе по пьрвый-а примѣръ; като: Прех. вѣдѣхз, Пьрво Преш. вѣдѣлз ѣсмь. Второ Преш. вѣдѣлз бѣхз. Непр. оувѣдѣхз и проч.

3) Ёмз. — Накл. Изявитель. Нас. ёмз, ёси, ёстз. Мн. ёмы, или ёдите, ёдатз. Бзд. снѣмз, снѣси, снѣсть. Мн. снѣмы, снѣсте, снѣдатз. — Повел. Наст. ёждь, да ёсть. Мн. ёдѣмз, ёдите, да ёдатз. Бзд. снѣждь, да снѣсть. Мн. снѣдѣмз, снѣдите, да снѣдатз. — Прич. Наст. 'ядый, 'ядѣщій, аа, ее. Усѣч. 'яды, 'ядѣщиз, 'ядѣщиз, 'ядѣще. Будуще снѣдый, снѣдѣщій, аа, ее. Усѣч. снѣды, снѣдѣщиз, щиз, ще. А Преход. 'ядѣхз, Непред. снѣдѣхз и колко то произлазятъ отъ тѣхъ спрягаты по второ то спряженіе. — Спрягател. Прич. отъ Преходяще то 'ялз, ла, ло: отъ Недред. снѣлз, ла, ло. — Дѣйств. Прич. Прех. 'ядшій. Непред. снѣдшій. — Неопредѣлит. Накл. Наст. 'ясти, Бзд. снѣсти

4) Ёмамз. — Накл. Изяв. Наст. ёмамз, ёмаши, ёмать. Мн. ёмамы, ёмате, ёматз. Бзд.

съ наращение возимамъ, аши . . . Повел
Наст. 'имѣй, да 'имѣетъ. Мн. ѣмѣимъ, 'имѣйте
да 'имѣютъ. — Прич. Наст. 'имѣй, 'имѣйши, аа,
ее. Усѣч. ѣмѣ, 'имѣши, и, е. Преход. 'имѣхъ; Непр.
возимѣхъ и колкото ставатъ отъ тѣхъ спря-
гатся на трето то спряженіе по пьрвый-а
примѣръ.

5. Безлични глаголи.

69. Безлични тѣ глаголи ся спрягать
по правилны тѣ, но само въ трето то е-
динственно лице съ употребителни. Тѣ съ:
подобѣетъ, докѣетъ, достѣитъ, надлѣжитъ, дождѣтъ,
грѣмитъ; случѣетса, клѣчѣетса: подобно и нѣкои
съставни отъ нарѣчїа качественны и съще-
ствителный-а глаголь ѣсть; като: лѣтъ ѣсть,
гѣдѣ ѣсть и проч.

1) Подобѣетъ, докѣетъ; случѣетса, клѣчѣетса
относятся на пьрво то спряженіе. — Накл.
Изяв. Наст. подобѣетъ, случѣетса. Прех. подо-
бѣше, случѣшеса. Пьрво Преш. подобѣло, случѣ-
леса. Второ Преш. восподобѣло, (слѣчѣлеса на
3-то спряженіе). Непр. восподобѣше, (слѣчѣса на
3-то). Бѣд. восподобѣетъ, (слѣчѣтса на 3-то). —
Повелит. Наст. да подобѣетъ, да случѣетса. Бѣд.
да восподобѣетъ, (да слѣчѣтса на 3-то). — Накл.
Условно. Прех. ѣще бы подобѣло, ѣще бы слѣ-
чѣлеса. Пьрво Прешед. ѣще бѣше подобѣло, ѣ-
ще бѣше случѣлеса. Второ Прешед. и Непред.

ѣще бѣсть восподсѣало, ѣще бѣсть случилося. Бѣдуще. ѣще бѣдетъ восподсѣало, ѣще бѣдетъ случилося. — Неопредѣлител. Наст. подосѣати, случатися. Бѣдуще восподосѣати, случитися. Така и други, които ся относятъ на първо то спряженіе.

2) Достѣитъ, мнитса, на третьо то спряженіе. — Накл. Изявител. Наст. достѣитъ, мнитса. Прех. достѣше (на 1-то), мнѣса, или мнѣшеса. Първо Преш. достѣло, мнѣлоса. Второ Преш. воздостѣло, возмнѣлоса. Непредѣл. воздостѣше, возмнѣса. Бѣд. воздостѣитъ, возмнитса. — Повелит. Наст. да достѣитъ, да мнитса. Бѣд. да воздостѣитъ, да возмнитса. — Накл. Условно. Прех. ѣще бы достѣло, ѣще бы мнѣлоса. Първо Преш. ѣще бѣше достѣло, ѣще бѣше мнѣлоса. Второ Преш. и Непред. ѣще бѣсть воздостѣло, ѣще бѣсть возмнѣлоса. Бѣд. ѣще бѣдетъ воздостѣло, ѣще бѣдетъ возмнѣлоса. — Неопредѣл. Накл. Наст. достѣти, мнѣтиса. Бѣд. воздостѣти, возмнѣтиса.

3) Съставни тѣ съ сѣществителный - а глаголь ѣсмь. — Накл. Изяв. Наст. лѣть ѣсть. Прех. лѣть бѣше. Първо и Второ Преш. лѣть былѣ. Непред. лѣть бѣсть. Бѣд. лѣть бѣдетъ. — Повел. лѣть да бѣдетъ. — Накл. Усл. Прех. ѣще бы лѣть былѣ. Първо Преш. ѣще бѣ, или бѣше лѣть былѣ. Второ Преш. и Непр. ѣще бѣсть лѣть былѣ. Бѣд. ѣще бѣдетъ лѣть

было. — Неопредѣлит. лѣтъ быти. Така и други тѣ.

Производство на времена та.

70. Като ся изложихъ примѣри тѣ на спряженія та, твърдѣ полезно е да ся пригледа, какъ и отъ де става сяко время и наклоненіе. Като корень на сичкы тѣ времена, въ сичкы тѣ наклоненія и въ причастія та, може да ся приемнѣтъ:

а) Настояще то (за смѣсено-измѣняемы тѣ и Бѣдуще то), въ първо то единственно лице, и б) Преходяще то (за смѣсено-изм. и Непредѣлно то), въ третьо то лице, въ Изявително то наклоненіе.

Замѣч. Правилни тѣ глаголи произвождатъ сичкы тѣ си времена, въ сичкы тѣ наклоненія и въ причастія та, само отъ Настояще то и Преходяще то: защото Непредѣлно то става отъ Преходяще то, а Бѣдуще то, отъ Настояще то, съ наращеніе отъ единъ предлогъ. Но за смѣсено-измѣняемы тѣ непремѣнно треба да сѣ извѣстни Непред. и Бѣдуще то въ Изявително то наклоненіе.

71. Отъ Настояще то (и отъ Бѣдуще то за смѣсено-измѣняемы тѣ) ставатъ: 1) Настояще то и Бѣдуще то въ Повел. наклоненіе. 2) Дѣйствително то причастіе на Настояще то и Бѣдуще то. 3) Страдателно то причастіе на исты тѣ времена.

1) Настояще то и Бѣд. въ Повел. наклоненіе, ставатъ, като ся измѣни окончаніе то ъ или ю на и или ѣ; като: пѣ-ю, пѣи; глагѣл-ю, глагѣли; вед-ѣ, ведѣи; зрѣ, зрѣи; Бѣд. испѣи, козглагѣли, приведеи, оузри; дерзнѣ, дерзни; слагнѣ, слагни. (Послѣдни тѣ возвождатъ и удареніе то си.) А въ глаголы тѣ, на които окончателна та буква ся измѣнува въ други тѣ лица или ся отпуца, става отъ второ то лице, като ся извади ши; като: любѣю, любѣши, любѣи; златѣю, златѣши, златѣи. Бѣд. козлюбѣи, позлатѣи. Освенъ неправилен тѣ: дѣждѣ, вѣждѣ.

2) Дѣйствително то причастіе на Настояще то и Бѣдуще то става, като ся измѣни окончаніе то ъ или ю на ѣ или ѣи, въ първо то и третьо то спряженіе, а во второ то — ъ на ѣи или ѣи; като: пѣ-ю, пѣѣи; зрѣ, зрѣи; оучѣ-ю, оучѣи; несѣ-ю, несѣи; могѣ-ю, могѣи. Бѣд. испѣѣи, оузрѣѣи, наущѣи . . . А на ѣи става, като ся приложи тойзи слогъ при първо то лице, въ първо то и второ то спряженіе, а въ третьо то спряженіе измѣнува ся окончаніе то ю на ѣ, ъ на ѣ, чи тогава ся прилага ѣи; като: пѣю-ѣи, несѣ-ѣи; молѣ-ю, молѣѣи; оучѣ-ю, оучѣѣи.

Замѣч. Глаголи тѣ на ле съ предидущъ съгласенъ, тѣи и на ждѣ, кога л то и ж то ся изоставятъ въ други тѣ лица, изоставятъ и въ причастіа та; като: любѣю, любѣши; любѣи, любѣѣи; кипѣю, кипѣши, кипѣи, — ѣи реждѣ, редѣши, редѣи, — дѣѣи.

3) Страдателно то причастіе на тѣя вре-

мена става, като ся премѣни окончаніе то ю или ѹ, въ първо то спряженіе, на емый, емь, во второ то — на омый, омь, въ третьо то — на имый, имь; като: пі-ю, піемый, — емь; не-сѹ, несомый, — омь; зр-ю, зрімый, — имь. (Въ ръкописы тѣ и въ стары тѣ изданія, Страдат. Усѣч. Причас. има дебелъ з; като: піемз, несомз, зрімз.) А пѣкъ отъ усѣчено то и спомагателны-а глаголь съставно ставать, въ страдателный-а залогъ: Настояще то и Бѣдуще то въ Изявително то наклоненіе, и Бѣдуще то въ Условно то. (Вижь примѣры на страницы 75, 76, 77, 78.)

72. Отъ третьо то лице на Преходяще то (и Непредѣлно то за смѣсено - измѣняемы тѣ) ставать: 1) Дѣйствително то причастіе на исто то время. 2) Спрягателно то причастіе. 3) Страдателно то причастіе. 4) Неопредѣлительно то наклоненіе.

1) Дѣйствително то причастіе става, като ся приложи при третьо то лице вый, вшій, въ първо то и въ третьо то спряженіе, и во второ то само на вторый-а примѣръ; като; пі, півый, пікшій; творі, творівый, творікшій; гібнѹ, гібнѹвый, гібнѹкшій. Непред. испівый, — вшій; сотворівый, — вшій; погібнѹвый, — вшій; слагнѹвый — вшій; дерзнѹвый, — вшій. А на вторый-а примѣръ во второ то спряженіе изваждася окончаніе

то е, чи тогава ся прилага шій; като: нес-ѣ, несшій; вед-ѣ, ведшій; Непред. понесшій, прикѣдшій. — Нѣкои глаголи вънъ отъ това правило иматъ и друго причастіе съкратено; като: твѣршій; ѿ, или ѿтъ, ѿкый, ѿкшій и ѣмшій; ѿвѣ, ѿвѣвый, — вшій, ѿвлѣи и ѿвлшій; ѿстаки, ѿстакивый. — вшій и ѿстаклѣи, ѿстаклшій; пронику, проникувый, — вшій, проники, проникушій; чтѣи, чтѣшій; люблѣи, люблшій.

2) Спрягателно то причастіе става, като ся приложи при третьо то лице лз за мъжки родъ, лл за женски, лс за среденъ, и за множ. ли; като: пи, пилз, лл, лс, пили; гѣбиѣ, гѣбнѣлз, лл, лс, ли; зрѣ, зрѣлз, лл, лс, ли. А въ пѣрвый-а примѣръ на второ то спряженіе изваждася окончаніе то е, или и окончателна та буква, чи тогава ся прилагають: лз, лл, лс, ли; като: нес-ѣ, неслз, несла, лс, ли; вед-ѣ, велз, лл, лс, ли; ѿврѣте, ѿврѣлз, лл, лс, ли. Ако ли въ третьо то лице окончателна та буква е измѣнена, превръща ся въ пѣрвъ тѣ, чи тогава ся прилагають: лз, лл, лс, ли; като: брежѣ отъ брегѣ, бреглз, лл, лс, ли; влечѣ отъ влекѣ, влеклз, лл, лс, ли; чтѣ прави чѣлз, чла, члс, чли. Отъ това спрягателно причастіе и спомагателный-а глаголь ставать: второ то лице на Преходяще то и Непред. Пѣрво то Прешедше и Второ то, въ Изявително то наклоненіе на дѣйствителный-а залогъ, и сички тѣ времена-

въ Условно то наклоненіе. (Вижь примѣры въ спряженія та.)

3) Страдателно то причастіе на исто то время става, като ся приложи при третьо то лице ный, еный (или тый, кога е едносложно,) въ първо то спряженіе; во второ то — ный или кеный; въ третьо то — ный или еный; като: глагола-ный, бї-эный, или бї-тый; несé-ный, Ѡринѣ-кэный; зрѣный, творэный. Усѣченни: глаголанз, бїтз, несэнз, Ѡринѣкэнз, зрѣнз, творэнз. Отъ усѣченно то и спомагателный-а глаголъ съставно въ страдателный-а залогъ ставать: Преходяще то, Първо то Прешедше, Второ то, и Непредѣлно то, въ Изявително то наклоненіе и въ Условно то. (Примѣры вижь на 75. 76, 77 страницы.)

4) Неопредѣлительно то наклоненіе става, като ся приложи при третьо то лице ти; като: пї, пїти; глагола, глаголати; гїбнѣ, гїбнѣти; зрѣ, зрѣти; сѣчї, сѣчїти; Освѣнь назначены тѣ въ спряженія та. А отъ Неопредѣлительно то наклоненіе става единъ видъ Бж-дуще, въ Изявително то наклоненіе, като ся предложи бѣдѣ или хѣщѣ или ймамз, въ сичкы тѣ имъ лица. (Затова вижь на страницѣ 61.)

ГЛАВА ПЕТА.

За Причастіе то.

73 *Причастія* ся наричатъ думи тѣ, които произлазятъ отъ глаголы тѣ, и означаватъ дѣйствиe или състояніe принадлежаще на предметъ: затова иматъ видъ на прилагателны тѣ имена, и ся наричатъ дѣйствующи прилагателни. Отъ тѣхъ дѣйствителны тѣ, само които окончаватъ на *щій* и *щій*, *аа*, *ее*, и усѣченны тѣ на *щз*, *шз*; жен. на *щи*, *ши*; сред. на *ще*, *ше*, скланятсѣ по вторый - а примѣръ на прилагателны тѣ имена, а страдателни тѣ сички тѣ ся скланятъ по првый-а примѣръ.

74. Свойства та на причастія та сѣ: родъ, число, залогъ, время, спряженіe, падежъ и усѣченіe.

ГЛАВА ШЕСТА.

За Нарѣчіе то.

75. *Нарѣчія* сѣ частици тѣ, които ся поставятъ въ рѣчь тѣ при прилагателны тѣ имена, при глаголы тѣ и при нарѣчія пакъ, за да ги опредѣляватъ по ясно. Тѣ по свое то значеніe раздѣлятсѣ на 10 разряда:

1) *Время* които показватъ: днѣсь, оутрѣ, или заўтра, вчера, нынѣ, оуже, кынѣ, побздѣ, дрѣвѣ, давнѣ, абиѣ и други нѣкои

2) *Мѣсто* —: гѣрѣ, дѣлѣ, вѣнѣ, нѣзѣ, сѣдѣ, внѣтрѣ, блѣзѣ, далѣчѣ, вездѣ и други нѣкои.

3) *Качество* или *способъ* —: дѣбрѣ, злѣ, прѣвѣ, инѣкѣ, кѣпнѣ, рѣвнѣ, вкѣпѣ, ѣдвѣ, напрѣснѣ.

4) *Количество* —: мнѣгѣ, мѣлѣ, дѣвѣлнѣ, ѣлѣкѣ, ѣлѣждѣ, колѣмнѣ, велѣмнѣ, кѣлѣ, тѣлѣ, ѣднѣнождѣ, двѣждѣ, мнѣгаждѣ, вторѣцею . . седмерѣцею и пр.

5) *Въпросъ* —: ѣдѣ? вкѣдѣ? чѣсѣ? ѣдѣли? и други.

6) *Утвержденіе* —: ѣй, вѣйстинѣ и други.

7) *Отрицаніе* —: нѣ, нн, ѣнѣдѣ, ннѣлѣжѣ.

8) *Сравненіе* —: лѣшшѣ, кѣщшѣ, вѣшшѣ, мнѣжѣ.

9) *Напряженіе* —: сѣклѣ, велѣмнѣ, пѣчѣ, наипѣчѣ.

10) *Изясненіе* —: сѣрѣчѣ, тѣбѣстѣ.

Замѣчан. Нарѣчїя та може да се разматриватъ, по производство то и по сложеніе то си. Едни биватъ пѣрвообразни и прѣсти; като: нѣ, нн, тѣ, оѣ, ѣй; а други биватъ производни и сложни; като: днѣсь, дѣлѣгѣ, мнѣгѣ, мѣло, нѣжѣ, нѣжѣли, оуже.

ГЛАВА СЕДМА.

За Предлогъ-а

76. *Предлози сѣ* частици тѣ, които показватъ въ рѣчѣ тѣ разны тѣ отношенїя на

предметы тѣ или къмь други предметы или къмь дѣйствіе то и състояніе то на други предметы; като: кодà ѿ стѣденцà; Пѣтръ со Іѡáнноу; послàша къ нѣмъ Пѣтрà; Разслабленный лежитъ на одрѣ; Пѣтръ спàше въ оубахъ желѣзныхъ.

77. Предлози тѣ сѣ слѣдующи тѣ: ко (въ), ко (къ), со (съ), оуб, ѿ, на, ѡ, до, за, по, пре, при, про, дла, ѡбъ, ѡзъ, наъ, побъ, прѣдъ, рãзъ, безъ, чрезъ.

При тѣхъ може да ся отнесѣтъ и слѣдующи тѣ нарѣчїя: блѣзъ, далѣче, внѣтръ, внѣ, дãже, кромѣ, междѣ, мѣмш, прѣжде, поблѣ, протѣвѣ, прãмш, послѣдѣ.

Замѣч. Предлози тѣ ся нахождатъ или отдѣлно или съединени съ други думы; като: внѣдѣ въ дѡмъ; ѡидѣ ѿ горы. Само чрезъ и дла ся нахождатъ всегда отдѣлно, а разъ — всегда съединено-

ГЛАВА ОСМА.

За Союзъ-а.

78. Сѣюзи сѣ частици тѣ, които сѣ при-
требни въ рѣчь тѣ да свързватъ или една
думъ съ другъ или предложеніе съ предло-
женіе.

Тѣ ся раздѣлятъ на 8 разряда:

- 1) Сѣединителни: и; нѣ само, но и; (при сѣмъ при тѡмъ, кромѣ сегѡ.)
- 2) Послѣдователни: егда, тогда; вегда.
- 3) Противителни: оубш, же; а; но; свãче; ооднãкш.

- 4) *Услови:* ѿше, то; ѿше бы, то бы.
 5) *Причинни:* бо; ꙗко; тѣмже; зане; елма.
 6) *Сравнителни:* ꙗкш, та́кш; ꙗкоже, тако-
 же; та́кожде, ѿки.
 7) *Заклучителни:* оубо; прѣче; слѣдова-
 телнѣ.
 8) *Раздѣлителни:* илѣ, лѣ; ли́бо, ли́бо.

Замѣч. При съюзы тѣ може да ся причислять и нѣ-
 кои други думи, които иматъ съюзнѣ силѣ, като: ели́кѣй,
 толи́кѣй; ꙗковѣй, таковѣй; ꙗже, ꙗже, еже; 'идѣже ѿкѣдѣ.

ГЛАВА ДЕВЕТА.

За Междометіе то.

79. Человѣкъ, при сяко силно душев-
 но чувствованіе, ни е въ състояніе да изре-
 че онова, що чувствува. Въ такъвзи случай
 той издава единъ звукъ, който е равенъ съ
 цѣло предложеніе; като: въ голѣмѣ скорбѣ
 кога говори: ахъ! — охъ! равно е съ — какъ
 злѣ страждѣ азъ бѣдный! колко люто ся мѣ-
 чѣ! — Таквизи звукове, които въ рѣчь тѣ из-
 ражавать силно то движеніе на радостны тѣ
 или печалны тѣ наши душевны чувствованія,
 наричатся *Междометія*.

80. Въ Славянскій-а языкъ сѣ слѣдую-
 щѣ тѣ:

- 1) При удивленіе: ѿ! ѿле! ко́ль!
 2) При радость: хѣй! бла́гоже!

- 3) При поношеніе; оу̀а! а̀х!
- 4) При указаніе: с̀е!
- 5) При печаль: ѿ! о̀хъ! оу̀кы! гóре! а̀хъ!
- 6) При званіе; ѿ! х́ей!
- 7) При желаніе ѿ! ѿ бы! ѿ да бы!
- 8) При отзываетъ: а̀!
- 9) При смѣхъ: ха! ха! ха! — хи! хи! хи!
- 10) При запрещаванье: тсз! цытз!...

И при другы іоше нѣкои чувствованія.

Придатокъ на първата часть за двойственно то число.

81. Въ двойственно число ся находятъ въ Св. Писаніе сички тѣ скланяеми части на рѣчь та; като: мѣлость ѿ истина срѣтбствеса, правда ѿ мѣрз ѿблбзызастастеса. — Достбйнам бо по дѣлѣмз нѣю воспріемлева. Лук. XXIII, 41. — А̀зз ѿ отѣцз ѣдино ѣсма. Іоан. X, 30. За това ся излагать примѣри и за него.

I. С ѡ щ е с т в и т е л н о т о и м я.

1) Склоненіе първо.

И. В. З.	'апбстола.	оу̀чѣтелм.	врач̀а.	р̀атам.
Р. П.	'апбстолѣ.	оу̀чѣтелю.	врач̀ѣ.	р̀атаю.
Д.	'апбстолома.	—елема.	ѣма.	—ема.
Т.	—лама.	—елма.	—ма.	—йма.

2) Склоненіе второ.

И. В. З.	сл̀авѣ.	в̀бли.	кбстѣ.
Р. П.	сл̀авѣ.	в̀блю.	кбстїю.
Д. Т.	сл̀авама.	в̀блѣма.	костѣма, ма.

Замѣч. Който имать окончателны буквы: г, к, х, въ Имен., Вин. и Зв. взмѣнுவать г на з, — к на ц, — х на с; като: нѣзѣ, рѣцѣ, снѣсѣ. А който имать ѣ въ исты тѣ падежы, вмѣсто окончаніе то з, пріемать и, и въ Р. и П. вмѣсто з — ю; като: ладѣи, ладѣю.

3) Склоненіе третью.

И. В. З.	'овчѣтѣ.	сѣрдци.	тѣлесѣ.	именѣ.
Р. П.	'овчѣтѣ.	сѣрдцѣ.	тѣлесѣ.	именѣ.
Д. Т.	—ѣтѣма.	—ема.	—сѣма.	именама

Като ѡвчѣтѣ ся скланя и телѣтѣ, а като сѣрдци — пѣнѣи. Р. П. телѣтѣ, пѣнѣю . .

II. Прилагателно то имя.

Мѣж. и Сред.		Жен.	
И. В. З.	стѣра. нѣга.	стѣрѣ.	нѣзѣ.
Р. П.	стѣрѣ. нѣгѣ.	стѣрѣ.	нѣгѣ.
Д. Т.	—ыма. има.	—ыма.	—има.
И. В. З.	вѣшна. вѣлѣа.	вѣшни. вѣлѣи.	
Р. П.	вѣшню. вѣлѣю.	вѣшню. вѣлѣю.	
Д. Т.	—нима. —има.	—нима, —има.	

III. Мѣстоименіе то.

1) Отдѣлъ Първый.

М. С.	Жен.	М. С.	Жен.	М. С.	Жен.
И. В.	нѣ, нѣ.	вѣ, вѣ.	'онѣ, 'онѣ.		
Р. П.	нѣю. —	вѣю. —	ѣю. —		
Д. Т.	нѣма. —	вѣма. —	имѣ. —		

2) Отдѣлъ Второй.

М. и Ср.	Жен.	М. и Ср.	Ж.
И. В.	ѣна.	сѣа.	сѣи.
Р. П.	ѣнѣ.	сѣю.	сѣю.
Д. Т.	ѣнѣма	сѣма.	сѣма.

М.	Ср.	Жен.	М. Ж. Ср.
И. В. на́ша,	а	на́ши.	ѣже.
Р. П. на́шѣ.		на́шѣ.	ѣюже.
Д. Т. на́шими.		на́шими.	ѣмаже.

IV. Глаголъ-а.

Спр. първо. Спр. второ. Спр. третьо.

Наклоненіе Изявително.

Настояще.

М. и Ср. Ж.	М. и Ср. Ж.	М. и Ср. Ж.
пѣма, мѣ.	несѣма, мѣ.	зрѣма, мѣ.
пѣта, тѣ.	несѣта, тѣ.	зрѣта, тѣ.
пѣта, тѣ.	несѣта, тѣ.	зрѣта, тѣ.

Преходяще.

пѣхома, ѣ.	несѣхома, ѣ.	зрѣхома, ѣ.
пѣста, ѣ.	несѣста, ѣ.	зрѣста, ѣ.
пѣста, ѣ.	несѣста, ѣ.	зрѣста, ѣ.

Първо Прешедше.

ѣ ѣсма, ѣ.	ѣ 'ѣсма, ѣ.	ѣ 'ѣсма, ѣ.
пѣла, 'ѣста, ѣ.	пѣла, 'ѣста, ѣ.	зрѣла, 'ѣста, ѣ.
пѣла, ѣста, ѣ.	пѣла, ѣста, ѣ.	зрѣла, ѣста, ѣ.

Второ Прешедше.

ѣ вѣхома, ѣ.	ѣ вѣхома, ѣ.	ѣ вѣхома, ѣ.
пѣла, вѣста, ѣ.	пѣла, вѣста, ѣ.	зрѣла, вѣста, ѣ.
пѣла, вѣста, ѣ.	пѣла, вѣста, ѣ.	зрѣла, вѣста, ѣ.

Бъдуще то става отъ Настояще то, а Непредѣлно то отъ Преходяще то съ наращеніе.

П о в е л и т е л н о .

Н а с т о я щ е .

пѣма, ѳ.	несѣма, ѳ.	зрѣма, ѳ.
пѣта, ѳ.	несѣта, ѳ.	зрѣта, ѳ.
да пѣта, ѳ.	да несѣта, ѳ.	да зрѣта, ѳ.

Б ѳ д у щ е т о с ѳ н а р а щ е н и е .

У с л о в н о

П р е х о д я щ е .

ѡще бы 'есма, ѳ	пѣма,	несма,	зрѣма,
ѡще бы 'еста, ѳ	ѳ.	ѳ.	ѳ.
ѡще бы			

П ѳ р в о П р е ш е д ш е .

ѡще бѣхома, ѳ	пѣма,	несма,	зрѣма,
ѡще бѣста, ѳ	ѳ.	ѳ.	ѳ.
ѡще бѣста, ѳ			

В т о р о П р е ш е д ш е и Н е п р е д .

ѡще бѣхома, ѳ	испѣма,	вознесма,	оу'зрѣма,
ѡще бѣста, ѳ	ѳ.	ѳ.	ѳ.
ѡще бѣста, ѳ			

Б ѳ д у щ е .

ѡще бѣдема, ѳ	испѣма,	вознесма,	оу'зрѣма,
ѡще бѣдета, ѳ	ѳ.	ѳ.	ѳ.
ѡще бѣдета, ѳ			

По тѣя лесно може да ся спрягать и отъ други тѣ примѣры глаголи, тѣй и сѣ страдателно окончаніе кога сѣ.

Замѣч. Първи тѣ лица, въ сяко время, нахождатся и на — ва, вѣ, и ся употреблявали найповечь въ ръкописы тѣ и въ стары тѣ изданія безъ различіе на род - а едно то вмѣсто друго то; като: достѣйнаа во по дѣлаѣмъ нѣю воспріѣмлева. (въ стары тѣ изданія — възспріѣмлева) Лук. XXIII, 41. — Мѣжета ли піти чѣшѣ, юже . . . мѣжева (мѣжева). Мат. XXI, 22. — К' храмѣ вожіи ходиѣова, Вец-Псалт. LIV, 15. А въ Острож. изданіе — ходиѣова. — Мы подевестрастна есѣѣ вам челоѣка. Дѣян. XIV, 15. Острож. изд. А въ сегашны тѣ — 'ѣсма и въ Мн. 'ѣсма.

ЧАСТЬ ВТОРА.

СЪЧИНЕНІЕ.

ВВОЖДАНЬЕ.

82. *Съчиненіе то на Славянскій-а языкъ учи, какъ споредъ свойства та на языкъ-а ся съвокупяватъ помежду си части тѣ и частици тѣ въ рѣчь тѣ, за да произведе тя ясенъ цѣль смьслъ.*

83. Сяка понятна рѣчь, която състои отъ нѣколко думы, заключава въ себеси едно какво-да-е разсѣжданіе на нашій-а умъ; като: Бѣгъ ѣсть всемогѣцъ. Рѣмъ бѣ слѣкенъ. Злато ѣсть не лѣгкое. Въ тѣя примѣры явно ся види, чи нѣи разсѣждамы за предметы тѣ: Бѣгъ, Рѣмъ, злато, сирѣчь, придавамы имъ въ нашій-а умъ или отнемамы отъ тѣхъ едно какво-да-е качество — (всемогѣцъ, слѣкенъ, лѣгкое).

84. Събраніе отъ три думы най малко. които съставляватъ понятнѣ рѣчь, нарича-ся предложеніе; като: Бѣгъ ѣсть всемогѣщъ. Тія думы ся наричатъ *части* на предложеніе то; отъ тѣхъ една та ся казва *подлежаще*, вто-ра та *сказуемо*, а третья та — *связка*.

1) Подлежаще то означава предметъ и-ли лице, което лежи подъ разсѣжданіе то на нашій-а умъ; като: Бѣгъ, Рѣмъ, злато.

2) Сказуемо то означава качество, ко-ето въ нашій-а умъ ся придава на подлежа-ще то или ся отнема отъ него; като; Всемо-гѣщъ, слабенъ, легкое.

3) Связка е оная дума, която изражава свързваніе то между подлежаще то и ска-зуемо то; като: ѣсмь, ѣси, ѣсть, . . . бѣхъ . . . быхъ . . . бѣдѣ . . . бываю, сирѣчь, кое-да-е ли-це отъ спомагателный-а глаголь.

85. Подлежаще то въ предложеніе то може да е: 1) Сѣществително имя въ и-менителный падежь; като: воздержаніе ѣсть полезно. 2) Прилагателно имя, положено вмѣ-сто сѣществително то, което ся подразу-мѣва при него; като; Праведный щѣдритъ ѿ да-ѣтъ. (подразумѣвася человекъ). 3) Лично мѣ-стоименіе; като: Азъ ѣсмь Господь Бѣгъ твои. Ты ѣсте тѣло Хрѣстово. 4) Глаголь съвокуп-ный въ Неспредѣлительно наклоненіе, поло-женъ вмѣсто сѣществително имя произво-

дно отъ глаголь-а; като: любѣти дрѣгъ дрѣга ѣсть
исполнѣнїе законѣ Бѣжїа (вмѣсто дрѣжескаѣ лю-
бѣвь ѣсть..). 5) Нарѣчїе качественно, положе-
но вмѣсто съществително отвлеченно; ка-
то: мнѣ радостно, тебѣ же бѣдетъ печално, братѣ
же кѣсело.

86. Сказуемо то може да е: 1) *собствен-
но сказуемо*, сирѣчь, качественно наимено-
ванїе, което ся отдава на подлежаще то
чрезъ связкѣ тѣ, и 2) *съвокупный глаголь*,
който заключава въ себеси и качественно
то имя, и связкѣ тѣ: като: человекъ ѣсть смѣр-
тенъ = человекъ оумираетъ. Богъ ѣсть всемогущъ = Богъ
все можетъ. Римъ бѣ славенъ = Римъ славашесѣ.

87. Собственно то сказуемо бѣва: а)
Прилагателно имя усѣченно; като: человекъ
ѣсть смѣртенъ, душа же ѣсть безсмѣртна. б) При-
частїе (и по часто страдателно); като: на-
казанъ бѣсть Моисей. Савлъ же бѣ соизвола
оубїиткѣ. в) Съществително имя; като: съ-
дѣна же ѣсть мѣдрость человека. г) Съвокупный
глаголь въ Неопредѣлительно наклоненїе; ка-
то: вашъ долъ ѣсть оучитисѣ (вмѣсто съществ.
оученїе.)

88. Часто ся случѣва въ предложенїе
то, да ся отпуща или да ся подразумѣва
кой-да-е отъ главны тѣ му часты

1) Подлежаще то ся подразумѣва, ко-
га е първо лице и второ; като: рабъ твоѣ

ѣсмь; Божіи 'есте, и сынове вѣшнагш вси. То ся полага, кога е нужда за указателность или за разность; катю: *Азъ ѣсмь Богъ, и нѣсть 'иногш; Азъ рѣкъю моєю оутвердихъ небо. Вѣ же ѣкш человекъ оумираете. Подобно и кога е третьо лице непременно треба да ся положи, освень ако е не далечъ по горѣ упомянаюто или ако глаголь-а изражава дѣйствіе, отдаваемо на извѣстенъ предметъ; катю: *Агриппа же Фистъ рече: ѡпощенъ быти можаше человекъ сей, аще не бы нарицалъ Кесаря. Иакоже, пѣхъ и женѣхъса.**

2) Отпуца ся связка та; катю: *благъ сотъ; сиѣгъ бѣлз (вмѣсто: благъ ѣсть сотъ).*

3) Сказуемо то —, въ вѣсклицаніе, кога нѣщо тутакси, ся появи; катю: *бѣдѣ! дѣждь! бѣрѣ!* Така и съвокупный-а глаголь, кога е помянѣтъ по горѣ; катю: *кто ѡсновѣ Петербѣргъ? Великій Пѣтръ. т. е. ѡсновѣ Петербѣргъ.*

89. Подлежаще то и сказуемо то може да бѣдѣтъ *прости* или *сложни*. Кога съ *прости*, подлежаще то изражава единъ предметъ или събраніе отъ однородны предметы, а сказуемо то изражава едно качество. Пѣкъ сложни кога съ, изражавать нѣколко разны предметы или качества; катю: (просто под. и просто сказуемо) *наѣки сѣтъ полѣзни.* (Сложно подл. и просто сказ.) *наѣки и худѣжества сѣтъ полѣзни.* (Просто подл. и сложно сказ) *наѣки сѣтъ полѣзни и нѣжни* (сложно подл. и сложно сказ.) *Наѣки и худѣжества сѣтъ полѣзни и нѣжни.*

90. Главный-а и първоначальный съставъ на сяка понятна рѣчь съ: *Подлежаще то,*

сказуемо то и связка та. А сички тѣ други думи полагаются въ предложеніе то при главны тѣ му часты, дагы опредѣлявать, пояснявать и допълнявать: чи така едни отъ тѣхъ ся наричатъ *опредѣлительни думи*, или *опредѣленія*, други — *поясненія*, а други — *допълненія*. Тія въобще изражавать това, щото главни тѣ части сами посебеси не могатъ да изречѣтъ.

1) *Опредѣлительни думи*, или *опредѣленія* ся наричатъ, които или нѣкое качество на предметъ показвать, като на подлежаще то или на нѣкое допълненіе; или придавать на пряженіе, сирѣчь, степеннѣ силѣ на качества та имъ; или пакъ други обстоятелства изражавать, сирѣчь, время, мѣсто, способъ и проч. Тія може да сѣ: а) Прилагателни имена, прилагателни мѣстоименія и причастія, при съществителны тѣ имена и мѣстоименія; б) Нарѣчія, при прилагателны тѣ имена, при глаголы тѣ и при нарѣчія та; на примѣръ: трудолюбивый человекъ есть честливъ. Не вси бѣины сѣтъ мужественни. Сей лѣнивый человекъ живетъ весьма тяжкою жизнью: старшій мой братъ живетъ весьма благополучно. Сѣль завтра придетъ тамъ. — *Опредѣлительни думи сѣ*: Трудолюбивый, не, вси, сей, лѣнивый, весьма, тяжкою, старшій, мой, весьма, благополучно, сѣль, завтра, тамъ.

2) *Поясненіе* ся нарича съществително то имя, което е положено слѣдъ друго

съществително, да го пояснява, (наричатъ го и *приложене*), като: чѣсть, воздаѣніе добродѣтели, ѣсть всѣми желѣема. Слѣзы, сѣтъкшеніе нещѣстныхъ, сѣ негѣ ѣзсакѣша.

3) *Допълненія* ся наричатъ въ предложене то думи тѣ, които имать нѣкакво съотношеніе съ подлежаще то или съ сказуемо то. Тія съотношенія сѣ разни: може да означавать предметъ на дѣйствіе то, мѣсто, время на дѣйствіе то и проч. Сички тія ся изражавать или само посредствомъ косвенны тѣ надежы или посредствомъ надежы тѣ съпровождаемы сѣ нѣкой предлогъ. (Допълненія та бивать вынаги съществителни имена, съществителни мѣстоименія, нѣкога и прилагателни, кога сѣ положени вмѣсто съществителны); като: Сѣлнце познѣ зѣпадъ сѣбѣ. Сѣлнце зарѣми сѣоими ѣсѣмѣетъ зѣмаю, ѣ ѣживѣетъ всѣо прирѣдѣ. Докѣлѣ вѣдѣ сѣ вѣми. Прѣидѣте ко мнѣ всѣо тѣждѣкѣіисѣ ѣ... Вѣзмѣте ѣго мѣо на сѣбѣ, ѣ навѣчитѣсѣ ѣ менѣ. . . Принесѣте Господѣви слѣвѣ ѣ чѣсть. Сѣнъ мѣогѣ сѣсѣдѣ ѣидѣвѣ Мѣсквѣ. Книги вѣрата мѣогѣ принѣсѣтѣ мнѣ вѣлѣкѣю пѣлзѣ вѣ мѣѣмъ сѣѣдинѣніи.

Замѣчаніе. Допълненіе то, кога е безъ предлогъ, ще го наричамы *несредственно допълненіе*, а кога е съ предлогъ — *средственно*.

91. Видѣхмы по горѣ (въ 88-ѣѣ), чивѣ предложене то ся отпуща или подразумѣва нѣкоя отъ главны тѣ часты; въ такѣвъ

случай предложене то ся нарича *непълно предложене*, а въ противенъ случай, кога съ сички тѣ части — *пълно*.

92. Предложенія та бивать іоше *прости* и *сложни*. 1) Просто то предложене съдържава въ сесеси единъ глаголь; като: Сіи кни́ги сѣтъ мнѣ полѣзни. 2) Сложно то заключава въ себеси два или повечь глаголы; като: Сіи кни́ги, ꙗже продаѣтса на вели́кой цѣнѣ, мнѣ сѣтъ полѣзни.

Замѣч. Въ предложене то, кога подлежаще то и сказуемо то съ отъ една дума безъ опредѣленіе, безъ поясненіе, безъ допълненіе, наричатся *несъставни*, а кога имжтъ или опредѣленіе или поясненіе или допълненіе — *съставни*.

93. Предложенія та може и споредъ свое то израженіе да ся раздѣлжтъ на:

1) *Повѣствователны*, или *изяснителны*, въ които просто ся утвърдява или отрицава нѣщо за подлежаще то; на примѣръ; Азъ читаю, тыже спиши. Вѣра бѣзъ дѣла не ползветъ человека.

2) *Въпросителны*, чрезъ които ся треба утвържденіе или отрицаніе, като: читаю ли азъ? Не спиши ли ты? Вѣра бѣзъ дѣла ползветъ ли человека?

3) *Повелителны*, въ които ся изьява повелѣніе, желаніе, требованіе; на примѣръ: читай кни́гу. Трудиса посто́янно. Слѣшли, сыне, о́вѣты твоегѡ 'отца́.

94. Сложни тѣ предложенија ся представляватъ въ два разны вида: първо ся съставляватъ за да допълнятъ, да обяснятъ, да развѣятъ една кождо-е часть на просто то предложение, а второ — за да покажатъ взаимнѣ тѣ связь или взаимно то съотношеніе между мысли тѣ и разсѣжданија та, които ся заключаватъ въ две тѣ или повечь просты предложенија. Първо то съставленіе на сложны тѣ предложенија ся именува *Грамматическо отношеніе*, а второ — *Логическо*.

95. Въ Грамматическо то отношеніе, предложенија та биватъ: *главни, придаточни, вметни и вносни*, а въ Логическо то може да ся нахождатъ помежду си въ независимѣ или въ зависимѣ связь. Това послѣднѣ то проихожда отъ свойство то на отношеніе то, въ което ся нахождатъ помеждуси отдѣлни тѣ въ сяко предложение мысли.

96 Като пригледахмы въ това ввожданье по главны тѣ възможны видовы и случаи, по които думи тѣ могатъ да ся съчетають помеждуси, ще изложимы сега правила, какъ въ Славянскій-а языкъ отдѣлни тѣ думи ся събиратъ, да стани цѣло предложение, и какъ ся съчетавають предложенија та, за да ся съставяють періоди. Тія правила ся излагатъ въ слѣдуюцы тѣ главы:

1) Какъ ся съчетавать думитѣ, за да ся съставѣтъ предложенія. 2) Какъ ся съчетавать предложенія та, за да ся съставѣтъ періоди. 3) Споредъ кой редъ ся располагать думи тѣ въ рѣчь тѣ.

ГЛАВА ПЪРВА.

Какъ ся съчетавать думы тѣ.

97. Въ таѣ глави ще видимы, какъ ся събирать думи тѣ, за да стани цѣло предложеніе, и какъ коя-да-е негова часть може да ся състави. Тая глава ся раздѣля на два разряда: А) какъ ся съгласувать думи тѣ, въ което ще видимы, какъ ся изражавать связи тѣ между главны тѣ часты на предложеніе то и между опредѣленія та имъ. — Б) какъ ся управлявать думи тѣ, въ което ще видимы, какъ ся изражавать разни тѣ отношенія на подлежаще то и сказуемо то.

А. Съгласуваніе на думы тѣ.

98. Главни тѣ правила, какъ ся съгласувать думи тѣ, сѣ тѣя:

1) Подлежаще то и сказуемо то съгласувай, въ единъ родъ, едно число и въ единъ падежъ, а подлежаще то съ связкѣ тѣ или съ съвокупный-а глаголь съгласувай въ родъ, число и лице; като: человекъ ѣсть

смѣртенъ. Милостивъ ѿ щедръ Господь. Римъ въ славленъ.

Замѣч. а. Кога въ предложениѣ то две или повечь подлежаща сж положени въ единственно число, тогава связка та или сказуемо то полагаются въ множественно; като: Кориндъ ѿ Кардэгиз, знаменити въ торговлѣ гради, во 'единомъ ѿ томже лѣтъ, Римлянами превращени въша въ пепелъ.

б. Ако подлежаще то е събирателно или числительно имя, то сказуемо то и связка та или съвокупн. глаголь може да ся положи или въ единств. или въ множественно число; като: оумелчѣ все множество. Сѣмъ лѣкѣмъ ѿдержаша ма. ѿстатокъ людѣй 'идѣша. Сѣдмь брати въ. Падѣтъ ѿ странѣ твоѣа тысаща. ѿсемь дѣшъ спасѣша.

в. Сказуемо то, кога е сжщств. имя, не ся съгласува вынаги съ подлежаще то въ родъ и число, но само въ падежъ; като: вѣнѣцъ премѣдрыхъ богатство ихъ.

2) Определителни тѣ думи на сжщствител. имена и мѣстоименія (сирѣчь, имена и мѣстоименія прилагателни и причастія) полагаются въ единъ родъ, число и падежъ съ тѣхъ; като: Бсемилостивый ѿ праведный Богъ милѣтъ ѿбранныа своѣа ѿ незлѣбивыа люди. А поясненіѣ то толко въ падежъ ся съгласува; като: слѣзы, оутѣшеніѣ нещѣстныхъ, оу негѣ ѿзсакѣша.

3) Ако две имена, нарицателно и собствено, принадлежатъ на единъ предметъ и иматъ разны родовы и числа, то прилагателно то и съвокупный-а глаголь ся съ-

гласувать съ нарицателно то; като: Дрѣвнѣйшій градъ, Ойки, возвысися при Епаминондѣ. Знаменитая рѣка, Дѣнай.

4) Кога две или повечь съществителни съ мъжки и женски или мъж. и сред. или жен. и сред. родъ, тогава мъжкѣй-а ся предпочита отъ жен. и сред., а жен. отъ среднѣй-а; като: Славнѣи царѣ и царѣицы. Сочинѣнѣя и переводѣ издаваемыя Академѣею. Така и кога съ разни лица, първо то ся предпочита отъ второ то, а второ то отъ третьо то; като: Приидѣи въздемъ на гора Господню. Азъ и сынъ мой и братѣя мои повиндемся законъ. Ты и сынове твоѣ прославистеса.

5) Прилагателни имена и мѣстоим. така и причастѣя, кога съ сказуемо въ предложѣнѣе то, полагаются усѣченни, а кога съ подлежаще — пълни; като: Сынове твоѣ сыри; Судбы твоѣ благи. Благо сътъ; чресла ваши преподѣсани. Славнѣи прозираютъ, хромѣи ходятъ, прокаженнѣи очищаются, глухѣи слышатъ, мертвѣи востають и нищѣи благоукрѣпкуютъ. А кога е опредѣленѣе и инакъ и така ся полага. Замѣтно юще, чи, дето въ Священно то Писанѣе има предъ прилагателны тѣ членъ у Гръцкѣй-а текстъ, тамъ повечто въ Славян. языкъ окончанѣе то е удържано; като: ъмъ за рѣкѣю славяно (τῆ τυφλῆ). Приведѣша къ немъ славяно (τυφλόν).

Замѣч. Имена и мѣстоименѣя прилагателни и причастѣя, кога съ въ предложѣнѣе то безъ съществително,

или подлежаща были или дополненія, всегда ся полагають въ среденъ родъ; като: Полѣзное намъ испросите. Преслѣ-
внал глаголашаса 'w тебѣ. Ктѣ сїа совѣща на Тѣра? Воз-
рыдайте ѣзвѣаннаа во Іерусалимѣ.

6) Относително то мѣстоим., ѣже, ѣже, ѣже, полагася въ единъ родъ и число съ сщ-
ществително то, на което ся относя, а па-
дежь приема, който ся треба въ предложе-
ніе то; като: Змїи сѣи, 'егѣже создѣлз 'есїи, Та-
мш гѣди ѣхже нѣсть числа. Бысть нѣщъ, въ нѣй-
же прѣйдѣтъ. Кога лежи между две сщ-
ствителны, който ся относѣтъ на единъ и той-
зи предметъ, съгласувася или съ първо то
или съ послѣднѣо то; като: Птица ѣже или
ѣже брелз назывѣетса.

Замѣч. Това мѣстоименіе ся употребява и вмѣ-
сто Гръцкій-а членъ: *ὁ, ἡ, τὸ*; като: Стѣрцы, ѣже въ вѣсѣ
мелю. (*τὸς ἐν ὑμῖν . .*) 'И въ Дѣха свѣтаго гѣспода животво-
рѣщаго, ѣже *ὁ* отца . . . Бѣгъ ѣже спасѣти. Полагася іо-
ще и съ предлозы: като: во ѣже спасѣти всѣчѣскаа. По ѣ-
же во *ὅ*дз сошѣствїи.

7) Притяжательно то мѣстоименіе скѣи
полагася и за тры тѣ лица, защото занима-
ва мѣсто на притяжательны тѣ и на първо
то, и на второ то, и на третьо то лице:
мѣи, твѣи, нѣшз, вѣшз; като: пойдѣ во скѣи гѣрдз.
Возлюбїши ѣскреннаго свогѣ. Дѣстз іѣ мѣтери ско-
ѣи. То нѣкога е равно съ Гръцко то — *ἰ-
διος, αὐτός*; като: ѣсточникз твоеѣ воды да вѣдетз
тебѣ скѣи. (*ἔστω σοι ἰδίᾳ*)

Замѣч. Въ стары тѣ книги и рѣкописы, вмѣсто притяжательны тѣ мѣстоименія: мой, твой, свой, твърдѣ часто ся находятъ съкращенни датели въ единствен-но число; като: ми, ти, си, вмѣсто мой, твой, свой. На прим. 'Егда прійдеши во царствѣи си. Цѣлѣйте 'спинѣта воз-любленнаго ми. Гдѣ ти смѣрте жалѣ, гдѣ ти ѡде повѣда? Това го има и Ново-Българскій-а нашъ языкъ, но и въ множественно число, ни, ви-

8) Глаголи тѣ, които въ предложеніе то означаватъ дѣйствиѣ, състояніе на единъ и тойзи предметъ, полагаются въ едно вре-мя, наклоненіе, число, лице и родъ; като: Любы не завѣдитъ, любы не прекознѣситъ, не гѣрдѣтъ, не безчѣнствѣтъ, не ѣщѣтъ своѡ си, не раздра-жѣтъ, не мѣслитъ зла. . . .

Б. Управленіе на думы тѣ.

99. Въ това отдѣленіе ся заключаваютъ правила, какъ въ предложеніе то ся изра-жаватъ разни тѣ отношенія, които подле-жаще то и сказуемо то имѣтъ съ други предмети. Тія отношенія ся изражаватъ или токмо посредствомъ падежы тѣ или посредствомъ падежы тѣ съпровождаемы съ предлозы: загова ще видимы пѣрво за зна-ченіе то на падежы тѣ, а послѣ — за зна-ченіе то на предлозы тѣ, кога ся нахож-дать предъ падежы тѣ.

Именителный падежъ.

100. Именителный-а падежъ означава все-гда предметъ-а на мысль та, за който ся разсѣжда, и така въ именителный падежъ

ся полагать: 1) Подлежаще то и колко то имена съществ. или прилагателни служатъ за негово поясненіе или опредѣленіе. 2) сказуемо то, кога связка та е въ Изявително, Повелител. или Условно наклоненіе; катто: *Адамъ бѣ человекъ смѣртенъ*; прича́стници быша вси; жи́ки бѣдемъ; *Вы есте суди Христови и части ѿ тѣла*; *Щастливъ бѣди*.

Родителный.

101. Начално то значеніе на родителный-а падежь е *начало*, *произведение*, *отдалечаванье*, както и само то му название го показва; на прим. *Братѣа единыа матере*; *Сынъ Петра*. Ти примѣри явно показватъ, чи родителный-а показва начало, отъ което съ произлезли, отдѣлили и отдалечили предметы тѣ: *братѣа*, *сынъ*. Отъ това значеніе послѣ премина да означава стопанъ-а, за което ся наречи и родителенъ притяжателенъ.

102. По това начално правило въ родителенъ падежь ся полагать:

1) Отъ две тѣ, положены въ рѣчь тѣ едно до друго съществителны имена, едно то, което означава начало то или производитель-а или притяжатель-а на друго то; катто: *Дщерь Михайла*; *домъ Николаа*; *скотъ близнаго*.

2) Кога отъ две тѣ, положены редомъ съществителны имена, едно то е произве-

дено отъ глаголь, тогази друго то при не го ся полага въ родителенъ. И, ако означава подлежаще то на глаголь-а, наричася *дѣйствителенъ родителенъ притяжателенъ*; ако ли е допълненіе, наричася *страдателенъ родит.* притяжателенъ; като: род. Дѣйст. дѣлнѣа апѡстолшвз; пришврѣтеніе 'Алекса́ндра великагш; списа́нїа великихъ мѣжи: защото, апѡстоли дѣлаша; 'Алекса́ндръ пришврѣте; великии мѣжи списаша. — Род. Стр. Онъ ѣсть дѣлатель вїногра́да; сочинитель Истѡрїи; спасеніе рѣда челоуѣческагш; оуѣскновеніе Предтечи: защото, Онъ дѣлаетъ вїногра́дъ; сочинилъ истѡрїю; Господь спасе рѣдъ челоуѣческой.

Замѣч. а. Това употребленіе на родительный-а падежь бива се по общо то начало значеніе: защото Р. Дѣйст. произвожда и отдѣля отъ себеси на другій-а предметъ дѣйствіе, а Род. страд. приема на себеси отъ другій-а предметъ дѣйствіе.

б. Кога не ся отличава това отношеніе дѣйствително ли е или страдателно, тогази ся изражава съ предлогъ-а — къ и дателный падежь; като: вмѣсто, ненави́сть врагѡвъ на́шихъ, казвася: ненави́сть ко врагѡмъ на́шимъ, или ненави́сть врагѡвъ къ на́мъ; вмѣсто, любви́ ѡтца, любви́ сына, казвася: любви́ ко ѡтцу, любви́ къ сыну, или любви́ ѡтца къ сыну, любви́ сына ко ѡтцу. Това исто е и въ Еллинскій-а языкъ и Латинскій-а: вмѣсто, τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν, odium inimicorum; ἡ ἀγάπη τῷ υἱῷ, amor filii; казвася: τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν μῖσος, amor erga inimicos; ἡ πρὸς τὸν υἱὸν ἀγάπη, amor erga filium.

3) Полагася въ родителенъ падежь едно то отъ две тѣ положены редомъ съществителны имена, кога то съ прилагателно заедно опредѣлява свойствен-но качество на друго то; като: челоуѣкъ дѡ-

брагш сѣрдца; юнша хѣдагш разсѣжденіа, малагш рѣста.

Замѣч Качество то, кога принадлежи на цѣло, повечто ся изражава съ родителенъ, а кога само на нѣкоя часть, тогази часть та ся полага въ творителенъ; като: человекъ лицемъ белъ, власами черъ, среднагш рѣста. — Сега нѣа не правимы това различіе; казвамы: человекъ съ добро сѣрце; юноша съ худо разсѣжданіе, малькъ на взрѣсть; на лице бѣль чернокъ, на снагъ тжнѣкъ высокъ, съ черны космы.

4) Полагася при събирателны тѣ имена, и при онія, които означаватъ: часть, участіе, множество и помѣщность; като: часть рыбы; причастникъ Твоеа благасти; собраніе людей; полкъ избранныхъ воинъ; стадо овцевъ; чаша воды; мѣра вина; чванецъ слаа.

5) Полагася въ предложеніе то, да означава единъ точкъ отъ нѣколко опредѣленно временно разстояніе; като: сегш днѣ прійде.

6) При прилагателны тѣ, които означаватъ: пълнота, празность и при думы гѣ: достѣинъ и недостѣинъ; като: исполненъ страха и воази; исполнь небо и земля славы Твоеа; ихже оуста клатвы и горести полна сѣть: тѣщъ великіа добродѣтели; достѣинъ мзды своеа; недостѣинъ сана своегш.

7) При сравнителны тѣ и превъсходительны прилагателны и нарѣчія; като: нѣсть рабъ болій Гда своегш; высшю небесъ Бегерѣдицъ, и чистѣйшю свѣтлостей солнечныхъ; сладчае меда и

сѣта; нѣкога ся прилага и — паче: сладчѣе паче мѣда и сѣта.

8) При просто - числителны тѣ имена отъ пѣть до тысяща, полагаются въ родит. изчисляеми тѣ предмети; като: пѣть хлѣбшвз; дванѣдесать апѣстелшвз; пѣть сѣтъ вѣшнз. — Кога просто - числителни тѣ ся положени въ дателенъ, творителенъ и предложенъ падежъ, тогази предмети тѣ ся съгласувать съ тѣхъ въ самы тѣ падежы; като: десѣтѣмз дѣвамз; по шести днѣхз; седмѣю тѣтѣвѣми сѣрыми.

9) Въ родителенъ падежъ ся полага и допълненіе то на дѣйствителный-а глаголь, кога му предхожда отрицателна та частица — не или ни; като: славы моеѣ инѣмѣ не дамз ктѣмѣ. Нѣкога и само то подлежаще ся нахожда въ родит; като: иѣхз смѣрти не вѣдетз ктѣмѣ, ни плача, ни вѣпѣла, ни вѣлѣзни ктѣмѣ не вѣдетз. Не вѣдетз вѣлѣвз при иѣ лѣхз; нѣсть мѣжа моегѣу вѣ домѣ.

10) Родителенъ ся полага при глаголы тѣ, конто означавать душевно състояніе между страхъ и надеждѣ, като: чаканье, боязьнь, исканье, лишаванье, срамъ, удостоиванье и отвращанье; на прим. повелѣ иѣмз ждѣти шѣкѣтѣванѣѣ ѣтѣа. Пѣждѣ благѣхз плѣдѣвз ѣѣ. Бѣйсѣ, сѣне, мѣиѣхз словѣсз; просѣи тѣкѣсѣ Иисѣсова; ищѣте прѣжде царѣтѣвѣѣ Бѣжѣѣ и прѣвѣды ѣгѣ; лишѣсѣ вѣчнѣхз блѣгз; стыждѣсѣ своѣхз дѣлз;

8*

оудостѣиса великихъ честей; словесѣ неправедна не-
навидитъ; всѣкаго брашна возгнѣшася душа ихъ.

11) При глаголы тѣ, които значать на-
пълванье и испразванье, освень винительный-
а падежь ся полага и родительный; той о-
значава вещество, съ което ся пълни или
отъ което ся испразня положенный-а въ ви-
нителенъ падежь предметъ; като: хлѣба небѣ-
снаго насыти ихъ; напълни ю (кадилницю) огнь; на-
пейша ма ѣца; напытаеши ны хлѣба слезна, и на-
пойши ны слезъ въ мѣрѣ. (Въ новы тѣ изд. ѣц-
томъ, хлѣбомъ слезнымъ, слезами въ мѣрѣ.)

12) При сложны тѣ глаголы съ пред-
лозы тѣ: ѿ и изъ, които нѣкога ся повта-
рятъ при Род.; като: ѿхождѣ свѣта сего; ѿбѣ-
жѣ ѿ мене; извѣжеши ли сѣдѣ Божіа; изыде изъ
нея.

13) При количественны тѣ нарѣчія и
при междометія та: ѿ! ѿле! като: многъ лю-
дей; малъ свѣцъ; ѿ преславнаго чюдесе! ѿле не-
размѣл!

Дателный.

103. Дателный-а, както и названіе то
му показва, означава предметъ-а, къмъ кой-
то ся приближавамы, да му дадемы или да
му сторимы нѣщо: слѣдователно начально
то му значеніе е приближаванье. По това
въ дателенъ падежь ся полагають:

1) Лице то, на което ся дава нѣщо, или лице то, на което става дѣйствиѣ то въ ползѣ или въ вредѣ; като: даю оубѣгимъ милостыню; дадите Кесарева Кесареки. а Бѣжѣмъ Бѣгови; пожри Бѣгови жертвѣ хвалы; не твори ближнемѣ, елика и тебѣ сѣтъ нехѣбна; во вѣкѣ сохрани емо милость мою.

2) При глаголы тѣ, които означаватъ: покореніе или противность, помаганье или възбранянье, ревность, завиданье, досадѣ или удоволствиѣ, приликѣ и другы подобны значенія; като: повинѣйтесь настѣвникѣмъ вѣшимъ и покарѣйтесь; къ противистеса Бѣгови, а не человекѣмъ; споспѣшествѣй ницѣмъ въ вѣдѣхъ; не бранѣте имъ; запрети хъ емо не хѣлити; не ревни лѣбѣвнѣющимъ, ниже закиди творѣющимъ беззакѣнїе; не стѣжай ближнемѣ; не рѣвайса человекѣмъ, сѣщѣ въ грѣсти; довлѣетъ ти благодѣть мою; приложиса скотѣмъ несмысленнымъ и оуподѣбиса имъ.

Замѣч. Глаголь-а оучѣ приема два падежа: лице то въ винителенъ, а наукѣ тѣ въ дателенъ; като: страхѣ Господню научѣ васѣ. — И дарю приема два: единъ-а е лице то, което приема дар-а, а другій-а дар-а; отъ тѣхъ лице то ся полага или въ дателенъ или въ винителенъ. Кога лице то е въ дателенъ, дар-а бѣва въ винителенъ, а кога е лице то въ винителенъ, дар-а бѣва въ творителенъ, както е исто и въ Латинскій-а языкѣ; като: многа богѣтства дарѣ емо или многими богѣтствами дарѣ емо. (multas divitias ei donavit, или multis divitiis eum donavit).

3) Въ дателенъ ся падежъ полага лице то послѣ безличны тѣ глаголы, и става

подлежаще на глаголь-а, който зависи отъ безличный-а; като: не возмѣжно ѣсть прорѣкъ погнѣнѣти; не подобаше ти сѣа творѣти.

4) Дател. ся полага при съществителный-а глаголь — ѣсмь, който тогази приема значеніе имамъ; като: сѣть ли ти чѣда; аще ми ѣсть съ тобою оумрѣти; имже икъсть рѣзѣма. Тѣй исто и кога ся подразумѣва глаголь-а; като: йна сѣвш небѣснымъ слѣва, йнаже земнымъ: йна слѣва лѣнѣ, а йна слѣва свѣздамъ. Йна сѣвш челоуѣкъмъ плѣть, йна же птицамъ, йна же рыбамъ.

5) При производны тѣ имена, отъ глаголы тѣ, конто требувать дателенъ, и при тѣя, конто значать: далность, сходство и несходство и други таквизи значенія: като: повѣненъ сѣдѣ; позинокѣнѣ законѣ йли сепротиклѣнѣ похвално? помѣрникъ мнѣкъ въ вѣдѣхъ; Бѣгѣ ѣсмь послѣшницы; оугѣденъ йли неугѣденъ Бѣгови; милостивъ оубѣгимъ; подобенъ ѣтцѣ; чѣждѣ бѣхъ братіи моѣй, й страненъ сыновѣмъ матере своѣа; мѣдрымъ же й неразѣмнымъ дѣлженъ.

Замѣч. Твърдѣ часто въ Славянскій-а языкъ дателный-а занимава мѣсто на Страд. Род. притяжательный, кога първо то съществително има власть надъ послѣднѣ-то; като: Царь царѣмъ, й Гдѣ гдѣмъ; врачъ дѣшамъ й тѣлѣ; владѣка животѣ; творѣа нѣвѣ й земай видимымъ же всѣмъ й невидимымъ.

6) Въ дателенъ ся полага и подлежаще то на Неопредѣлительно то наклоненіе; като: бѣсть вѣити Петрѣ; бѣсть оумрѣти нищемѣ

и несенъ быти на лбно 'Авраáмово а̀ггелы; внигда
потреблѣтиса грѣшникшмз, оу̀зриши.

7) Дател. бива и слѣдъ нарѣчїа та: гó-
ре, блага, оу̀вы, лóтк; като: гóре градъ семѣ; гóре
вámз, фарисѣи лицемѣри; оу̀вы мнѣ; благаже блага-
же дѣши моѣй; лóтк тебѣ.

8) Свойство на Славянскїй-а языкъ е и
дателный самостоятелный, както и въ Еллин-
скїй-а *γενική ἀπόλυτος* и въ Латинскїй-а тво-
рителный самостоятелный. Това свойство
става, кога глаголъ-а на вметно то предло-
женіе ся преврѣща въ причастіе, и подле-
жаще то му ни е едно ни съ подлежаще
то на главно то, нито съ нѣкое негово до-
пълненіе. Въ такъвзи случай причастіе то
ся полага въ дателенъ падежь, и ся съгла-
сува съ подлежаще то си, въ родъ, число
и падежь; като: тѣмз же исхóдѣющимз, начáтз
'Иисѣсз глаголати нарѣдшмз (*τέτων δὲ ἐκπορευομέ-
νων...*, *illis autem abeuntibus, coepit Jesus dicere
ad turbas*). *Mat. XI, 7.* — 'Исполнившымса лѣтшмз
четыредесатимз, іависа емѣ въз пѣстыни горы Сї-
наискїа.

Винителный.

104. Винителный - а падежь повечто о-
значава предметъ-а, на който преминува дѣй-
ствіе то на глаголъ-а. И тѣй въ вините-
ленъ падежь ся полагають допълненїа та на
повечто дѣйствителны глаголы; като: азъ чи-

таю книгѣ, ты же пишеша писмо; любяи истинѣ, ненавидитъ лживаго. — При нѣкои глаголы ся находятъ два винителни: единъ-а показва предметъ-а на който преминува дѣйствиѣ то, а другій-а показва, достоинство, което ся дава на допълненіѣ то; като: поставиши ихъ князи по всѣи земли.

Замѣч. а. Винительный-а означаватъ и опредѣленно временно разстояніѣ, въ което отъ начало до край ся продължава дѣйствиѣ то; като: три лѣта дѣнь и ноць не престахъ оуча; четъри лѣта превѣша тѣ.

б. Кога въ предложеніѣ то дѣйствительный-а глаголъ е превърнатъ въ страдателенъ, тогази винительный-а бива подлежаще, превърнатъ въ именит., а подлежаще то е допълненіѣ въ творителенъ или родителенъ падежъ съ предлогъ-а ѿ; като: Бѣга прославляеть любящия ѿ Него; превърнато е: Бѣгомъ или ѿ Бѣга прославляются любящи Него, или любящи Бѣга прославляются ѿ Него.

З в а т е л н ы й.

105. Въ звателный падежъ ся полага предметъ-а, който ся призывава, и къмъ който ся обръща рѣчь та; като: слышай, сыне, совѣты твоегѣ отца.

Т в о р и т е л н ы й.

106. Въ творителенъ падежъ ся полагають:

1) Имена та, които означавать: орудіѣ или средство на дѣйствиѣ то или вещество, което ся употребява въ дѣйствиѣ то, и не остава послѣ каквото е было, сирѣчь вещество, отъ което ся напра-

вя дѣлаемый-а предметъ; като: оуѣрѣзахъ кни-
гѣ ножемъ; оубійствомъ мечѣ оумрѣша; послѣхъ пи-
смо скорохѣдцемъ; мыѣса водѣю; зажгѣша ѣгнь дре-
вѣми.

2) Творителна та причина, или подле-
жаще то на дѣйствителный-а глаголь, кога
е превърнать въ страдателень; като: Мессе-
на, градъ въ Лакѣнїи, ѣпаминѣндемъ наздѣса.

3) Имена та, които означавать: родъ,
отечество, названїе, художество, пѣть, изъ
който върви или по който ся вози пред-
метъ-а; като: человекъкъ нѣкїи, рѣдомъ Францѣзинъ,
ѣтечествомъ Парижїѣнинъ, ѣменемъ Пѣвелъ, хѣдѣже-
ствомъ живопїсецъ, ѣиде мѣремъ, возвратїжеса пѣ-
тѣмъ.

4) Годишни тѣ и денешни тѣ части;
като: днѣмъ ѣи нѣщїю хвалїхъ та; лѣтомъ жаръ, ѣ
зимѣю мразъ.

5) Творителень ся нахожда іоще при
прилагателны тѣ: дѣлженъ и довѣленъ; като; ко-
лїцѣмъ дѣлженъ ѣси? ѣдїнъ бѣ дѣлженъ платїѣ
сѣтъ дїнарїи; кѣни довѣлни да бѣвѣютъ своїми
ѣврѣками.

6) При глаголы тѣ, които означавать
власть, нѣкога и при тїа, които означавать
отвращенїе; като: ѣвлада всѣю странѣю; возгнѣ-
шѣса дѣша моѣ всѣю неправдою.

Замѣч. Нѣкога Твор. падежь ся полага вмѣсто други падежы: вмѣсто Дат.; катю: въ стары тѣ изданія: дѣшà, сѣщи въ скѣтости, сѣты рѣгáется; а въ новы тѣ: сѣтамъ рѣгáется. — Повечто ся нахожда вмѣсто Вин.; катю: 'еще 'единюк азъ потрясѣ не токмо землѣю, но и нѣвомъ, вмѣсто нѣво и зѣмлю.

Предложный.

107. Предложный-а падежь, както и негово то названіе показва, въ сегашны тѣ Слав. книги, редомъ ся нахожда съ предлогъ; само въ рѣкописы тѣ и въ стары тѣ изданія ся нахожда самъ. Разны тѣ му значенія, кога е съ предлогъ, ще видимы по долу, а тукъ ще ся изложи, кога ся е нахождалъ самъ.

108. Употребявался самъ въ тія тры случаи:

1) При сложны тѣ глаголы съ предлозы тѣ: при и на, а въ новы тѣ изданія е замѣненъ съ дател. или съ други падежь съ предлогъ заедно; примѣри: въ Венеціанскій-а Псалт. Псал. СХІV, 15. Не прикасайса хрѣстѣхъ мойхъ; въ новы тѣ: помазаннымъ моймъ. — Острожек. изд. не прикасаются жидове Самаряньхъ; въ новы тѣ: Самарянамъ. Іоан, IV, 9. — Чашамъ твоимъ припнѣтъ; въ новы тѣ: къ чашамъ твоимъ припнѣтъ. Іезек. ХХІХ, 4. — Не належи ѿмѣнїи своѣмъ; въ новы тѣ: Не оуповай на ѿмѣнїа своа. — Въ Даміан. Апост. приближаемсе Бѣзѣ; въ новы тѣ; къ Бѣзѣ. Евр. VII, 19.

2) При глаголь-а коснѣса и при прилагателно то приклѣненз; като; жѣртка же 'егѡ ѿблѣкѣхз коснѣтса; а въ новы тѣ: ѿблѣкѣхз коснѣтса. — Бѣрове неприклѣбни в'кѣхз 'егѡ, ѿ ѿблѣне не бысть приклѣбне ѿраслѣхз 'егѡ; въ новы тѣ: сѡсны неподѣбны ѿрасламз 'егѡ, ѿ ѿблѣне не бысть подобно вѣткѣламз 'егѡ. Іезек. XXXI, 8.

3) Употребявался, за да изражава время и мѣсто; като: Кіевѣ, Нѣвѣгородѣ. Въ летописы тѣ часто ся нахожда зѣмѣ вмѣсто зимѣю и др. так. Нынѣшни тѣ нарѣчїя: гѣрѣ, дѣлѣ, предложни падежи сѣ и тѣ.

Предлози.

109. Утотребленіе то на предлозы тѣ завыси, едно отъ значеніе то имѣ, а друго отъ значеніе то на глаголы тѣ, които означавать пребываніе или движеніе. И така едни ся употребяватъ съ единѣ падежѣ, други — съ два, а нѣкои — и съ тры.

110. Съ единѣ падежѣ ся употребяватъ: оу, до, ѿ, 'изз, бѣзз, ко, или кз, кѡзз, 'швз, чрѣзз, при, а именно:

1) Съ родительнѣ тїи: оу, до, ѿ, ѿзз, бѣзз. Отъ тѣхъ оу значи пребываніе близо при нѣщо; като: оу царѣ сѣдѣтз; до — предѣль на движеніе то: прїидѡша до негѡ; ѿ значи движеніе отъ повърхность или отдѣленіе и происхожденіе отъ предметъ: ѿиде ѿ горы; прїѡхз ѿ тебе; 'изз — движеніе отъ внутренность на вѣнѣ: ѿведе вѡдѡ ѿзз кѡмене; бѣзз

значи лишение, недостаткъ отъ нѣщо: бѣзъ дѣла законна.

Замѣч. а. ѿ ся употреблява безъ различіе вмѣсто 'изъ: 'изкѣде ѿ негѣ.

б. Съ Родит. ся употребляватъ и нарѣчія та: мѣш, внѣ, вѣнъ, верхѣ, близъ, рѣзвѣ, кромѣ, дѣла, подлѣ, вмѣстѣ, внѣтрѣ, ѿкрестѣ, посредѣ, прѣжде; като: мѣш оугла; внѣ града; верхѣ главы 'егѣ; близъ мора; ктѣ Богъ рѣзвѣ Господа? кромѣ тѣла и др. нѣк.

2) Съ дателенъ, ко, или кз, значи движеніе къмъ предметъ; като: вѣплъ мѣи кз тебѣ да прійдетъ; приклонѣ ко мнѣ оухѣ твоѣ.

Замѣч. Съ дателенъ іоще ся управляватъ и нарѣчія та: прѣмш, сопротѣвѣ или протѣвѣ; като: прѣмш Богѣ, ѣмѣже вѣрова; агнецъ прѣмш стригѣшемѣ ѣгѣ безгласенъ; протѣвѣ режнѣ прѣти; сопротѣвѣ стѣжающимъ ти; въ новы тѣ изданія ся нахождатъ и съ родит.

3) Съ винителенъ: 'швз, вѣзз, чрѣзз. Отъ тѣхъ 'швз значи продължено разстояніе временно или мѣстно; като: 'швз нѣщѣ всѣ; 'швз ѣнъ полъ Ішрдана; вѣзз значи замѣнѣ; като: благодѣть вѣзз благодѣть; лѣкавал вѣзз благѣл, а чрѣзз, както и нарѣчіе то сквозѣ, значатъ презъ: като; чрѣзз дѣнь; чрѣзз мѣрѣ; сквозѣ ѣгнь ѣ вѣдѣ.

Замѣч. Вѣзз въ новы тѣ изданія замѣненъ е повечто съ за: злѣл за благѣл, а 'швз ся нахожда и съ предложень но рѣдко.

4) Съ предложень при значи пребываніе близу при предметъ; като: при ѣсхѣдищихъ вѣдз.

111- Съ два падежы ся употребляватъ: вз, или во, на, ѿ, вѣдз, наѣдз, прѣдз.

1) Съ винителенъ и предлож.: ко, или вѣз, на и ѿ, а именно: а) во, или вѣз съ вини-

теленъ значи движеніе во внутренность, а съ предложень — пребываніе во внутренность; като: Посла ѿхз ко егѣпетз; слышавз же Іакшвз сѣшю пшеницѣ ко егѣптѣ. б) на, съ винителень, значи движеніе на повърхность, а съ предложень — пребываніе на повърхность; като: прійде на мѣсто, пребѣша на пѣли Танаисѣ. в) ѿ, съ винителень, значи быстро къмъ предметъ движеніе, а съ предложень означава предметъ-а, за който ся говори въ рѣчь тѣ; като: ѿ сию странѣ; ѿ Бѣзѣ живѣ. — Вз съ винителень има и други значенія; като: воспита ѿ сына.

2) Съ винителень и творителень: нѣдз, пѣдз и прѣдз, на които значеніе то е явно; като: восходѣща ѿ нисходѣща нѣдз сына челоуѣческаго; нѣдз всѣми Бѣги; пѣдз крѣвз мѣи кнѣдеши; пѣдз повелители ѿ пристѣвники; да кнѣдетз прѣдз тѣ молитва моѣ; прѣдѣдеши бо прѣдз лицѣмз Госпѣднимз.

Замѣч. Съ творителень ся управлява и нарѣчіе то — междѣ; като: Бѣ бо Пѣтрз спѣ междѣ двѣма воинома; велика прѣпасть междѣ вами ѿ нами.

112. Съ тры падежы ся употребяватъ: по, за, со, или съ.

1) По, Съ винителень, дателень и предложень; като: по всѣ сѣбѣшты; по дѣлѣмз ѿ по лѣкавствѣ начинаній ѿхз; по лѣтѣхз мнозѣхз. Това разнo значеніе е явно; първо то значи — въ

сякъ съботѣ, второ то значи съгласіе — споредъ дѣла та и . . . а третьо то значи время преминало — слѣдъ много лѣта.

2) Сз, или со, и за, съ родителенъ, винителенъ и творителенъ; като: снѣдетъ сз небесѣ; сз гóрсть не ѣмѣи сѣлы. Работайте Гдѣви со страхомъ, и радѣйтеся ѣмѣ сз трѣпетомъ. За оутра; ѣко за ѣко, зѣвз за зѣвз; сѣи стоитъ за стѣнѣю нашею.

Употребленіе на Неопредѣлительно то наклоненіе.

113. Глаголи тѣ, които ся нахождатъ въ рѣчь тѣ въ Неопредѣлительно наклон., може въ предложеніе то да сѣ: или подлежаще или сказуемо или може да зависѣтъ отъ други глаголы, на които мысль тѣ допълняватъ. За подлежаще и сказуемо кога сѣ, говорихмы горѣ (въ 85 и 86 §), а тукъ ще видимы за послѣдний-а случай.

114. Неопредѣлительно наклоненіе, което ся полага слѣдъ други глаголы, за да имъ допълня мысль тѣ, въ Славянскій-а языкъ има два вида: *окончателно* или *достигателно* Неопред. наклоненіе и *видно*. (Гръцки: *Τελικὸν καὶ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον*.)

1) Достигателно то зависи отъ глаголы тѣ, кои то означаватъ рѣшително намѣреніе да стани нѣщо, а именно:

а) Завыси отъ глаголы тѣ, които означаватъ: възможность, желаніе, повелѣніе, побужденіе, запрещеніе, опасность и друг. так.; като: не могѹхъ вѣмъ глаголати ѿкъ дѹхѹвнымъ. Не хощѹ вѣсѣ не вѣдѣти ѿ сѹмершихъ. Повелѣ емѹ ѿйти; запрети емѹ не хѣлити. А ѿженѣвшимъ завѣщаю не ѿзъ, но Гдѣ, женѣ ѿ мѣжа не разлѹчатисѣ. Не навѣкаѣ дѣлати злѣа. Стыждѣса просѣти; не смѣю глаголати; боѣса прѣити.

б) Завыси отъ глаголы тѣ, които значатъ движеніе отъ едно мѣсто на друго, съ намѣреніе да стани нѣщо; като: прѣйде ѿ тѣдѣ сѹчѣти ѿ проповѣдати. Чесѹ ѿзыдѣсте вѣдѣти? ѿзыде сѣмѣ сѣмѣти. Прѣидѣша послѣшати егѹ, ѿ ѿсѣлѣтисѣ ѿ недѣргъ сѣихъ. Возвратисѣ вѣдѣти. и друг. мн.

2) Видно то Неопредѣлительно завыси отъ глаголы тѣ, които значатъ дѣйствіе съ вършаемо съ едно отъ чувства та или съ нѣкою дѹшевною способностью; като: догажданье, осещанье, мысленье, разсѣжданье, повѣствованіе, извѣстіе и др. так. на прим. нещѣю сѣбѣ бѣти блаженна. Мнѹ сѹбш сѣе добрѹ бѣти. Аще ктѹ вѣсѣ мнѣтсѣ мѣдръ бѣти.

Замѣч. а. Въ Славянскій-а языкъ, видно то Неопр. навл. рѣдко се нахожда; то се нахожда повечто разрѣшено съ сѹюзъ-а ѿкъ; или ако негово то подлежаще е исто то допълненіе на предидущій-а глаголъ, тогази то се превръща въ причастіе и се съгласява съ допълненіе то; като: мнѹ во, ѿкъ Бѹгъ ны послѣнники

послѣдніа іѣви, іѣкѡ на смѣртники. Не вѣсте ли, іѣкѡ мѣлѣ квѣсѣ все смѣшеніе квѣситъ. — Глаголю же, іѣкѡ Хрїстосѣ Іисѣсѣ слѣжителъ вѣсть 'шбрѣзанїа; мнѣша, іѣкѡ царь прїиде; (превѣрнати: глаголю же Хрїста Іисѣса слѣжителя вѣвша 'шбрѣзанїа; мнѣша царѣ пришѣдша.)

б) Въ нашій-а Ново-Българскій языкъ нема Неопредѣлительно наклоненіе: но пѣрвый-а видъ ся изражава съ сѣюзъ-а да, а вторый а — съ частицѣ тѣ чи; като: не можихъ да ви говорѣж като на духовны, но като на пѣлтяны; е струвамся (имамъ мнѣніе, мысль), чи Богъ опредѣлилъ насъ послѣдны посланницы, като достойны (осѣдены) за смѣрть. Само въ нѣкои израженїа ся нахожда съ глаголь-а *могѣ*, безъ окончаніе то *ти*; като не могѣ стори, могѣ написа и други таквизи.

115. На тїа Неопредѣлительны наклоненїа подлежаще то ако е едно съ подлежаще то на глаголь-а, отъ който зависятъ, или съ нѣкое негово допѣлненіе, тогази то не ся повтарѣж; ако ли е разно и отъ подлежаще то, и отъ допѣлненїа та, тогази ся полага въ дателенъ. Но послѣднѣо то е твѣрдѣ рѣдко. (Примѣри вижъ въ 114 §, въ вноски тѣ.)

ГЛАВА ВТОРА.

Какъ ся сѣчетаватъ прости тѣ предложенїа, или какъ ся сѣставляватъ сложни предложенїа отъ прости тѣ.

116. Въ тѣзи главѣ, ще ся изложѣтъ правила, какъ треба да ся сѣставляватъ

сложни предложения отъ прости тѣ, за да стане периодъ простъ или сложенъ.

117. Предложение то ся нарича сложно, кога ся нахождатъ въ него две или повече прости предложения. Сложно то предложение може да ся отличи отъ просто то по число то на глаголы тѣ, които ся нахождатъ въ Изявително, Повелително, Условно наклонение и въ причастіе; като: всѣкъ, ѿже въ нѣмъ пребываеъ, не согрѣшаеъ. — И въ еже посланіе пріаеъ, въ васъ да пребываеъ. Видѣкъ же Симонъ, ѿкъ возложеніемъ рѣкъ апостолскихъ даеъсѣ дѣхъ свѣтъй, принесѣ ѿмъ сребро, глагола. Тукъ въ първы тѣ два примѣра ся нахождатъ по два глагола: пребываеъ и не согрѣшаеъ, пріаеъ и да пребываеъ. Слѣдователно предложения та съ сложни отъ две предложения. А въ послѣдній-а примѣръ видимы четыры глаголы: видѣкъ, даеъсѣ, принесѣ и глагола: слѣдователно предложение то е сложно отъ четыры предложения.

118. Видѣхмы въ ввожданье то (95 §), чи прости тѣ предложения, отъ които ся слагатъ сложни тѣ, по Грамматическо то си отношеніе ся раздѣлятъ на: главны, придачны, вметны и вносны, а по Логическо

то на зависимы и независимы. А тукъ ся излага опредѣленіе то имъ, което е слѣдующе то :

1) Главно то предложеніе изреква мысль независимъ отъ друго предложеніе; безъ него други тѣ предложенія немають смысль.

2) Придаточно то предложеніе усилва, обяснява и подтвърдява мысль тѣ на главно то, и негова та мысль може слѣдъ главнѣ тѣ да ся нарече второстепенна; като: Пшхоти лѣннѣваго оубиваютъ (главно): не произколятъ во рѣцѣ егѣ творити что (придаточно). Притч. Сол. XXI, 25.

3) Вметно то обяснява нѣкоя часть на друго предложеніе, или главно или придаточно или вметно; като: мѣи сосѣдз, егѣже знаете, козвратѣксл вчерѣ изз града, прѣятъ изкѣстѣе, ѣкш селѣ егѣ сгнѣмз сожжено бысть. Тукъ главно то е: мѣи сосѣдз прѣятъ изкѣстѣе. Вметни: а) егѣже знаете, б) Козвратѣксл вчерѣ изз града, в) ѣкш селѣ егѣ сгнѣмз сожжено бысть.

4) Вносно то не състои въ Грамматическѣ связь съ друго предложеніе, и може да ся отпусни безъ да ся повреди во все мысль та; като: Видѣхемз слѣвѣ егѣ, глаголетъ евангелистъ (вносно), слѣвѣ ѣкш единарѣднагѣ ѿ Оца.

Замѣч. Въ Грамматическо то отношеніе на предложенія та, ній обръщамы сичко то си вниманіе навънканшій-а нмъ видъ и на средство то, чрезъ което ся тѣ вържжтъ. Пригледвамы гы просто по раздѣленіе то нмъ на главны, придаточны, вметни и вносны: но не вниквамы да видимы, има ли и съобразіе въ мысли тѣ нмъ, което ся издирва въ Логическото отношеніе.

119. Вметни тѣ предложенія може да сѣ: *сѣществителни, прилагателни и обстоятелственни.*

1) Сѣществително то вметно замѣнява повечто сѣществително нмя или по силѣ тѣ на мысль та е като сѣществително нмя; като: Кѣмъ, ѿкъ блáгъ и крѣткъ еси; вмѣсто: кѣмъ блáгость ѿ крѣтость твою. Онъ покажетъ дѣло брата твоего. вмѣсто: Онъ покажетъ, что сотвори Братъ твои.

2) Прилагателно то вметно замѣнува, въ главно то или въ друго предложеніе, прилагателно нмя; като: мой дръгъ, ѿже есть ѿзвѣстенъ камъ, вчера прійде; вмѣсто: мой ѿзвѣстный камъ дръгъ вчера прійде.

3) Съ обстоятелственно то вметно замѣнува ся нарѣчіе или нѣкое допълненіе; като: Сѣи живѣтъ ѿкъ добродѣтели; вмѣсто добродѣтелиш Сешѣдъ съ горы, сѣде оупокѣбитиса; вмѣсто: по сешѣтви съ горы. . . .

120. Взаимни тѣ отношенія на отдѣлы тѣ думы изрекватся съ падежы тѣ и

предлози тѣ, а взаимни тѣ отношенія на предложенія та ся изрекуватъ чрезъ съюзы тѣ, съ които ся причитатъ и нѣкои нарѣчія, относителни тѣ мѣстоимѣнія и други нѣкои думи, които иматъ съюзна сила.

121. Съюзи тѣ ся раздѣлять на :

1) *Съчинителны* : ѿ; не токмо, но ѿ; (къ семѣ; при томъ; кромѣ семѣ); ни, ни, ниже; частію, частію; перкѣ, вторѣ, третѣ, по томъже, таже; или ко перкыхъ, ко вторыхъ, по томъ, таже; или съ начала, по томъ, таже, на концѣ; лико, либо; ѿли, ѿли; а, оубо, же; хотѣ, обаче или однакъ; бо; ѿбо; занѣ; занѣже; ѿкъ; понѣже (то*); тѣмъже; оубо; прѣче; слѣдствателнѣ; аще, (то); аще бы, (то) бы; егда или (внегда, когда), тогда; елико. толикъ; ѿгда. ѿноудже.

2) *Подчинителны* : ли, егда, внегда, ѿкоже, ѿкъ, да бы, ѿкъ да, ѿкъ да бы, прѣжде нежели, гдѣ, ѿноудже, идѣже, ѿнелиже.

122. Кога ся вѣржѣть предложенія та чрезъ съюзы тѣ, треба да ся вардѣть тѣя правила :

1) Главно съ друго главно ся съчинява чрезъ съчинителны тѣ съюзы, и ся наричатъ по междуси *съчиняеми*; като: Очи гдѣни на праведныя, ѿи оуши семѣ въ молитвѣ ихъ.

*) Таа частица вредъ не ся нахожда.

— Не тóкмиш 'оублажа́й добродѣтель, но и са́мъ стажа́ти ю̀ прила́жай. — Бра́тъ мо́й весма̀ трѣдолюбивъ, кромѣ сегò ѓнъ 'и смире́нъ. — Лѣна̀ свѣтитъ нòщю̀, 'а сòлнце сѣлетъ днѣмъ. Ты̀ мнòгш трѣжда́ешися въ свòемъ дѣлѣ, та́кожде 'и азъ не престаю̀, дѣлати. — Мы̀ оубъ бѣи хрїста̀ ра́ди, вы̀ же мѣдри ш хрїстѣ̀: мы̀ нѣмо́щни, вы̀ же крѣпцы. — О́выхъ оубъ положи́ Богъ въ цѣркки пѣрккѣ аплшкъ, вторòе прѣбкшвъ, трѣтїе оучителей, по тóм же сїлы, та́же дарованїа 'исцѣленїй.

Замѣч. Съюзитѣ, ни, ни, ниже; чѣстїе, чѣстїе; лїво, лїво; илї, илї, наричатся *повторительны*; защото ся повтарятъ при сякъ отъ съчиняемы тѣ думы или предложенїя; катò: ни сѣй согрѣши, ни родїтели єгò. — Сѣй челоуѣкъ чѣстїю лѣнивъ, чѣстїю неврежаивъ. 'Илї гдѣ мегò дадите ми, илї со мнòю возепїйте.

2) Придаточно то предложенїе, катò второстепенно послѣ главно то, вържи ся съ него въ перїодъ-а съ съчинителны тѣ съюзы. (Примѣры вижъ въ сложны тѣ перїоды § 126.)

3) Вметни тѣ ся подчиняватъ на главны тѣ и на придаточны тѣ чрезъ подчинителны тѣ съюзы: главни тѣ и придаточни тѣ съ *подчиняющи*, а вметни мѣ — *подчиняеми*, а именно:

а) Сшцетвителни тѣ вметни подчиняватся чрезъ съюзы тѣ: *и́кш* и *ли* (въ въпросително израженїе); катò: вѣмъ, *и́кш* не 'испòлниши своегò дòбга. Вспросїте єгò, ходїлъ ли тамъ.

б) Прилагателни тѣ вметни подчиня-
ватся чрезъ относителны тѣ мѣстоимѣнія:
ѣже, ꙗже, ѣже; като: блаженъ человекъ, ѣже по-
жикѣтъ и не оузритъ смѣрти. — Женѣ, ꙗже гла-
голаше ѣмѣ на пѣти, сестра ѣгѣ бѣше.

Замѣч. Глаголъ-а на прилагателно то вметно пред-
ложеніе може нѣкога да се превърни въ пълно при-
частіе дѣйствително или страдателно, като се извади
относительно то мѣстоимѣніе, и напротивъ пълно то
причастіе може да се превърни въ глаголъ, и да се
приложи относит. мѣст.; като: дивляхъса вси слышавшии;
превръща се на — дивляхъса вси, ѣже слышахъ. — Женѣ,
ѣже глаголаше... превръща се на — женѣ, глаголавша...

в) Обстоятелственни тѣ вметни се
подчиняватъ чрезъ упомянуты тѣ подчи-
нителны сѣюзы; като: прійдетъ часъ, ѣгда
ктомѣ въ притчахъ не глаголю кама. Прійдите на
мѣсто, идѣже кланатиса подсебѣетъ. Трѣтій дѣнь
ѣсть, ѣ нѣлиже сіѣ бѣша. Прійдоша, да въ по-
слѣшали ѣгѣ.

Замѣч. Глаголъ-а на обстоятелственны тѣ вметны
може нѣкога да се превърни въ причастіе усѣченно,
като се отнемы сѣюзъ-а, и напротивъ усѣченно то при-
частіе може да се превърни въ глаголъ, като се прило-
жи сѣюзъ-а; като: ѣгда разѣмѣ, разгнѣваса; превръща се
на — разѣмѣвъ, разгнѣваса. — И видѣвъ видѣніе, ѣвѣ
взыскѣ изкѣти въ Македонію; превръща се на — и ꙗкоже
видѣніе видѣ, ѣвѣ взыскѣ... — Слышавъ же Іаковъ сѣ-
щю пшеницѣ во ѣгѣптѣ, посла дѣцѣ наша первѣ; превръща
се на — ѣгда же (или) вѣгда же слыша Іаковъ сѣщю...

4) Вметно съ друго вметно или се съ-
чинява съ съчинителны тѣ сѣюзы или му

ся подчинява чрезъ подчинителны тѣ. Въ первый-а случай и две тѣ вметни ся подчиняватъ на едно главно, и опредѣляватъ еднѣ неговѣ думѣ, а въ послѣдній-а второ то вметно пояснява нѣкоя часть на първо то; като: сѣ человекѣ, иже не токмо добръ глаголетъ но (иже) и добръ шѣхождаетъ. — И икоже приближашеся время шѣхтованіа, иже клѣтса Бѣгъ Авраамъ, возрастѣша людѣ и оумножишася ко Египтѣ. Дѣян. VII, 17.

Замѣч. Сложни тѣ предложенія, главни или придаточни или вметни были, може да ся слѣжтъ междуси въ едно; сирѣчь, въ тѣхъ може или нѣкои части да сѣ общи, или дума та, която е помянута въ преднѣо то предложеніе, може да ся подразумѣва и въ послѣднѣо то; като: Спарта и Римъ бѣша державы воинственни. Тукъ сѣ слѣни две предложенія: Спарта бѣ держава воинственна. Римъ бѣ держава воинственна. — Ёсенъ бѣ, а зима бѣдетъ продолжителна. И тукъ сѣ две предложенія: ёсенъ бѣ продолжителна, а зима бѣдетъ продолжителна. — Римъ бѣ великъ и славенъ. И въ това сѣ две предложенія: Римъ бѣ великъ, Римъ бѣ славенъ. Отъ тѣя примѣры явно е, чи равни тѣ части на две тѣ просты предложенія въ слѣно то ставатъ една, а разни тѣ си оставатъ въ преднѣи-а видѣ. Отъ това става сложно подлежаще и сложно сказуемо. (39 §). — Не може да ся сливатъ предложенія та, на които части тѣ не сѣ сходни по междуси; като: Бѣгъ шѣрацѣетса и ненавидитъ лживаго; вмѣсто: Бѣгъ шѣрацѣетса ѿ лживаго, и ненавидитъ ёго.

123. Главно то предложеніе, което обема еднѣ мысль, разясненѣ и представенѣ, колкото е нужно, съ разны израже-

нія или и съ вметны предложенія, нарича-
ся *періодъ простъ*; като: Бгъ бѣъ на́шихъ воз-
двѣже йса, 'ербже въ оубѣсте, повѣсивше на дрѣ-
вѣ. Дѣян. V, 30.

124. Кога на главно то мѣсль та ся
усилва, обяснява и подтвърдява съ прида-
точно (одно или две); въ такъвзи случай
періодъ-а ся нарича *сложенъ*. Сложни тѣ
періоди иматъ по две часты: *повышеніе и*
пониженіе; въ еднѣ тѣ часть бѣва главно
то (одно или две), а въ другѣ тѣ — прида-
точно то (одно или две, а рѣдко три).

125. Главни тѣ предложенія и прида-
точни тѣ въ періодъ-а ся наричатъ *членове*
негови, които отъ четыры повече рѣдко
быватъ. По число то на членовы тѣ, и
періодъ-а бѣва: *двучленный, тречленный, и*
рѣдко четыречленный.

Замѣч. Съединителни тѣ, раздѣлителни тѣ и по-
стъпенны тѣ періоди немаѣтъ повышеніе и пониженіе.

126. Сложни тѣ періоди по съотноше-
ніе то, което иматъ части тѣ имѣ по меж-
дуси бѣватъ: 1) *Винословни, или причин-*
ни. 2) *Сравнителни.* 3) *Устѣжителни.* 4)
Условни. 5) *Противни.* 6) *Съединителни.* 7)
Раздѣлителни. 8) *Послѣдвателни.* 9) *Постъ-*
пенни. 10) *Относителни* 11) *Изяснителни.*
12) *Разнообразни, или многосложни.* А съю-
зи тѣ, съ които ся вѣржѣтъ части тѣ на

періодъ-а, и които по ясно показватъ отношеніе то имъ съ:

1) *Винословни*: *бо*; *їбо*; *зане*; *занеже*; *понеже*, (*то*); *сегѡ ради*; *тогѡ ради*, *їкш*.

2) *Сравнителни*: *їкш*, *такш* или *сїце*; *їкшже*, *такоже*; *єлікш*, *толікш*; *подѡбнш*; *таковїмз* *ѡбразомз*.

3) *Устъпительни*: *хотѡ*, *їще ѡ*: *но*, *ѡбѡче*; *ѡднѡкш*.

4) *Условни*: *їще*, *то*; *їще бы*, *то бы*.

5) *Противоположни*: *оубш*, *же*; *но*; *ѡднѡкш*; *ѡбѡче*; (*напрѡтивз*).

6) *Съединительни*: *и*; *не токш*, *но и*; *кз семѡ*; *кромѣ сегѡ*; *ни*, *ни*, *ниже*; *їногдѡ*, *їногдѡ*.

7) *Раздѣлителни*: *ли*, *їли* *лібо*.

8) *Послѣдователни*: *єгдѡ*, *тогдѡ*; *вєгдѡ*; *тогдѡ*: *когдѡ*, *тогдѡ*,

9) *Постъпенни*: *пѣркѣ*, *вторѡе*, *трѣтїе*, *пѡтѡмз*, *таже*; — *или* *ко пѣрвѡхз*, *ко вторѡхз* (*или* *сз начѡла*) *по тѡмз*, *таже*, *по сїхз*, *на конѣцз*.

10) *Относителни*: *сѣй*, *їже*; *тамш*, *їдѣже*; *їсїдѡ* или *їтѣдѡ*, *їнїдѡже*.

11) *Изыскательни*: *такш*, *їкш*; *толікш*, *їкш*; *таковїмз* *ѡбразомз*, *їкш*.

12) На разнообразны тѣ періоды сѡюзи тѣ съ разни ѡ упомянѡты тѣ.

Примѣри.

1) Грѣхз вѡми да не ѡбладѣетз: нѣсте бо подз закѡномз, но пѡдз благодѡтїю. Римл. VI, 14.

Пенѣже оубв мибзи начаша чинити побѣсть ѿ из-
вѣствоканнхъ въ насъ вѣщехъ, ꙗкоже предаша намъ
ѿже испѣрва самовидцы и служителие бывшии сло-
весѣ: изволиса ѿ мнѣ, послѣдовакшѣ вѣше всѣ испѣ-
тити, порядѣ писати тебѣ, державный Фебѣле.
Лук. I, 1.

2) ꙗкоже единачу преслушаніемъ во всѣ чело-
вѣки вниде ѿсужденіе: такожде и единачу ѿправ-
даніемъ во всѣ челоуѣки вниде ѿправданіе жизни.
ꙗкоже единачу прегрѣшеніемъ во всѣ челоуѣки вни-
де ѿсужденіе: такожде и единачу ѿправданіемъ во
всѣ челоуѣки вниде ѿправданіе жизни. ꙗкоже во
ѿслѣшаніемъ Римл. V, 12, 18, 19.

3) Аще и согрѣши Пѣтръ, трижды ѿрѣкся ѿсу-
чителя скоегѣ: ѿвѣче, плакакся ѿ семъ горко, и
вельми раскѣлкъса, полѣчи прощѣніе.

4) Аще ѿзыки челоуѣческими глаголю и ѿг-
гелскими, любвѣ же не ѿмамъ, бѣхъ ꙗкш мѣдъ зве-
нѣщи, илѣи кѣмкѣлз звѣцѣлѣи. ѿ Корин. XIII, 1.
— Аще воскресѣніе мѣртвхъ нѣсть, то ни Хрѣстѣсз
воста. — Аще бы вѣдала дѣрз Бѣжій, ты бы про-
сила ѿ мене, и далъ бѣхъ ти пити.

5) Мы надѣлхомса, ꙗкш сѣи ѣсть хотѣи
ѿизбѣвити ѿзраила: но ѿ надъ всѣми сѣими трѣтій
сѣи дѣнь ѣсть днѣсь, ѿ нѣлиже сѣлѣ быша. Лук.
XXIV, 21. — Сѣлѣи скѣдѣстію, скѣдѣстію ѿ пож-
нетъ: ѿ сѣлѣи ѿ благословѣніи, ѿ благословѣніи ѿ пож-
нетъ. ѿ Коринѣ. IX, 6.

6) И въ ѣньже аще градъ вхѣдите, ѿ прѣм-
дѣтъ вы, ѿдѣйте предлагѣемаѣ вамъ, ѿ ѿсѣлѣите

недѣжнымъ, иже сѣтъ въ немъ, и глаголите имъ: приближися на вы цркви Бжїе. — Не токмо предпочитай и оублажай добродѣтель, но приляжай и самъ стажати ю.

7) Кто похваляется чисто имѣти сердце; или кто дерзнетъ реши чисто себе быти ѿ грѣхѣвъ; **Прит. Сол. XX, 9.**

8) Егда таковое сѣе ѡвлечется въ нечистіе, и смертное сѣе ѡвлечется въ везсмертіе: тогда вѣдетъ слово написанное: пожрѣга высть смерть повѣдою. **А Корин. XV, 54.**

9) Оубыхъ положи Бгъ въ цркви перкѣ апшвъ, вторбе пррѣкшвъ, третїе оучителей, потѣмже силы, таже даршванїа и оцѣленїи.

10) Иже аще исповѣсть, икъ Исъ есть сынъ Бжїи, Бгъ въ немъ превыкаетъ, и той въ Бѣѣ. **А Иоан. IV, 15** — Иже оубв таковагш гнѣвѣйкагш права сѣтъ, (сїи) всегда опасни быти должи и блюсти себе ѿ оулзвїтельныхъ словесъ. **Прит. XV, 1.** — Идѣже ѿпзрѣнїе сїхъ (беззакѣнїи), (тамъ) котѣмѣ нѣсть приношенїе ѿ грѣсѣхъ. **Евр. X, 18.**

11) Такъ козлюбї Богъ мїръ, икъ и сына своего единопѣднаго далъ есть. **Иоан. III, 16.**

12) Аще алетъ врагъ твой, оухлѣвї егѣ, аще ли жаждетъ, напои егѣ: сїе бо творѣ, оуглїе ѣгненное собираешн на главѣ егѣ, Гдѣ же воздасть тебѣ благо. **Притч. Солом. XXV, 22.** — Не гордїса предъ лицѣмъ царѣвымъ, и на мѣстѣ силныхъ не стани: иво лѣчше ти бѣсть, егда речѣтъ, взы-

ди ко миѣ, нежели смиритиса прѣдъ лицѣмъ сіана-
гш. Притч. Сол. XXV, 6.

ГЛАВА ТРЕТЪЯ.

Какъ ся располагать думи тѣ и
прости тѣ предложенія въ
рѣчь тѣ.

127. Въ тажъ главѣ ся излагать прави-
ла, какъ ся располагать отдѣлни тѣ думи
въ просто то предложеніе, и прости тѣ
предложенія — въ сложно то, или въ пе-
ріодъ-а.

А. Расположеніе на отдѣльны тѣ
думы.

1. Главни части на предложеніе то.

128. Въ Славянскій-а языкъ има съвър-
шеннѣя свободѣ, да ся располагать главни
тѣ части въ просто то предложеніе: слѣ-
дователно въ него сяка отъ главны тѣ ча-
сты може да ся положе тамъ, дето треба
да покаже по голѣмѣ силѣ, като ся слѣду-
ва естественно то расположение на мысль та.

Примѣри.

1) *Повѣствователни предложенія:* Господь
создатель всѣческихъ; создатель всѣческихъ Гдѣ;
всѣческихъ создатель Гдѣ. — Бгъ есть всемо-
гѣщъ; всемогѣщъ есть Бгъ; есть всемогѣщъ Бгъ.

Отъ тїя е явно, чи дума та, коя то е въ начало то, привлича повечь вниманїе то.

2) *Въпросителни*: Ктò єси, Гди? оучителю, что сотвориò? Гди, что ма хощаши творити? гдѣ ти, смѣрте, жало? какъ прелстїхомса? Вскѣю шбїдите дрѣгъ дрѣга? єда что снѣдно имате? сїи же что? не оувѣдѣлз ли єси бѣкшихз въ нѣмз во дни сїа? ктò сїи? сїи ктò?

3) *Повелителни*: Покиньтеся наставникшмз вѣшимз ѿ покарѣйтеся. Бóга бóйтеся, царѣ чтїте. Дáждь слáвѣ Бóгови; слáвѣ дáждь бóгови; Бóгови дáждь слáвѣ.

II. Второстепенни части.

129. Определѣнїя та (прилагателни тѣ мѣстоимѣнїя и причастїя та), по свойство то на Славянскїй-а языкъ, не ся отдѣлѣтъ съ другъ думъ отъ свои тѣ съществителны, освенъ ако имать допѣлненїя: тѣи и нарѣчїя та ся находятъ до самъ тѣ думъ, която опредѣлѣвають; като: Собра всáкъю пїци седмї лѣтз. Вскѣмз даде сáгъвы рїзы. Возмїте ѿго мѣе на секѣ. Прїидїте ко мнѣ кой трѣждáющїиса ѿ шременѣнїи . . . Нынѣ шпощаеши раба твоегò . . . — Весма трѣдолюбївз; зклѣ завтра.

Замѣч. а. Прилагателни тѣ имена и мѣстоимѣнїя находятся и напредъ, и послѣ съществителны тѣ; като: невинно вїно, оукорїзненно же пїанство. Притч. Сол. XX, 1. — Многи мѣсли въ сѣрдцѣ мѣжа; — злодменз мѣжз мнѣгш

Щетителъ; — не заповѣдь новѣ пишѣ вамъ; — имать мздовоздаѣнїе велико; — да дерзновѣнїе имамы въ дѣнь сѣднѣй.

б) Въ старо-Българекій-а языкъ повечто напредъ ся полагаю прилагателно то, както и сега въ новѣй-а; катю: не новѣ заповѣдь пишѣ вамъ; имать велїе възмъздїе. Не ви пишѣ новѣ заповѣдь; — има голѣмо възмъздїе. — Ваше лице, своѣ сѣрдцѣ, ѡ нашихъ грѣсѣхъ, моими сѣсткѣ, въ сѣмъ мїрѣ, въ новы тѣ изданїя сѣ: лице ваше, сѣрдцѣ своѣ, ѡ грѣсѣхъ нашихъ, сѣсткѣ моими, въ мїрѣ сѣмъ.

в) Послѣ собствены тѣ съществителны нахождатся прїтяжатели и други прилагатели, конто означавать отечество; катю: Пѣтръ Димїтрїевъ; Свѣткїй Димїтрїй Ростѣвскїй; Свѣткїй Іѡаннъ Рѣлскїй.

130. Допълненїя та ся полагають при допълняемы тѣ или напредъ или послѣ; катю: клѣтки же рѣди ѡ за възлежѣщихъ съ нїмъ не восхотѣ ѡрѣшїса. Марк. VI, 26; — ѡправдѣша сѣ въ вѣрѣ, мїръ имамы къ Бгѣ Гдѣмъ нашимъ Іисъ Хрѣтомъ. Марк. V, 1.

131. Поясненїя та ся полагають тутакси слѣдъ думъ тѣ, конто пояснявають; катю: слѣзы, сѣткшѣнїе нещѣстныхъ, сѣ негѣ ѡзсѣкѣша.

132. Относительно то мѣстоименїе — ѡже, ѡже, ѡже, часто ся нахожда положено предъ съществително то, на което ся относя; катю: ѡгдаже сѣслѣша, ѡкъ колїтъ (Лазарь), пребїсть на немъже въ мѣстѣ двѣ днѣ. Іоан. XI, 6. — Вънъже ѡще дѣнь скорбїю; вънъже ѡще дѣнь прїзовѣ та.

Б. Расположеніе на просты тѣ предложенія въ сложно то, или въ періодъ а.

133. Главни тѣ предложенія ся находятъ расположени различно; обыкновенно ся находятъ най важни тѣ въ начало то, а нѣкога ся варди постъпенность и редъ на время то; катю: Свободенъ сый ѿ всѣхъ, всѣмъ себѣ порабѣтихъ, да множайшіа пришебръщѣ. **а** Коринѣ. IX, 19. — Не хощѣ вѣсѣ не вѣдѣти, ѿкъ стцы наші вси пѣдъ облакомъ бѣша и вси сккозѣ море проидѣша. Тамъ. — ѿкъ оубо страшилицами мечтани гоними блхъ, ѿкъ же дѣши ичезахъ преданиемъ: внезапный бо имъ и нечальный страхъ найде. Прем. Сол. XVII, 14. Икци инегда достигаютъ до верхъ славы и почестей, инегдаже низвергаются въ пропасть вѣдствій. — Приначати всѣкаго дѣла, первѣе размышлай ѿ немъ, по томъ совершати ѣ начинай.

134. Вметни тѣ предложенія приемать мѣсто то на думы тѣ, конто ся замѣнени съ тѣхъ, а именно:

1) Сществителни тѣ вметни предложенія съ положени вмѣсто сществително имя; катю: Гди, ты вѣси, ѿкъ люблю та, вмѣсто: мою къ тебѣ любовь.

2) Прилагателни тѣ ся находятъ тутакси слѣдъ сществително то имя, на ко-

ето ся относять; като: нѣсть челоуѣкъ, ꙗже поживѣтъ ꙗ не оузритъ смѣрти.

3) Обстоятелственни тѣ вметни предложенія сѣ положени колкото е възможно по близо до глаголь-а на главно то предложеніе или до дума та, която обясняватъ; като: Прійдетъ часъ, ꙗгда всѣкъ оубіѣѣи въ мнѣт-са слѣжеѣ приносѣти Бѣгу. — Скончѣкса вмаѣѣ, ꙗспѣлни лѣта дѣлга.

135. Вносни тѣ предложенія ся нахождатъ близо при думѣ тѣ, която повечто изясняватъ; като: Блаженъ челоуѣкъ, глаголетъ Псалѣмникъ, ꙗже поживѣтъ ꙗ не оузритъ смѣрти.

Придатокъ на втора та часть.

По кой редъ треба да става разчленяванье на съчиненіе то, въ Грамматическо то отношеніе.

136. Разчленяванье на съчиненіе то треба да става по слѣдующій-а редъ:

1) Най първо треба да пригледатъ ученици тѣ, какъвъ періодъ ся заключава въ думы тѣ, които имъ сѣ дадени или ги сѣ пріяли да ги разчленяватъ: за това треба да припомнятъ добръ правила та за періоды тѣ, които сѣ изложени въ 123, 124, 125 и 126-й §. И тогази да отвѣщаватъ, какво періодъ-а е *простъ* или *сложенъ*. Ако е *сложенъ*, да казватъ, отъ колко членовы

е сложенъ, сирѣчь, *двучленный, тречленный* и проч. . И какъвъ е именно: *Причинный, Сравнителный, Противный* или какъвто е.

2) Да покажътъ, главна та мисль въ повышеніе то ли е или въ пониженіе то, тѣй и второстепенна та и да пригледатъ, колко членовы има сяка часть, и сякій членъ колко прѣложенія заключава въ себеси.

Замѣч. Тукъ треба да важътъ, чи свѣки тѣ прѣложенія въ періодъ-а сж: 3, 4, 5 или болко то сж; *главни*: едно или две, 3 . . . въ повышеніе то или въ пониженіе то; *придаточни*, колкото сж: 1, 2, 3 . . . въ повышеніе то или въ пониженіе то, и *вметни* толкови: 1, 2, 3 . . . тѣй и *сносно* ако има нѣкое. (118 §). При тѣя да казватъ, чи *вметни* тѣ сж *существоителни* или *прилагателни* или *обстоятелственни*, и коѣ часть на прѣложеніе то опредѣляватъ. (119 §).

3) Да разлагатъ сяко прѣложеніе на съставны тѣ му часты: най пѣрво главно то (едно или две были, въ повышеніе то или въ пониженіе то), слѣдъ него — *вметны* тѣ, кои то опредѣляватъ неговы тѣ часты, слѣдъ това — *придаточно* то (едно или две были), и *наипослѣ* — *вметны* тѣ, които опредѣляватъ часты тѣ на *придаточно* то. Напримѣръ, да говорятъ така: *Прѣложеніе главно, пълно или непълно* (91 §); *повѣствователно, въпросително, повелително*, какво то е (93 §); *подлежаще* — *еди-коя дума*,

просто или сложно, съставно или несъставно (92 §); сказуемо — еди-коя, просто или сложно, съставно или несъставно; связка — еди-коя, (положена или ся подразумѣва), или ако е заедно съсь сказуемо то, — еди-кой съвокупный глаголъ. (86, 87 §).

4) Да нахождатъ опредѣленія та на главны тѣ части, сирѣчь, на подлежаще то, сказуемо то и на связка та; послѣ това — допълненія та имъ, средственни бы-ли или не средственни. (91 §, 1), а), б), 2), 3).

Замѣч. Кога нахождатъ опредѣленія та и допълненія та, да опредѣляватъ, какво изражаватъ тѣ, какво значеніе иматъ и защо съ положени въ еди-кой падежъ или и съ предлогъ заедно; за това треба да помнѣтъ правила та отъ 92 до 112 §. Тѣй и неопредѣлителни наклоненія ако има, да казватъ отъ кой глаголъ завьсьтъ и какво значеніе иматъ. (113, 114 §).

5) Най послѣ да пригледватъ сѣюзы тѣ, съ кои то ся вѣржатъ предложенія та; да казватъ: еди-кой е *сѣчинителенъ*, и ся сѣчиняватъ съ него еди-кой предложенія, а еди-кой — *подчинителенъ*, и чрезъ него ся подчинява еди-кое предложеніе на еди-кое, за да опредѣли еди-коя неговъ часть. (121, 122 §, 1), 2), 3), а), б), 4).

Замѣч. Кога на нѣкое вметно предложеніе глаголъ-а е превърнатъ въ причастіе, да казватъ, чи въ причастіе то съ съдържава еди-кой сѣюзъ, съ който ся

подчинява това предложение на еди-кое; или да казватъ, чи ся подчинява чрезъ съгласуванье то на причастіе то си.

Примѣръ.

Аще ѿ согрѣши Пётръ, трижды ѿрёкся оучителя своего: обаче, плакався ѿ семъ горкъ, ѿ велики раскався, получи прещеніе. *Періодъ сложный, двучленный, уступительный; повышение то е Аще ѿ согрѣши. . . . своего; понижение то: обаче плакався получи прещеніе.* Главна та мысль е въ понижение то, а придаточна та, или второстепенна та, въ повышение то. Предложенія въ періодъ-а сички тѣ сѣ 5: главно едно получи прещеніе, въ понижение то; придаточно едно согрѣши Пётръ, въ повышение то, и вметни три: въ повышение то едно трижды ѿрёкся оучителя своего; а въ понижение то две: 1) плакався ѿ семъ горкъ, 2) велики раскався. Тія вметни и три тѣ сѣ обстоятелственни и изражаватъ способъ, първо то — на придаточно то на глаголь-а согрѣши, (какъ? трикратнымъ ѿрицаніемъ ѿ оучителя своего), а други тѣ две — на главно то на глаголь-а получи (какъ? горкимъ ѿ семъ плаканіемъ ѿ великимъ расканіемъ). Получи прещеніе предложение главно неизлно (защото ся подразумѣва подлежаще то Пётръ), повѣствователно. Подлежаще то Пётръ, просто несъставно; получи съвокупный глаголь, или сказуемо то, просто съставно (защото има допълненіе); прещеніе несредственно допълненіе на

сказуемо то, полѹчи, означава предметъ-а на дѣйствиѣ то. — Пла́какса ѿ сѣмз гѡркш, велми расќа́кса предложенія вметни, непълни, повѣствователни; подлежаще то имъ ся подразумѣва Пѣтрз просто, несъставно; сказуеми тѣ имъ или глаголи тѣ имъ съ прости, съставни, положени въ причастія, и ся съгласувать съ подлежаще то Пѣтрз; ѿ сѣмз средственно допълненіе на причастіе то пла́какса, изражава предметъ-а на чувствованіе то; гѡркш опредѣленіе на прич. пла́какса, изражава способъ: велми опредѣленіе на прич. расќа́кса, придава му напрегванье, сила. — Согрѣши Пѣтрз предложеніе придаточно, пълно повѣствователно; подлежаще то Пѣтрз просто, несъставно; глаголъ, или сказуемо то согрѣши просто, несъставно. — Трѣжды ѿрѣкса оучителя своего предложеніе вметно, непълно, повѣствователно; подлежаще то му Пѣтрз (подразумѣвася) просто, несъставно; сказуемо то ѿрѣкса просто, съставно, положено въ причастіе, и ся съгласува съ подлежаще то Пѣтрз; оучителя несредственно допълненіе на прич. ѿрѣкса, значи отдѣленіе; своего опредѣленіе на допълненіе то оучителя; трѣжды опредѣленіе на прич. ѿрѣкса, изражава количество. — Аще ѿ, ѡбаче съ сѣюзи съчинителни; съ тѣхъ ся съчинява придаточно то согрѣши Пѣтрз съ главно то полѹчи прощеніе. — И е сѣюзъ съчинителенъ; съ него ся съчиняватъ междуси вметни тѣ: пла́какса ѿсѣмз гѡркш, велми расќа́кса.

А вметни тѣ и три тѣ ся подчиняватъ чрезъ съгласуванье то на причастіе то си, две тѣ на главно то, а едно то на придаточно то, за да опредѣлѣтъ способъ на глаголы тѣ имъ: согрѣшии ѿ полѣчи.

ЧАСТЬ ТРЕТЪЯ.

ПРАВОПИСАНІЕ.

137. Въ тажъ часть ще ся покаже, какъ въ Славянскій-а языкъ ся употребяватъ буквы тѣ и други нѣкои знакове, при изображеніе то на звуковы тѣ и отдѣльны тѣ думы.

138. Правописаніе то ся раздѣля на 5 главы: 1) за употребленіе то на буквы тѣ; 2) за раздѣленіе то на слоговы тѣ; 3) за правописаніе то на отдѣльны тѣ думы; 4) за употребленіе то на ударенія та и съкратителны тѣ знаковы; 5) за употребленіе то на препинателны тѣ знаковы.

ГЛАВА ПЪРВА.

За употребленіе то на буквы тѣ.

А. За Гласны тѣ.

139. А. Съ тажъ гласнѣ ся наченватъ не много Славянски думы: а, аѣіе, аше, аки,

ѣзз, ѣмш. Тя въ старо то время послѣ ж, ц, ч, ш, часто ся замѣнувала съ л; като: оуѣжѣ, лица, чаѣсз, ѣношѣ. Находася удвоена, въ нѣкои чужды думы и въ стары тѣ книги въ нѣкои глаголы; като: Ѡкраѣмз, Ѡарѣнз; читаѣхз, глаголаашѣ.

Замѣч. Въ стары тѣ времена, вмѣсто ѣзъ пишали ѣзз; вмѣсто ѣмш — ѣмш. Отъ това остало въ Русскій-а и Сърбскій-а языкъ лично то мѣстоим. я, като ся отложило зз. И до днесъ въ нѣкои діалекты на Славянскій-а языкъ смѣвять употребленіе то на л и ѣ; наприм. Сърби тѣ пишжтъ сва вмѣсто вся, каа вмѣсто вая, т. и др.

140. Буква та е или ѣ. Тая гласна е една, но различавася, чи пѣрва та ся пиши въ средѣ тѣ и въ край-а на думы тѣ, а втора та — въ начало то; като: хѣщете, ѣще, ѣмѣ. Послѣдня та ся пиши и въ средѣ тѣ само тогази, кога нѣкои множественно число падежи треба да ся различжтъ отъ сходны тѣ съ тѣхъ единственны; като: Род. Мн. ѣрѣмз различавася отъ Им. един. ѣрѣмз; Дат. Мн. мытарѣмз — отъ Твор. един. мытарѣмз; Им. Вин. и Зват. Мн. знамѣнѣѣ — отъ Родит. един. знаменѣѣ. т. и др.

Замѣч. Различавася и произношеніе то на тая тѣжъ разно пишима гласна; пѣрва та има твърдо произношеніе, а втора та ся произнося само въ начало то като і и ѣ сляно ѣѣ. — Въ стары тѣ рѣкописы и книги находася въ начало то на думы тѣ и послѣ гласны тѣ

ѣ, което сега е замѣнено въ начало то съ Ѣ, а послѣ гласны тѣ — съ ѣ.

141. И и ї. тѣхъ гласни ся различавать само по едно то имъ употребленіе.

1) И ся употреблява: а) въ начало то на нѣколко Славянскы думы; като: ѡ, ѡ, ѡнз, ѡже, ѡстина и др. б) въ слоговы тѣ, въ които самый-а корень, производство то и измѣненіе то на думы тѣ не приемать послѣ съгласнѣ тѣ си буквѣ ѡ; като: Бѣти, ми, ни, ти; отъ тѣхъ ся различавать: бѣти, мѡ, нѡ, тѡ; в) послѣ сякѣ гласнѣ; чи, ако има надъ неѣ кратка (̣), тогази ся произнося заедно съ преднѣ тѣ гласнѣ скоро; ако ли нема, то съставлява особенъ слогъ; като: вѣлѡи, мѡи, рѡи, свѡти, вѣ рѡи.

2) Гласна та ї ся употреблява: а) въ Славянскы думы предъ сякѣ гласнѣ, дето корень-а не ся пиши съ ѡ; като: бѡи, спасѣніе; б) въ чужды думы; като: Їрмѡсѣ, Їкѡсѣ Хрѣстѡсѣ, ѡерѡи, крѡнз.

Замѣч. Нѣкои сложни думы съ предлогъ-а при пишатся съ и; като: пришвѣтѡю, пришвѣщѡю. — И мѡрѣ (вселенная) ся пиши за различіе отъ мѡрѣ (тишина).

142. О и ѡ. Тези гласни сѣ сходни по звукъ-а: но различаватся по употребленіе то.

1) О ся употреблява въ начало то, въ средѣ тѣ и въ край-а на думы тѣ; като: ѡблѡкз, ѡтрокз, ѡко.

2) ш ся употреблява: а) въ чужды думы, дето по Грьцки ся пиши *ω μεγάλον*; като: *Ίάκωβς, Ίώσιφς*; б) въ междометія та: *ω! ω! ωλε!* в) въ предлозы тѣ: *ω, ωβς* и въ сложны тѣ съ тѣхъ думы; г) въ множ. число, въ падежы тѣ, кои то съ сходни съ единств. за различіе; като: Род. Мн. *Βώινς, ὄτρωκς* различаватся отъ Им. Ед. *κείνς, ὄτρωκς*; Дат. Мн. *γρῆχύμς οὔчениκύμς* — отъ Твор. Един. *γρῆχόμς, οὔчениκόμς*; Им. Вин. и Зват. Мн. *κώστι* — отъ Род. Дат. и Пред. Ед. *κόστι*; Имен. и Зв. Мн. глагѹли — отъ Повел. наклоненіе глагѹли: тѣй и Множ. среденъ родъ *βώλша, мнѹга* различаватся отъ Женс. Ед. *βόλша, мнѹга*; д) въ нарѣчія та: *мнѹгω, мάλω, γόρκω* и др. — за различіе отъ прилагателны тѣ средній-а родъ; *мнѹго, мάλο, γόрко*; е) въ Родит. Ед. на мѣстоимѣнія та и прилагателны тѣ имена — за различіе отъ Вин. Един.; като: *οὐζρῆ ἐγὸ ὄταϋς ἐγὺ*; *ω добράгω ωλѹчіша лѹкаваго.*

143. *У* и *оу*. Тѣ съ една и тая гласна, но разно писана. Употребяватся: пѣрва та въ средѣ тѣ и въ край-а, а втора та — само въ начало то; като: *навчѹ, оукрѹхъ.*

144 *V*. Тая гласна ся употребява само въ Грьцкы думы, кога има знакъ-а (̂) надъ себеси пріема ся за гласнѣ, а кога нема — за съгласнѣ тѣ *в*; като: *мѹро, порфѹра, крѹстѹлз; Ἀργεϋς, Πάρελς.*

Б. За полугласнѣ тѣ ѣ.

145. Тая буква въ сегашны тѣ Славянскы книги не ся нахожда; тя ся употребявала въ старинѣ тѣ: 1) въ корень-а на думы тѣ, въ начало то и въ средѣ тѣ; като: ѡглаз, сѡдз, рѡка; 2) въ окончаніе то на Вин. Ед. жен. родѣ: слакѣ, кодѣ рѣкѣ; 3) въ окончанія та на глаголы тѣ, дето сега лежи ѣ; като: идѣ, идѣтъ, идѣхѣ; пишѣ, пишѣтъ, писахѣ; рекѣ, рекѣтъ, сучѣ, сучихѣ; лѣдѣхѣ, пїѣхѣ и се женѣхѣ и друг. такв. Тези сички ся нахождатъ въ рѣкописы тѣ и въ стары тѣ книги, а въ сегашны тѣ Славянскы книги ввредѣ ся замѣнени съ ѣ; като: оўглаз, сѣдз, рѣка и други таквизи.

Замѣч. Треба да ся забелѣжи, чи, дето въ корень-а на думы тѣ лежи сега ѣ, не ся пишало вредѣ ѡ; но само тамѣ, дето сега въ нашій-а языкѣ звучи гласъ-а на тая буква, а въ окончанія та редомѣ ся пишала, дето сега е ѣ.

В. За двугласны тѣ ѣ.

146. Ы. Тая двугласна ся различава отъ и, ѣ, както ѡ отъ ѡ и ѣ отъ ѣ. Тя никадѣ не ся нахожда въ начало то на думы тѣ, ни то послѣ гласнѣ, тѣѣ и послѣ гърляинны тѣ: г, к, х. А послѣ ц, дето слѣдува звукѣ ѣ, ввредѣ ся нахожда ѣ.

147. Употребленіе то на тая двугласна послѣ другы тѣ съгласны, за да научи иѣ-

кой, треба да запамяти първо — въ кои думы коренный-а имъ звукъ ї пиши ся съ ы, второ — кои окончанія въ скланяемы тѣ часты имать ы, и кога ся то замѣнува съ и.

1) Коренный-а звукъ ї пиши ся съ ы на тези думы: бы, бываю, бѣкъ, бѣлѣ, бѣстрый, бѣти; вѣдра, вѣкнѣ, вѣнѣ, вѣма, высѣкѣй, вѣтъ, вѣю, вѣл, Владыка; грызѣ; дѣмъ, дѣна, дѣхаю, дѣшле; зѣблю, колыбель, керѣто, копѣто, крѣю, крыло, кѣды; лѣсто, лѣсий; мѣсль, мѣто, мѣтъ, мѣчѣ, мѣнѣ, мѣшѣ, мѣшца, мѣю, мѣнастѣрь; нѣнѣ, нѣрѣкъ, нѣраю, нѣю; пѣльнѣ, пѣстырь, пѣскаю, пѣти, прѣткѣй, прѣщѣ, прѣскаю, пѣзырь, пѣль, пѣро, пѣхаю, пѣраю; рѣва, рѣгаю, рѣжѣй, рѣкъ, рѣсѣ, рѣю; сыпаю, сыхаю, сылаю, сыплю, сырѣ, сѣтый, скрыплю, слѣшѣ, стрѣй, стѣнѣ; тыкаю, тѣль, тѣснѣца, тѣю, тѣчѣ, сѣвы, чѣтѣри, ѣзыкъ. При тези треба да ся забелѣжатъ: а) на ыня женски родѣ имена; като: пѣстына, мѣлостына; б) нѣкои сложни глаголи съ предлогъ-а возз съкратено въ измѣнувать началнѣ тѣ и на ы; като: взѣдѣ, взѣщѣ, взымаю и друг. в) учащатели тѣ глаголи на ываю, кога предхожда една отѣ тези съгласны: б, д, м, п, с, т; като: добываю, сказываю, оумываю; г) нарѣчїя та на жды; като: дважды, трижды.

2) Окончанія та на скланяемы тѣ часты треба да ся припомнѣтъ отѣ художно-словїе то.

Замѣч. Въ правописаніе то на стары тѣ книги и рѣкописы тѣ въ Вви. Множ. падежъ, послѣ г, к, х слѣдовало *ы*, а послѣ ц, ж, ч, ш и щ — *и*, противъ сегашно то правило

148. Ъ. Тая двугласна ся нахожда само въ средѣ тѣ и въ край-а на думы тѣ, освень ѣздю; тя има произношеніе на *е* то, защото състои отъ *і* и *е*. Нейно то употребленіе треба да ся пригледа относительно къмъ гласнѣ тѣ *е*, коя то има произношеніе по твърдо. Нахожда ся: 1) послѣ: б, в, п, м; като: бѣгъ, вѣкъ, пѣна, мѣра; 2) послѣ язычны тѣ: н, л, р; като: нѣмъ, лѣто, рѣшити; 3) послѣ зѣбны тѣ: д, т, и свистяцы тѣ: з, с, ц; като: дѣдъ, тѣло, зѣница сѣма, цѣна и др. Но шипяцы тѣ: ж, ч, ш, щ и гърляни тѣ: г, к, х не допуцатъ слѣдъ себеси ѣ, освень названіе то на буква та хѣръ х.

Замѣч. Макаръ да ся нахожда *ѣ*, въ свящ. книги послѣ шипяцы тѣ и гърляни тѣ; като: въ псал. LXXVII, 46 ст. ржѣ Дат. вмѣсто ржѣ. — Матѣ. Гл. XXI. 41 ст. Двойств. число. Жен. родъ, двѣ мѣлциѣ, вмѣсто мѣлци: но това е вкарано противъ правила та на Славянско то Правописаніе.

149. Ю. Тая двугласна ся нахожда въ начало то, въ средѣ тѣ и въ край-а на думы тѣ послѣ гласны и съгласны буквы; като: юность, юже люблю, почитаю ю. Тя по сходство то на звукъ-а си съ буквѣ тѣ оу често ся нахожда вмѣсто неѣ въ начало то на думы тѣ; като: юза, юзникъ, южика, юродъ,

ѣдѣль вмѣсто: сѣза, сѣзникъ, сѣжика, сѣрѣдъ, сѣдѣль. А вмѣсто ѹ ся нахожда въ средѣ тѣ и въ край-а; като: шѣмъ, чѣдо, ѣщѣ вмѣсто: шѣмъ, чѣдо, ѣщѣ. Въобщѣ тя часто быва послѣ шипящѣ тѣ: ж, ч, ш, щ, и свистящѣ-тѣ ц, юще повечѣ послѣ буквѣ тѣ л.

150. Л, или Н. Тѣя букви сѣ една, но различіѣ то е, чи пѣрва та ся нахожда въ средѣ тѣ и въ край-а на думы тѣ, а втора та -- само въ начало-то; като: слѣхѣ, ѣдѣтъ, ѣкъ, ѣзыкѣ, орудіѣ то, сѣ което говоримы, пишися тѣй, за различіѣ отъ ѣзыкѣ, народѣ.

151. ѣ. Двугласна та ѣ, която ся слива отъ ѣ и полугласна та ѣ, въ сегашны тѣ цѣрковны книги вовсе не ся нахожда, но само въ стары тѣ и въ рѣкописы тѣ. Употребленіѣ то ѣ было: 1) въ окончаніѣ то на Вин. и Твор. пад. въ жен. родѣ, въ единствен. число, дето е сега ю; като В. Коѣѣ, Т. коѣѣ, рѣкоѣѣ, нощѣѣ, а сега е замѣнена съ ю; като: вѣлю, вѣлю, рѣкоѣю, нощѣю; 2) въ окончаніѣ то на глаголы тѣ, дето сега е замѣнена съ ю; като: бѣѣ, бѣѣтъ, стоѣ, вмѣсто бѣѣ, бѣѣтъ, стоѣ.

Замѣч. Звукѣ-а на тая буква и сега звучи въ Новѣй-а Бѣлгарскій языкѣ на исты тѣ мѣста, дето въ Старо-Бѣлгарскій-а ся поставяла тя: За това почти сички тѣ наши учени прѣяхѣ употребленіѣ то ѣ, както и на полугласна та буква ѣ.

Г. За нѣмогласны тѣ ъ и ѳ.

152. Тія букви въ сегашны тѣ священны книги ся нахождатъ само въ край-а на думы тѣ послѣ съгласны тѣ буквы, на кои то произношеніе то става по явно. Съ пьрвѣ тѣ произношеніе то бѣва твѣрдо, а съ вторѣ тѣ по меко; катѣ: ѳрз, ѳръ; крѣкѣ, крѣкѣ; лѣнз, лѣнь; ѳдз, ѳдѣ; мѣдз, мѣдѣ; пѣрстз и пѣрстѣ и друг. так.

153. Въ Старо-Бѣлгарскій-а языкѣ ся употребявали и за полугласны: но Русси тѣ, по произношеніе то на языкѣ-а си, замѣнили гы: з съ с, а ѳ съ е или, детѣ е между съгласны, во все го извадили. Това ся види въ стары тѣ книги и въ рѣкописы тѣ; катѣ: пазтѣ, или пзатѣ, крѣкѣ, взетокз; смѣртѣ, мѣртѣкѣ, сѣрдѣце, взскрѣсе, татѣба, сонѣмз, правѣда, слакѣный, ѳдинѣство, ѳдѣльскій. А сега сѣ: пѣбтѣ, крѣкѣ, востѣкѣ, смѣртѣ, мѣртѣкѣ, сѣрдѣце . . .

154. Въ сегашны тѣ священны книги старо то употребленіе остало: 1) на з въ нѣкои предлозы: катѣ: вз и во, сз и со, кз и ко, ѳзз и ѳзо, бѣзз и безо, надз и надо и друг. т. 2) на ѳ, кога е между съгласны, но рѣдко ся нахожда; катѣ: лѣжѣ, предѣводитѣльство, тѣмѣ и друг. нѣк. А въ прилагателны тѣ усѣченны редѣмѣ сега стои е, което е измѣнено отъ ѳ въ пѣлны тѣ; катѣ: сѣльный, сѣленз; рѣкѣный, рѣкѣнз; мѣрѣный мѣренз и др. т.

Замѣч. Употребленіе то на полугласна та ж, двугласна та ѣ и ѣмогласны тѣ: з и ѣ (за полугласны кога се употреблявали) непостоянно е въ рѣкописы тѣ іоуце повечь въ стары тѣ печатаны книги. Нахожда се з вмѣсто ѣ и на противъ, — ж вмѣсто з и на противъ и ж вмѣсто ѣ и на противъ. Но това може да е ставало или зашто то разни тѣ преписчики не знаели употребленіе то имъ, и слѣдователно писали, както завърнали; или зашто не былъ обработенъ іоуце языкъ-а, както и въ Ново-Българскій-а языкъ сега, като нема іоуце основны правила, пишмы кои какъ му се види за подобръ.

Д. За Съгласны тѣ.

155. При употребленіе то на съгласны тѣ буквы, треба да се наблюдава да не се смѣсватъ по сходство то на звукъ-а имъ. Треба да се различаватъ: 1) в отъ п; като: бѣрѣкѣ а не бѣрѣкѣ; 2) в и хв отъ ф: хѣрѣкѣмѣ а не хѣрѣфѣмѣ, хвалѣ а не фвалѣ; 3) г отъ к: нѣгѣти а не нѣкѣти; 4) з отъ с: призовѣ а не присовѣ, глазѣ а не глѣзѣ; 5) к отъ х: крѣстѣ а не хрѣстѣ; 6) ш отъ сч: шѣстѣе а на счѣстѣе.

Замѣч. Две гг въ Гръцкы тѣ думы иматъ произношеніе като нг, но по меко; като: ѡггелѣ. Употребленіе то на Гръцкы тѣ буквы: ѣ, ѡ, д, правилно се нахожда въ печатаны тѣ книги, нежели въ рѣкописы тѣ, де то часто се нахождатъ замѣнени съ кс; пс, т; като: ѡлександръ, псалѣмѣ, ѡнатѣма, вмѣсто ѡлександръ, ѡсалѣмѣ, ѡнатѣма.

*Е. За илѣненіе то и отпущанье то на нѣ-
кои буквы въ производство то и сложеніе
то на нѣкои думы.*

156. Гласни тѣ: а и о измѣнуватся е-
дна на другѣ; като: сто̀ю, ста̀ню; по̀ю, напая̀ю,
кля̀ню, кля̀няюся.

157. Ё-то ся измѣнува на о при произ-
водство то на глаголы тѣ и имена та, кои-
то происхождатъ отъ глаголы; като: ве́дѹ,
кожѹ, кое́бда, вѣ́ждь; ве́зѹ, кожѹ, ко́вз, пекѹ́вз; не-
сѹ, нешѹ, поноша́ю, понѹ́сз; лежѹ, положѹ, лѹ́же; текѹ,
источа́ю, те́кз и др. По това правило измѣ-
нуватся на о: а) и, или і, кога имъ слѣдува
друга и; като: пі̀ю, напси́ти: но не вынаги, за-
щото Повел. пі́й, пі́йте, б) ы-то, кога му
послѣдува в; като: кры̀ю, крѹ́вз; в) ѹ-то, кога
му послѣдува в; като: ѡ́ринѹ, ѡ́ринскѹ́нз, мгнѹ́,
мгновѹ́нз.

128. Гласна та ѹ ся измѣнува на ы; ка-
то: стѹ́дз, стыждѹ́, слѹ́хз, слышѹ́, дѹ́хз, дышѹ́.

159. Не много съгласни отъ единѣ
класѣ измѣнуватся на други съгласны отъ
разны классовы, но близки по говоренье
то, а именно: 1) свистящи тѣ: з, с, ц —
на шипящы: ж, ш, ч; като: вѹ́зз, или свѹ́зз,
важѹ; квѹ́сз, квашѹ́; ѹ́вца, ѹ́вчѹ; 2) гърляни тѣ:
г, к, х, измѣнуватся на шипящы: ж, ч, ш;
като: Бѹ́гз, Божествѹ́, оубожа́ю; прорѹ́кз, прорѹ́чество,

или на ц прорицаю; дѣхъ дышѣ; 3) т, ст, ск измѣнுவатся на щ; като: злѣто, злѣщѣ, пѣстѣ, пощѣ, блѣскѣ блѣщѣ.

Замѣч. а. Д-то, кога му послѣдува гласна, пріема ж; като: рѣдѣ, раждѣю, трѣдѣ, трѣждѣюса.

б. Глаголи тѣ: ѣдѣ, ѣмлю, ѣскѣти, като се слагать съ предлозы тѣ: вѣ и сѣ, пріемать и; като вѣдѣ, сѣдѣ; вѣмлю; сѣмлю, сѣхѣ, сѣдѣ, или сѣтѣ; сѣскѣти, сѣскѣхѣ. Тѣжѣ и сѣмѣ отъ ѣмѣ или ѣмѣ, вѣшѣю отъ сѣшѣю, което не се нахожда просто, и Внн. пад. мѣстоимѣніе то нѣнь, вѣнь вмѣсто на нѣ еѣ нѣ.

в) Въ сложны тѣ думы отъ предлозы тѣ: вѣзѣ, разѣ, ѣзѣ, вѣзѣ, нѣзѣ, буква та з предѣ съгласны тѣ: к, п, т, х, ц, ш и щ измѣнுவася на с, а предѣ: в, в, г, д, ж, з, л, м, н, р, с, ч, остава неизмѣняема; като: воскѣлкѣнѣ, воспѣю, ѣстѣл, воспѣщѣ, ѣсцѣлѣніе; развѣю; ѣзвѣдѣ, возгѣлѣю, вѣздѣждѣе, вѣзжѣлѣ, вѣззѣвѣ и друг.

160. Двугласна та ѣ, нахожда се вмѣсто л: като: ѣмѣ, сѣмѣ; сѣдѣ, сѣдѣхѣ, щѣрѣщѣ щѣрѣтѣю и друг. такв.

Замѣч. Това показва, чи ѣ-а въ старинѣ тѣжѣ може да се произносялъ, както се произнося и сега въ Ново-Българскій а языкѣ, кога слѣдѣ него слогъ-а има твърдѣ гласна; като въ думы тѣ: грѣхѣ, смѣхѣ, снѣгѣ, мѣхѣ гнѣвѣ, влѣхѣ, желѣзо, като чи бы грѣхѣ, смяхѣ. А кога има мягкѣ гласнѣ, сега се произнося ѣе като: грѣшенѣ, смѣшенѣ, желѣзенѣ.

161. Гласни тѣ: о и е предѣ съгласнѣ тѣжѣ на послѣдній-а слогѣ сѣжѣ непостоянни; като: слѣдкѣй, слѣдокѣ, слѣдка, слѣдко, слѣдѣсть;

ѡтѣцз, ѡтчій, ѡтѣчѣство. Други гласни рѣдко ся отпуцать, като въ думѣ тѣ ѡзмѣ вмѣсто ѡзимѣ, а ѡще по рѣдко — цѣли слогове; като: ѡнокз вмѣсто ѡдѡнокз.

162. Буква та д часто ся отпуца, кога има предъ себеси, или кога предшествува ж; като: сѣждѣ, ржа, вмѣсто сѣждѣ рждѣ. По това и въ Ново-Българскій-а языкъ думи тѣ : дѡждз, сѣрдце и друг. т. може да ся пишать дѣжь, сѣрце, вижь: тѣй и нарѣчїя та: еднажь, дважь, трижь . . . отъ ѡдѡножды, двѡжды, трѡжды . . .

163. Буква та в, кога слѣдува послѣ в, въ сложны тѣ думы съ предлогъ-а ѡв, отпуцася; като: ѡвитаю, ѡветшаю, вмѣсто ѡвевитаю, ѡветешаю.

Ж. За употребленіе то на голѣмы тѣ, или главны тѣ буквы.

164. Голѣма буква ся поставя въ слѣдующы тѣ случаи:

1) Въ начало то на сяка рѣчь и послѣ точкѣ при начатіе то на новъ періодъ; като: Въ началѣ сотвори Бѡгз нево ѡ зѣмлю. — Чѡдца, никтоже да лстїтз вѣсз. — Творѣи правдѣ, праведникз ѣсть.

2) Послѣ въпросителный и въсклицателный знакъ, кога сѣ вмѣсто точка, и по-

слѣ двоеточіе, кога слѣдува чужда рѣчь; като: не престаѣши ли развращаѣл пѣтї Гдѣни прѣ-
вѣла? И нынѣ сѣ рѣка Гдѣна на тѣ и . . . Дѣян.
XIII, 10, 11. — Вз каково нещѣстїе впадѣ! Нѣсть
ѣзбавлѣмай ѣгдѣ. — Сїѣ глагола Іисз, и возведѣ
ѣчи своѣ на нѣбо, и речѣ: Оче, прїѣде часз.

3) Наченватся іоще: а) Собственни тѣ
наименованїя: като: Пѣтрз, Анна, Дѣнай, Южна
Америка, Ішѣннокз сынз. б) Названїя та на Ис-
тиннаго Бога и тѣхны тѣ опредѣленїя, а
имена та и титли тѣ на дѣржавны и висо-
кы лица, заедно съ опредѣленїя та си, ре-
домъ ся пишѣтъ съ голѣмы буквы: като;
Всемогѣщїи и Всесїлный Бѣже! ктѣ оуподѣбится
Тѣбѣ; ЕГУ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО. в)
Имена та, кои то значатъ чинѣ или досто-
инство на лице, названїя та на народы тѣ и
на хора та, които иматъ еднѣ вѣрѣ, и на-
именованїя та на свѣцы тѣ науки и худо-
жества; като: Воевѣда, Митрополїтз, Рїмлянинз,
Хрїстїѣнинз, Магометѣнинз, Лютерѣнинз, Аридмѣти-
ка, Ретѣрика. г) Наименованїя та на мѣсяцы
тѣ, на праздницы тѣ и на недѣлны тѣ дны;
като: Вз Івліи мѣсѣцѣ. По Вознесенїи Гдѣни. Вз
Сѣвѣштѣ.

ГЛАВА ВТОРА.

За раздѣленїе то на слоگوی тѣ.

165. Кога въ край-а на една редушка
не ся събирѣ сичка та дума, тогази ся пре-

нося останала та часть въ другъ редушкѣ, и, дето ся прекъсва, поставя ся прѣчеца (-). Това става по тѣя правила :

1) Едносложни тѣ думи не могатъ да ся преносять отъ една редушка въ другъ; като : Брѣтъ, мѣсль не треба да ся отдѣлятъ така : брѣ-тъ, мѣ-сль.

2) Сложни тѣ думи, съ предлозы или другы часты, раздѣлятся на тѣхъ пакъ; като : без-лѣкенъ; столпо-творѣнїе, мздо-прїимецъ.

3) Въ слоговы тѣ, дето ся нахождатъ две или три съгласни, ако има нѣкои Славянски думи да начнаватъ съ тѣхъ, не ся раздѣлятъ; ако ли не, то ся раздѣлятъ; като : зе-мнѣй, небѣ-снѣй, пѣл-нѣй, мѣр-твѣй а не небѣс-нѣй, зем-нѣй, пѣл-нѣй, мѣ-ртвѣй; защото има Славянскы думы : мнѣ, снѣде, а отъ лн и ртв нема да начнаватъ.

4) Окончанїя та : стко, стїе, сткїе, нѣй или нѣй, скїй и сткѣннѣй не си отдѣлятъ отъ буквы тѣ; като : ѣдїн-стко, ѣ-стїе, цѣр-ствїе длї-нѣй, сї-нѣй, рѣй-скїй, двой-сткѣннѣй.

ГЛАВА ТРЕТЪЯ.

За правописанїе то на отдѣлны тѣ думы.

166. Сѣка дума проста или сложна пишся изедно; като : слѣва, слѣвнѣй, слѣвлю.

11*

преслѣвный, прославляю, междособнаа брань, миро-
дѣржецъ.

167. Предлози тѣ ся находятъ отдѣл-
но, кога не измѣнுவать значеніе то на дума
та, предъ която стоѣтъ, но изявувать нейно
нѣкакво отношеніе кѣмъ други предметъ;
като: безз дна море; внимай къ хождѣніи твоѣмъ;
при шѣствіи корабля; ѿ вѣсз ѿзыде. А кога измѣ-
нுவать значеніе то на послѣдня та дума, пи-
шатся изедно; като: бездна, вхождѣніе, прише-
ствіе, ѿлѣченіе.

168. Нѣкои частици ся находятъ и
отдѣлно, и изедно, по тія правила:

1) Частица та нѣ ввредъ ся нахожда
изедно; като: нѣкто, нѣчто, нѣгдѣ.

2) Частица та не нахождася отдѣлно:
а) предъ глаголы тѣ и нарѣчія та; като: не
глаголи, не лжи, не многш, не дѣбрѣ, не всегда; б)
предъ имена та съществ. и прилагат. и
предъ мѣстоимѣнія та, кога отрицаніе то
ся относя на глаголь-а; като: Не Бѣгъ ли со-
твори сѣа всѣа? А изедно ся нахожда съ съ-
ществителны тѣ и прилагателны тѣ имена,
кога отрицаніе то ся относя тѣмъ; като:
нестроѣніе, немірный.

3) Частица та ни изедно ся нахожда
въ думы тѣ: никто, ничто, нигдѣ, а на други
тѣ мѣста ввредъ ся нахожда отдѣлно.

Замѣч. Кога предъ никтѣ, ничтѣ ся нахождатъ предлози, тогази тѣ ся полагають между частицѣ тѣ ни и ктѣ, чтѣ; като: ни ѿ чѣмже, ни ѿ кѣмже, ни въ чѣмже, ни во чтѣже, ни за чтѣже, ни на кѣмже потрѣбѣ.

4) Възвратно то мѣстоименіе сл въ старинѣ тѣ ся поставяло, както и нынѣ ся употребява въ Ново-Българскій-а языкъ, предъ глаголь-а отдѣлно отъ него, а въ сегашны тѣ Славянскы изданія редомъ ся нахожда слѣдъ глаголь-а заедно съ него; като: Въ Даміановъ-а Апостоль. ꙗ Іоан. III, 2. Не оу се ѿвѣ; а въ новы тѣ; не оу ѿвѣса. — Въ Венец. Псалт. Пс. LXLII, 1, Кз лѣпотѣ се ѿблечѣ; а въ новы тѣ: Въ лѣпотѣ ѿблечѣса. Нѣкога ся полага, между него и глаголь-а, друга дума; като: чтѣ сл кѣмз мнѣтз; вмѣсто: чтѣ кѣмз мнѣтса.

5) Съкратени тѣ дателни падежи на мѣстоименія та: ми, ти, си, часто ся нахождатъ между глаголь-а и възвратно то сл, което и въ новы тѣ изданія ся нахожда, и въ Ново-Българскій-а языкъ ся употребява; като: Внегда ѿвѣтимиса слѣвѣ твоѣй; ѿставлѣюттиса грѣси твой; Сега говоримы: мољтиса, кланямтиса. Съ тѣмъ мѣстоим. дуру и сѣюзъ ся нахожда заедно; като: ѿ всѣхъ сіхъ не дивѣтлитиса оумз. Іов. XXXVI, 28. Коздѣстжетиса кз воскрешѣніе праведныхъ. Лук. XIV, 14.

6) Съюзи тѣ: же, ли, бо, часто ся находятъ и тѣ между глаголь-а и възвратно то мѣстоимѣніе сѧ; като: возкеселѣтижесѧ ѿ возрѣдовати подовѣше. Лук. XV, 32. — Не ѿзмѣнѣтлисѧ сѣрдце ѿ тѣла. Іов. XXXVI, 28. — Не прикасаютесѧ жидове Самарѣншмъ. Іоан. IV, 9. и мн. др.

7) Частица та бы ввредъ е отдѣлно положена: но мѣсто то ѿ ни е постоянно. За нейно то мѣсто не ся посрещать отъ разны вѣковы рѣкописи тѣ и разни тѣ изданія. Така на примѣръ. Въ най новы тѣ изданія. Евр. VII, 7. Аще бо бы первыи ѿнъ законъ непороченъ былъ, не бы второму искало мѣсто. Но въ Даміан. Апост. Аще бо первыи ѿнъ бы былъ непороченъ — Лук. IV, 42. да бы не ѿшелъ ѿ нѣхъ. — Матѣ. XXIV, 23. Аще бы вѣдалъ дѣмъ вѣдка, къ кѣю стражъ тѣтъ прійдетъ, вѣдалъ оубо бы, ѿ не бы далъ подкопати храма своего. Въ едниъ отъ XIV вѣкъ рѣкопись, която ся спазва въ Петербургскѣ тѣ Академіѣ на науки тѣ, нахождасѧ: не бы ѿставилъ подкопати клети своей; въ другѣ: не далъ бы подкопати клети своей. Това послѣдньо то расположеніе по часто ся нахожда въ рѣкописы тѣ и въ други Славянскы книги; за това то ся види по свойственно на Славянскій-а языкъ.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

За употребленіе то на ударенія та и съкратителны тѣ знаковы.

А. За ударенія та.

169. Упомянѣся въ ввожданье то, чи надѣ высокы тѣ слоگوی, въ Славянскій-а языкъ, ся употребяватъ нѣкои знакове, които ся наричатъ *ударенія* (12 §).

170. Ударенія та съ три: *Остро*, или *оксія* (´), *тяжко*, или *варія* (˘) и *облеченно*, или *камора* (ˆ). Тѣ ся находатъ надѣ слоگوی тѣ, за да показватъ, кой слогъ въ думѣ тѣ треба да ся произнесе по силно и по високо.

171. *Остро* то удареніе има мѣсто надѣ гласнѣ тѣ на сякій слогъ, дуру и на послѣдній-а, кога той окончава съ съгласнѣ. *Тяжко* то напротивъ има мѣсто само надѣ най послѣдній-а слогъ, кога окончава съ гласнѣ; катю: Хрѣтѣсъ пострада по насъ, намъ шѣтавлѣ образъ, да послѣдемъ степамъ егѣ.

Замѣч. а. Едни отъ еднословны тѣ, мъжки родъ, ещественны имена не преносятъ удареніе то си на други слогъ, кога ся скланятъ, а други го преносятъ; катю: Бѣгъ, Бѣга; скѣнъ, скѣна; рѣдъ, рѣда; — оумъ, оума; царь, царѣ; рай, раѣ; трѣдъ, трѣда. — Исто то може да ся каже и за прилагателны тѣ, които и въ усѣченно то

преносятъ удареніе то на другій слогъ; като: хѣдѣій, хѣдѣш, хѣдѣз, хѣдѣа, хѣдѣо; слѣпѣій, слѣпѣиз; ѿнѣій, ѿнѣиз; нѣвѣій, нѣвѣиз; сѣхѣій, сѣхѣиз; нагѣій, нагѣиз; вѣтхѣій, вѣтхѣиз; ницѣій, ницѣиз.

б. Трудно може да се опредѣли мѣсто то на ударенія та въ многосложны тѣ думы: защото се нахождатъ дуру надъ четвъртый-а, пятый и надъ шестый-а слогъ; като: благословѣнѣиз, колѣснѣица, кадѣилница, знѣменѣиѣ, хѣдѣатѣиствовати, знѣменованѣиѣ.

в. Въ сложны тѣ отъ две или три часты думы, само надъ най послѣднѣѣ тѣ остава удареніе то, а първи тѣ го изгубватъ; като: сребролюбѣецѣиз, многомѣлостивѣиз, мздовоздаѣтель. Вънѣ отъ това правило сѣ числителни тѣ имена; като: двѣдѣсатѣ, трѣдѣсатѣ . . . двѣста . . .

г. Едносложни тѣ съкратени мѣстоимѣнѣя: ма, ми, та, ти, са, си, и едносложни тѣ нарѣчѣя и сѣюзи, кои то сѣ отъ една или две буквы: оѣ, не, ни, ѣ, же, ѣ, ли, да, вы, во, немаѣ удареніе. Но кога слѣдватъ послѣ тяжко удареніе, то се превръща въ остро; като: спасѣи ма, возрѣи же, речѣи во. А отъ частицы тѣ кога се събирѣтъ две или повечѣ, тогази надъ еднѣѣ се нахожда удареніе; като: ни ѣи, да вѣи не, не ѣи.

172. Облеченно то удареніе или камо-ра та занимава мѣсто и на две тѣ предны ударенія, въ множественны тѣ падежы, де-то сѣ сходни сѣ единственны тѣ; като: чело-вѣкѣиз Р. Мн. — чело-кѣкѣиз И. Ед. — рѣизы Им. В. и Зв. Мн. — рѣизы Род. Един. — стѣры Им. Вин. и Зв. жен. Мн. — стѣры Р. Един. — сѣѣ, сѣѣ; вѣѣ, вѣѣ и др.

Замѣч. Това удареніе въ старинѣ тѣ се употре-бывало само надъ едносложны тѣ думы, които оконча-вали сѣ гласнѣѣ, като: мѣи, неи, вѣи и други таквизи.

173. Въ Славянско то правописаніе, по примѣръ отъ Еллинскій-а языкъ, употребяватся надъ началны тѣ гласны придыханія, които сѣ две: *тънко* (') и *гѣсто* ('). Първо то ся нахожда надъ сякъ началнъ гласнъ въ Славянскы тѣ думы, а второ то — само надъ *v*, въ Гръцкы тѣ думы; като: ѡ, ѡ, оѡжѣ, ѡзыде, ѡакіндз.

174. Отъ тънко то придыханіе и отъ първы тѣ две ударенія ставать други две ударенія съ придыханія: *исо* (") и *апострофъ* (^). Първо то ся нахожда надъ сякъ началнъ гласнъ, коя то има удареніе, а второ то — само въ нѣкои падежы на относительно то мѣстоим. ѡже и лично то ѡнз. Тѣ сѣ: въ един. число Вин. ѡ, ѡ, ѣ, ѡже, и въ множественно то, дето е сходно съ единств.; като: ѡже, ѡже, ѡмз, ѡмже, за различіе отъ единствено то: ѡже, ѡже, ѡмз, ѡмже; тѣѡ и Вин. множест. ѡ.

Замѣч. Надъ гласнъ тѣ и, кога ся принося заедно и скоро съ гласнъ тѣ, която е предъ неѣ, поставяся знакъ-а (̣) *кратка*; като: мѡѡ, пѡѡте.

В. За съкратителны тѣ знаковы, или титлы тѣ.

175. Заедно съ ударенія та отъ Гръцкій-а языкъ преминали въ Славянскій-а и *титлы тѣ*. Тѣ ся поставяють надъ нѣкои ду-

мы, за да ся скъсѣтъ въ написванье то; находятя само въ священны тѣ книги.

176. Сички тѣ титли сѣ: *титла* (°), *словотитла* (°), *дсбро подз титла* (°) и *онче подъ титла* (°). — Ето излагатя нѣколко думи, конто ся скъсѣвають съ тѣхъ: *Аггълз*, *Архъаггълз*, (а *аггелз* значи *діаволъ*), *аплз*, или *аплз*; *Бгъз* (въ старинѣ тѣ *бъ*), *Бжій*, *Бца*, или *Бца*, *Блгъз*, *блжѣнз*, *блгдть*, *Бгсблгодатный*; *влка*, *влчца*; *Гдъ*, (въ стар. *Гъ*, *Га*), *гднь*, *глз*, *глю*; *Двдз*, *двдвз*, *дхъз*, *дша*, *два*; *Епкпз*, *Евгліе*; *Йиль*, *іс хс*, или *Йисъ Хртосъ*; *кртъз*; *мѣтка*, *мѣть*, *мѣрдз*, *мѣти*, *мѣть*, *Мѣіа*, *мѣнцъ*, *мѣть*; *нѣс*; *Сѣцъ*, *ѣче*; *пррокъз* *стъз*, *стль*, *сѣіенникъз*, *снъз*, *спсъз*; *црѣ*, *црковъ*, *члкъз*, *ржтвѣ*, *пртолъ* и друг. *іиці* значи *Йисъсъ Назарѣнинъ Царѣ Іудейскій*.

ГЛАВА ПЕТА.

За употребленіе то на препина-
тельны тѣ знаковы.

177. Въ говоримѣ тѣ рѣчь нѣи карамы глас-а си разно: *нейде* ся запирамы малко, *нейде* повечь; *нейде*, *дето* ся свѣрша *разумъ-а* на рѣчь та нѣи, запирамыся *іоце* по много, и си снѣмамы глас-а; *нейде* *пытамы* или *извыквамы* съ *удивленіе*, съ *страхъ* и *наипослѣ* *нейде*, по нѣкоѣ причинѣ, *прекъсвамы* си *думы тѣ*, *безъ* да *изречемы* о-

нова, що щехмы. Това разво ходенъе на глас-а, въ пишмый-а языкъ, само букви тѣ не были достаточни, да го представятъ; за това измыслили и други нѣкои знаковы, съ които ся допълнилъ недостатокъ-а. Тѣ ся наричатъ *препинателни знакове* или *спомогателни*.

178. Таквизи знакове въ Славянскій-а языкъ сѣ: 1) *Запятая* (,). 2) *Двоеточіе* (:). 3) *Точка* (.). 4) *Въпросителна* (;). 5) *Удивителна* (!). 6) *Скобки* (). А въ сегашно то употребленіе, каквото сички тѣ просвѣщенни народи го употребяватъ, прилагатся іоще: 1) *Почивателна* (—). 2) *Кавычки* („ “). 3) *Вноски*: 1, 2, 3, 4. . . ; а, б, в, г, д. . и *въпросителна* ся употребява така (?), а *точка-съ-запятая* (;) ся употребява въ други случай.

Замѣч. Ще ся изложатъ на долу правила за сички тѣ. Примѣри тѣ ще сѣ по Славянски, за Славянско то употребленіе, а за сегашно то употребленіе, което треба да послѣдуваме, ще сѣ по Български. Пъкъ дето е общо употребленіе то, ще има примѣри и Славянски, и Български.

А. За Запятая тѣ (,).

179. Главни тѣ части на предложеніе то (подлежаще то, связка та и сказуемо то) не ся дѣлятъ съ запятая; като: Бѣгъ ѣсть всемогѣщъ. Птица лѣтаетъ. — Злато то

е тежко. Дърво то съхни. Тъй и допълненія та и опредѣленія та на главны тѣ часты не ся отдѣлятъ отъ тѣхъ; като: Всемогѹщій Бѹгъ сотвори небо ѿ зѣмлю. — Дивитѣ хора твърдѣ добрѣ знахтъ цѣнѣ тѣ на пагубно то злато.

180. Съ запятажъ ся раздѣлятъ:

1) Части тѣ на сложно то подлежаще и казуемо, кога не сж вързани съ сѹюзъ-а ѿ; като: зрѣніе, слѣшаніе, ѿбснѣніе, вкѣсз ѿ ѿслзѣніе сѣтъ чѣкства челоуѣка. — Пролѣтъ та, лѣто то, есень та и зима та сж времена та на година та. — Бѹгъ ѣсть безначѣленз, безсмѣртенз, всемоуѣщз ѿ всеисполнѹющз. Бѹгъ лѹбитз, мѣлѣетз ѿ защиѣѣетз прѣведника. — Мой-а прѣитель е добръ, кроткъ, смиренъ и разуменъ. Твой-а братъ мя обича, почита и ми ся покорява.

2) Опредѣленія та и допълненія та на главны тѣ часты, кога сж две три и повеѣ, и не ся вържатъ съ сѹюзъ-а ѿ; като: добрый, честнѣй, мѣдрый ѿ великоуѣшнѣй челоуѣкз; подарѣ ѣмѹ сребрѹ, златѹ ѿ драгоуѣннѣмъ камени. — Сякѣй обича добрый-а, смиренный-а и кроткѣй-а челоуѣкѣ. Донесоуѣ му хлѣбѣ, ястѣе и вѣно. Но кога нѣкое прилагателно е прѣтяжателно, обстоятелственно, и кога означава сжщественно качество на предметѣ: въ такѣвзи случай то не ся отдѣля

съ запятаѣ; като: Бысбкїй Алексáндровъ дбмъ;
вчерáшній бърный вктръ; гбстаа дбвваа горá. —
Быстра Дунавска вода; вчерашень сухъ
хлббъ; нова памучна риза.

3) Предъ сьюзы тб: ни, ниже и а, вы-
наги ся полага запятая; като: ни сей согрбши,
ни родители егб; не шбиди блїжнагш твоегб, ниже
помышлái емб зла. — ни злато то, ни слава
та, нито чести тб сьставляватъ щастіе
то. Николай прилбжателень, а Петръ лб-
нивъ. Ни лихбимцы, ни татіе, ни пїбницы. . . .
цáрствїа Бжїа не наследатъ.

4) Предъ сьюзъ а ѝ само тогази ся у-
потребява запятая, кога между думы тб,
които преимущественно вържи, има допъл-
неніе или опредбленіе на пьрва та, и кога
той ся повтара при сякѣ думѣ; като: не
творите зла дрбгъ дрбгб, ѝ не шбиждайтесл. До
нбнбшнлгш часа ѝ алчемъ, ѝ жáждемъ, ѝ наготб-
емъ, ѝ стрáждемъ, ѝ . . . Той купилъ новѣ
книгѣ, и продалъ ветѣ тѣ; и родители,
и братья, и сестри, и други тб му родни-
ни го обичатъ.

5) Предъ сьюзъ-а ѝлї, въ Славянско
то правописаніе, вынаги-има запятаѣ; като:
Аще нбкїй брбтъ ѝменбемъ ббдетъ блбднїкъ, ѝлї
лихбимецъ, ѝлї їдшлослбжителъ, ѝлї досадїтель,
ѝлї пїбница, ѝлї . . . А въ сегашно то упо-
требленіе полагася запятая предъ него, ко-

га пояснява, а кога раздѣля не; като: Географія, или Землеописаніе; меня или братья-ми обичашъ.

6) Между запятан ся полага сяка вносна дума или събраніе отъ вносны думы, които могатъ да ся отпуснатъ, безъ да ся повреди мысль та на рѣчь та; като: Онъ, въ единомъ и томже лѣтъ, ходилъ въ Кѣноу и въ Смирноу. — Ты, преминалъ тѣ недѣль, дохожда у дома. По това правило ся отдѣлъ съ запятаж сяко приложеніе на подлежаще то и на сказуемо то, и звателни тѣ думы, отъ които само послѣднѣо то е опазено добрѣ въ Славянскій-а языкъ, а първо то твърдѣ рѣдко може да ся намкри; като: гдѣ ти, смѣрте, жалѣ? гдѣ ти, ѡде, повѣда? Рабѣ, послѣшайте гдѣи скѣихъ. — Лѣность та, майка та на сичкы тѣ пороцы, лесно докарва челоуѣка въ зло; знашъ ли, друже, свое то дѣло?

7) Сяко вметно и вносно предложеніе, пълно или съкратено, отдѣляся отъ главно то съ запятан; като: Видѣкъ же Симонъ, ѡкъ возложеніемъ рѣкъ Апостолскихъ даѣтсѣ дѣхъ свѣтѣй, принесѣ имъ сребро. Видѣхемъ слѣкъ ѡгнѣ глаголетъ ѡвангелистъ, слѣкъ ѡкъ единорѣднагъ ѡ сѣа. — Ученикъ, който испълнь своѣ тѣ длѣжность, получава награда отъ учитель-а. Челоуѣкъ, като слабо същество, има нужда отъ помощъ. Ако ли предложеніе то е

скъсено така, щото станало една дума, тогази не ся дѣли; като: пострадѣлз ѣси ѣкш челвѣкз. — Проси като просякъ.

8) Малки тѣ главни предложенія равномѣрно може да ся раздѣлятъ съ запятаѣ; като: Всѣ согрѣшиша, ѣ лишѣни сѣтъ славы Бѣжіа. Лѣтѣ е горещо, а зимыѣ студено.

Б. За Точкѣ-съ-запятаѣ (;).

181. Точка-съ-запятаѣ въ Славянскій-а языкъ ся употребява за въпросителнѣ, за което ще ся каже подолу, а сега у просвѣщенны тѣ раздѣля членовы тѣ на много-членный-а періодъ, кога тѣи членове сѣ доволно пространни или допълнени съ вметны предложенія; като: Въ това время, кога любовь та гасни въ сѣрце то и въ въображеніе то; кога честолюбіе то, насытено или облъгано, заспава въ изнемогналѣ тѣ душѣ; кога сама та надежда отлетава отъ натегнала та старость: дружба та и тогази іоще стои при насъ съ кроткѣ улыбкѣ на привѣтствіе то, и е готова да внимава послѣдны тѣ наши бесѣды за животъ-а и за свѣт-а, да утѣшава и ободрява насъ съ име то на Провидѣніе то, на вѣчность та и на добродѣтель та. Ако послѣдный-а членъ наченва съ съюзъ-а ѣ или ѣ, тогава ся полага запятая. — Въ Славянскій-а языкъ

мѣсто то на точка-съ-запятаѣ допѣлнѣ го запятая та или двоеточіе то.

В. За Двоеточіе то (:).

182. Двоеточіе то ся употребява въ тѣхъ случаяхъ: 1) При отдѣленіе то на главны тѣ часты въ періодъ-а, отъ които сяка може да има по нѣколко членовы, раздѣлены съ запятаѣ или (както сега ся употребява отъ просвѣщенны тѣ) съ точкѣ-съ-запятаѣ. (Примѣры Славянскы вижъ въ § 126, а Българскы въ 181.). 2) Предъ чужды думы, предъ часты тѣ, кои то ся исчисляватъ, и предъ названія та и заглавія та; катю: Речѣ же ко мнѣ: *Азъ ѣсмь Исусъ, егбже ты гбниши. Принесбша сокрѣвкѣща мнѣга: сребрѣ, злато, камени драгоцѣнны и дрѣга подѣбнаа. — Той го испѣди и му каза: махни ся отъ тукъ! Нѣи вечъ преми-нахмы главъ тѣ: за свѣстителны тѣ имена. Донесохъ книгъ тѣ: Путешествіе въ Сибирь.*

Г. За точкѣ тѣ (·).

183. Точка ся употребява въ слѣдующы тѣ два случая: 1) Дето съвършено ся свѣрша смысль-а послѣ отдѣлнѣ думѣ, послѣ просто предложеніе и послѣ сякѣй періодъ; катю: *камш ѣдѣши? — Ко градъ. Не сѣвѣи. Не оѣкради.* (Другы примѣры вижъ въ § 126.) 2) Слѣдъ сякѣ скѣсенѣ думѣ; катю: *вз ѣдѣнст. числѣ. Дат. Падѣжъ.*

Замѣч. Точки редомъ поставени (кое то сега ся употребява), значи прекъсванье на рѣчь та; като: кажи ми не! не! по добрѣ мълчи. Мой-а прїатель не знамъ, да ли сте чули мой-а прїатель загиналъ

Д. За Въпросителнѣ тѣ (;) (?).

184. Тойзи знакъ, който въ Св. Пис. є така (;), а по сегашно то употребленіе (?), полагася вмѣсто точка, дето ся окончава сяко въпросително предложеніе: като: ктò єси Гди; — Кадѣ отхожащъ? — Полагася вмѣсто точкѣ-съ-запятаѣ, кога условіе то ся изражава съ въпросъ; като: искашъ ли да ся научишъ? прилѣжавай. Ако ли съ въпросителенъ образъ ся изражава не собствениый въпросъ а вметно предложеніе, тогази не ся поставя въпросителенъ знакъ; като: Бѣгъ вѣстъ, чтò єиз сотвори. Кажи ми, де живешъ.

Е. За Удивителнѣ тѣ (!).

185. Удивителна ся полага вмѣсто точкѣ, двоеточіе, точкѣ-съ-запятаѣ и запятаѣ, въ църковны тѣ книги, само слѣдъ удивленіе, а по сегашно то употребленіе слѣдъ удивленіе и слѣдъ повелително предложеніе; като: ѿ чѣдо вѣкѣхъ чѣдѣсз нескѣйшее! — Каква бѣда! какво нещастіе! Иди тамъ! мълчи! По сегашно то употребленіе, поставяся юще послѣ звателнѣ тѣ дума, кога тя є въ само то начало или въ край-а на предложеніе то;

като: друже! послушай мои тѣ съвѣты; това ти изказвамъ, друже!

Ж. За Почиватели тѣ (—).

186 Почивателна се употребява: 1) Между думы тѣ на две лица, кога тѣя лица не се именуваатъ; като: Де живешъ? — Въ страннопримницѣ тѣ. — Отдавна? — Има единъ мѣсяць. 2) Кога се отпуца нѣкоя дума; като: азъ читѣ Географіѣ, а ты — Грамматикѣ. 3) При сяко безнадежно прехожданье въ другѣ мисль, въ рѣчь тѣ; като: Петръ не прилѣжавалъ, но весь день игралъ, измайвался, — и научилъ урокъ-а си.

З. За Скобки тѣ ().

187. Съсъ скобки се отдѣля вносно то предложеніе, което не състои въ Грамматическѣ связь, съ другы тѣ; като: азъ ще ти извѣстѣ (пиши ми мой-а пріятель). — Костѣвъ Пётръ посредѣ оученикѣвъ речѣ (бѣ же ѿмѣнѣ наредѣ въспѣ ѿкъ сто ѿ двѣдесѣтъ) мѣжіе братіе . . .

Замѣч. Въ Св. Пис. скобки тѣ отдѣлятъ и нѣкон думы, кои то въ первообразно то ги немало, но послѣ ги приложили за ясность; като: ѿ Кор. X, 16. Ко ѣже ѿ въ дѣлшихъ вѣсѣ (странѣхъ) благовѣстити. За това въ нѣкон изданія за различіе отъ първы тѣ нахождатся така [].

И. За кавычки тѣ („ “).

188. Съ кавычки ся отличаватъ вноси тѣ думи на друго лице. Въ начало то ся поставятъ отъ горѣ на долу, а въ конецъ-а отъ долу на горѣ; като: той ми каза: „Бжди мой пріятель!“

1. За вноски тѣ: 1. 2. 3. . . ; а. б. в. . .

189. Съ вноски тѣ ся означава това мѣсто въ рѣчь тѣ, на което ся относятся поставени тѣ надолу редушки. Примѣри изъ Писменницѣ тѣ ся находять доста.

К О Н Е Ц Ъ.

П О Г Р Ъ Ш К И.

Стран.	Редъ.	Поправки.
1.	21.	знаковы
4.	21.	защото сж
11.	1.	сѣрдце
14.	20.	припомниѣтъ
31.	19.	скланятъ
52.	1.	преминали тѣ
83.	16.	ѣмки, или ѣдѣмъ, ксте, или ѣдѣте
102.	11.	ѣдѣхѣ
105.	30.	совѣты
106.	17.	а второ то

О Г Л А В Л Е Н І Е.

	<i>Стран.</i>
Ввожданье	1

ЧАСТЬ ПЪРВА.

Художнословіе, или Словопроизведеніе	8
ГЛАВА 1. За съществително то имя	—
ГЛАВА 2. За прилагателно то имя	24
— За опредѣлительны тѣ количеств. имена	37
ГЛАВА 3. За мѣстоименіе то	44
ГЛАВА 4. За глаголь-а	49
ГЛАВА 5. За причастіе то	91
ГЛАВА 6. За нарѣчіе то	—
ГЛАВА 7. За предлогъ-а	92
ГЛАВА 8. За сюзъ-а.	93
ГЛАВА 9. За междометіе то	94
Придатокъ за двойственно то число	95

ЧАСТЬ ВТОРА.

Ввожданье въ Съчиненіе то	99
ГЛАВА 1. Какъ ся съчетавають думы тѣ	107
ГЛАВА 2. Какъ ся съчетавають прости тѣ предложенія	128
ГЛАВА 3. Какъ ся располагають думы тѣ и прости тѣ предложенія въ рѣчь тѣ	140

ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ.

Правописаніе	149
ГЛАВА 1. За употребленіе то на буквы тѣ	—
ГЛАВА 2. За раздѣленіе то на слоگوی тѣ	162
ГЛАВА 3. За правописаніе то на отдѣльны тѣ думы	163
ГЛАВА 4. За употребленіе то на ударенія та и съкратительны тѣ знаковы	167
ГЛАВА 5. За употребленіе то на препинательны тѣ знаковы	170

РАСПИСЪ

на

Родолюбивы тѣ спомоществователи.

Т Ъ Р Н О В О .

Всепрепод. Протосингелъ Г. Иларіонъ, Елѣнчанинъ з. Благовѣщійшій свящ Гг: п. Петку. П. Михалъ. П. Прокопій. П. Иванъ отъ Плаково. — — Любород. Гг: Х. Ангелъ Х. Христовъ. Киріакъ Е. Андреоглу. Родолюб. Г. Стефанъ Пенювичъ ахтаръ и сынове негови: Дмитрій, Николай, Параскева и Свиридонъ 50. Родол. Г. Петръ Жамжи 20. Родсл. и мусикосл. Г. Іоанчу Х. Пенювичъ отъ Заара 2. Григорій Табакъ. Слов. Г. Петръ Давидовъ, учит. Търновскій. Мусикосл. Г. Николай п. Василювъ учит. взаимный 2. Ученицы: Пеню Белювичъ. Георгій Цонювичъ. Феодоръ Николаевъ. Георгій Іоанновичъ. Николай Донювичъ. Іоанчо Петковичъ Габровчъ Петръ п. Коловъ Драгичъ. Спиридонъ Петровъ. Георгій Михайловъ. Николай Евстаѳіевъ. Николай Аванасовичъ. Савва Гаювичъ. Николай Дмитріевъ. Хараламби Лука. Феодоръ Минювичъ. Янку Маноловъ. Феодоръ Х. Паскалювъ. Костаки Цонювъ. Дмитрій и Стефанъ Гаювичи. Дмитрій и Николай Стефанови.

105.

Е Л Е Н А .

Всепреп. іером. Г. Іосифъ Хилендарецъ з. Препод. отецъ Софроній Хилен. з. Благогов. Свящ. Гг: Икономъ п. Матѳей. Сакеларій п. Андрей. Протоп. п. Савва 3. Скевофил. п. Савва 2. Хартоф. п. Константинъ.

Полагася число то на книги тѣ само при имена та, конто иматъ повечь отъ една, а за другы тѣ ся разумѣва се по единъ.

Савелій п. Николай з. П. Стефанъ старый 2. П. Стефанъ младый. П. Наколай. П. Кръстю. П. Христу Ивановъ. П. Иванъ. П. Христу Петковъ. — — Любодородный Г. Х. Юрданъ Х. Ивановъ 2. Благор. Г. Х. Феодоръ. Благор. Г. Николай Момчиловичъ з. Благр. Г. Миланъ Х. Ивановъ. Г. Ангелъ Радивовъ. Г. Димитрій Михаиловъ 2. Благор. Г. Х. Христу Х. Ст. Михаиловскій 2. Благор. Г. Михалъ Х. Ст. Михаиловскій 2. Г. Владъ Х. Поповъ. Г. Къичу Славовъ. Г. Х. Стефанъ. Г. Х. Цончу Х. Петковъ. Г. Х. Михаилъ Н. Момчиловичъ. Г. Х. Петку Х. Феодоровъ. Почт. Г. Лазаръ Гурбановъ 2. Г. Юрданъ Миховъ. Г. Юрданъ Х. Николовъ 2. Г. Иванчу Х. Юрдановъ 2. Г. Феодоръ Х. Ст. Михаиловскій. Г. Иванъ Х. Икономовъ. Г. Юрданъ Милановъ. Г. Николай Жековъ. Г. Иванчу Петковъ Тревн. Г. Къичу Милановъ. Почт. Гг: Стойку Х. Петковъ. Петръ Х. Петковъ. Мартинъ Налбантъ. Петку Х. Момчиловъ. Петку Ивановъ Кършовъ. Вълчу Ивановъ Кършовъ. Димитрій Докторъ. Сотиръ Цонювъ. Иванъ Марковъ. Драгостинъ Намукчи. Стойку Петровъ терзи. Петку Стайковъ. Брайну Цонювъ. Калчу Шупуъ. Стоянъ Коювъ Тавикелъ. Стоянъ Калчовъ бабукчи отъ Сливенъ. Стайку Бояжи. Никола Минковъ. Иванъ Райковъ Бояжи. Пею Бояжи. Никола Пенчовъ кожюфаръ. Стоянъ кожюфаръ. Стойку Гуниовъ. Герги Недювъ Журувъ. Иванъ Х. Петковъ. Миху п. Стойкувъ. Никола Ивановъ Намукчи. Петку Цончовъ налбантъ. Вълчу бабукчи. Лазаръ Раювъ. Петръ п. Димитровъ. Влатъ Стояновъ терзи. Феодоръ Драгановъ. Цончу Бояжи. Цончу Х. Димитровъ. Димитрій Х. Юрдановъ. Герги Катрафиловъ. Иванъ Инделковъ бабукчи. Благор. Гжа Х. Николица Брайновъ, даръ за сиромашкы дѣца 2. Анна Х. Юрданова, учит. на женско то училище 2. Народво то училище 10. Словес. Г. Стойку Ивановъ, взаимный учитель 2. Ученицы: Препод. отецъ Х. Иларионъ отъ Келифарскій мѣнастырь 10. Сл. Г. Антоий Ёнювъ отъ Карнобать 5. Пенчу Стояновъ отъ Златарица 2. Анастасъ Аванасовъ отъ Лѣсковецъ. Кою Илиювъ. Стойку Феодоровъ 2. Николай Коювъ. Михаилъ Ветковъ 2. Миланъ Петковъ. Лазаръ Петковъ. Петку и Иванъ Х. Николови. Илія Параскевовъ. Петръ Тонювъ Лѣсковчанинъ. Калчу Мариновъ. Петръ Костовъ. Владъ Юрдановъ. Христу Николовъ Пашовъ. Николай

Стойковъ гранчаръ. Маринъ Цончовъ дюлгеръ. Герги Ивановъ отъ Дайновцы.

Отъ Марянъ. Благоговѣйнии Свящ. Гг: п. Георгій. П. Петръ. — — Любороднии Гг: Θεοδoρъ Кирчовъ. Константинъ Стоювъ. Калчу Додинъ епитропъ. Нею Ивановъ бояжи. Марянской учитель Г. Кою Драгановъ Куманъ 2. Ученицы: Иванъ Димитровъ отъ Ганювъ-долъ. Недю Недювъ отъ долини Марянъ. Иванъ Николовъ. Иванъ Мартиновъ отъ Ганювъ-долъ. Петку Стояновъ отъ Иванъ-Ивановцы. Стойку Мариновъ памукчи. Христу Петровъ терзи отъ Кустель. Иванъ Стояновъ кожуфаръ. Стайку Станювъ отъ долини-Марянъ.

Отъ Буйновцы. Словеси. Г. Савва Добриовъ пашовъ, учитель. Учвище то 5.

170.

Б Е Б Р Ю В А.

Благогов. Свящ. Гг: Икономъ п. Савва. Сакеларій п. Димитрій. Протоп. п. Николай. П. Михайлъ. П. Симеонъ. — — Почт. родолюбци Гг: Стойку Бакържи-олу. Станчу Драгановъ. Слов. Константинъ Николовъ. Радню Х. Θεοδoρoвъ. Иванъ Петровъ. Аванасій Обретевоу. Кирчу Памукчи. Милку Славовъ. Юрданъ п. Димитровъ. Златю Ювковъ. Слов. Г. Маринъ Стояновъ. Бебрювски учитель Г. Дичку Марковъ 2. Ученици: Савва Стойковъ. Петку Ивановъ. Иванъ Милковъ. Дончу Драгановъ. Иванъ Момчовъ. Христу Недювъ. Иванъ Михловъ отъ Кишлоро. Θεοδoρъ Петковъ.

26.

З Л А Т А Р И Ц А.

Словеси. Г. Кою Стояновъ. Радву Коювъ. Словеси. Г. Иванъ Трафуновъ. Константинъ Добриовъ бояжи. Любор. Г. Петку п. Николовъ. Почу Ивановъ.

6.

Р Я Х О В И Ц А.

Благоговѣйный Г. Х. п. Петку. *Ὁ ἑλλογιώτατος κύριος Ἰωάννης Π. Σιγαλάς Θεραῖος, διδάσκαλος τῆς δεχοβίτσας 2.* Почт. Гг: Иванчу п. Малечковъ. Кръстю Х. Момчловъ. Момчлъ Θεοδoρoвъ. Петръ Добриовъ. Θεοδoρъ Досювъ. Стойку Тихоловъ. Θεοδoρъ Христовъ. Иванъ Велювъ.

11.

Т Р Я В Н А.

Благог. Свящ. Гг: Сакеларій п. Константиъ. П. Диму Елитропъ. Хартофил. п. Кръстю. Протоп. п. Алексіа. П. Белчу. П. Николай. П. Стефанъ. П. Константиъ Витановъ. — — Почтении Родолюбци Гг: Ангелъ Х. Таховъ. Николай Бояжи-оглу. Николай Иванчовъ Чушковъ. Калвичу Цанювъ бубукчи. Николай Райковъ. Иванчу Стоювъ. Къичу Генковъ. Христу Теодоровъ Поповичъ. Алексій Стоювъ. Даміянъ Цанювъ. Кръстю Захаріевъ зографъ. Димитрій Къичовъ зографъ 2. Стойну Михаиловъ боюклу-оглу. Генчу тюфекчи. Момчу тюфекчи. Николай Икономовъ. Манолъ Николовъ. Николай Гайтанжи. Деню Василувъ. Цаню Стойчу бубукчи. Минчу Генчовъ Девнели. Петръ Калчовъ бачуваръ. Николай Ювчовъ бояжи. Слов. Марку Витановъ зографъ. Слов. Юнку п. Койчовъ. Пенку берберъ. Цаню Райковъ. Тончу Стайковъ. Белчу Цанювъ Даміановъ. Златю Димитровъ. Николай Дошовъ Ханжи. Симеонъ Симеоновъ зографъ. Цаню Симеоновъ зографъ. Слов. учитель Г. Кессарій отъ Казанлъкъ. Ученицы: Койчу Ангеловъ. Алексій Теодоровъ. Цаню Диміювъ. Илія Димитровъ. Теодоръ п. Кръстювъ. Койчу Димитровъ бубукчи. Христу Пенчовъ коюмжи. Андрей Генчовъ. Досю Витановъ. Константиъ Досювъ. Цаню Коювъ сыракъ. Хрусту Досювъ. Димитрій Петровъ коюмжи. Константиъ Теодоровъ Сапунжи. Витанъ Димитровъ ковачъ. Ангелъ Ботювъ. Диму Цанювъ киражи. Георгій Къичовъ.

61.

С А М О В О Д А.

Любор. Г. Драганъ Димитровъ. Слов. Сывъ неговъ Г. Димитрій учитель Рѣховскій и братія негови: Коста, Константиъ и Георгій 4. Слов. Николай Цонювъ. Кръстю п. Цвѣтковъ.

7.

К А П И Н О В О.

Благогов. п. Константиъ. Почт. Гг: Цаню Чорбажи. Вэлю Пенчовъ. Христу Стояновъ. Петръ Марковъ. Петку Коловъ. Марку Чухаловъ. Довчу Фашкуловъ. Коста Петковъ.

9.

КАПИНСКИ МЪНАСТЫРЬ.

Препод. отецъ Х. Павсій игумень 2. Проп. Іером. Х. Порфирій. Преп. іером. Х. Пароеній. Благ. Г. П. Симеонъ отъ Елена 2. Преп. отецъ Х. Іосафъ. Преп. іеродіаконъ Серафимъ. Николай Дончовъ. Денчу Стояновъ. Николай Петровъ отъ зенг. Пахомій монахъ.

12.

Ф И Д А - Б Е Й.

Благ. п. Драганъ. Слов. учитель Г. Николай Марковъ. Слов. Георгій Ботювичъ. Сл. Драганъ Іоргиовъ.

4.

ПЛАКОВСКИ МЪНАСТЫРЬ.

Препод. отецъ Г. Софроній, Игумень. Преп. отецъ Епифаній. Преп. отецъ Богословъ.

3.

Ц Е Р О В А - К О Р І Я.

Благг. икономъ Г. Х. п. Харитонъ. Почт. Гг: Х. Ради. Х. Стоянъ. Х. Добри. Слов. Г. Михаль Ивановъ. Стойну Радивичъ. Иванъ Милковъ. Слов. Г. Стамать Георгіевъ отъ Лѣсковецъ.

8.

К Е Л И Ф А Р Е В О.

Слов. Г. Θεодоръ Поповичъ, учитель Келифарскій. — Почт. Г. Иванъ Георгіевъ. Въ Келифарскы колибы при церквѣ тѣ пророка Іліи Благогов. г. п. Димитрій Юрдановъ отъ Лѣсковецъ 2. Тамъ слов. учитель Николай Стояновъ отъ Лѣсковецъ.

5.

К Е Л И Ф А Р С К И М Ъ Н А С Т Ы Р Ъ.

Всепреп. Іером. Г. Х. Θεодосій, игумень. Препод. Іеродіаконъ Х. Кессарій отъ Елены 2. Благг. г. п. Стефанъ отъ колибы Габровцы. Преп. отецъ Θεодосій. Сл. Θεодоръ Дечовъ отъ Лѣсковецъ. Давидъ Θεодоровъ.

1.

ПРИСОВСКИ МЪНАСТЫРЬ.

Препод. отецъ Г. Прокопій. игумень 2. Преп. о-
тець Пимевъ. — 3.

Д Р Я Н О В О.

Благор. Свящ. Гг: п Савва. П. Минчу Х. Хри-
стовъ. П. Никола. — Почт. Гг: Сѣби Іотовичъ п. Ива-
новъ. Стояль Сѣбювичъ коюман. — Ученици: Стойку
Петровъ отъ Бучковцы. Денко Икономовичъ. Г. Сте-
фанъ п. Ивановъ. Дойчу и Никола Станови Лавчи-оглу.
Зафиръ Х. Койчовъ. Х. Савва Іоанновичъ. Иванъ На-
колаевъ Бойчвнъ. Петку Газарковичъ. Пеню Мвидала.
Стойнь Стойчувъ. Илиа Тиховъ бабукчи 2 Маню Стой-
чувъ. Георгій Христовъ ханки. Слов. Г. Генчу Гро-
зювъ. Кою Х. Христовъ. Денчу Пенчувъ Шарковъ.
Пеню Генчувъ п. Димитріевъ. — Отъ Дряновскій Мъна-
стырь. Всепревод. Архимандритъ Г. Рафанлъ. — — Отъ
Габровскій мѣнастырь. Препод. Неофитъ Георгіевъ Со-
колскій 4. 28.

Л Е Д Е Н И К Ъ.

Благг. в. Хрвсту. Г. Пеню Рашковъ. — 2.

П О Л И К Р А И Щ И.

Гг: Минчу Димитріевъ. Стоянь Манювъ. Іоанъ
Паназу-оглу. 3.

К Е Р Я К А.

Благг. Г. п. Георгій и сынъ неговъ Никола. — Гг:
Михаилъ и чада негови Геню и Цвѣтву. Колю Шуменъ
и сынове неговы Стоявъ и Пеню. Стойчу Генювъ. Ю-
аннъ Колювъ. Стойку Колювъ. Колю Цолювъ. Цолю
Іоанновъ. Рашу Стоявовъ. Миху Долювъ. 10.

С И Щ О В Ъ.

Всепреподоб. Архимандритъ Г. Максимъ Райковичъ
Благогов. Г. п. Иванъ, при церквѣ тѣ Св. Преображе-

нія. Препод. отецъ Г. и. Агапій игуменъ на Сицковскій-а мѣнастырь. — — Почтенниі Любородци Гг: Николаи Д. Цѣновичъ и сынове негови 2. Христу Поповъ 2. Братія Е. Шишмановичи 3. Бору Неновичъ 2. Марку Х. Стоиловъ Камарангъ. Иванца Алтѣновичъ 2. Димитраки Лѣ. Икономовичъ 2. Илія Лѣ. Икономовичъ 2. Христу Георгіевъ Пуловъ Карловецъ 2. Іоаннъ Θεодоровъ Лѣсковчанинъ 2. Пеню Даміановъ. Апостолъ Конковичъ. Іоанъ п. Чалико-оглу. Іоанчу Б. Поповъ. Кирикъ Цанковичъ. Алексій Х. Константиновъ и братія. Иванчо Д. Гешовичъ Карловецъ. Ласко Радовичъ Разлогчанинъ отъ Банско. Мановъ Іоанновъ. Стоянъ Петровичъ, коюжи. Димитрій Дашовичъ и братія. Илія Пеновъ. Андрей Петровъ табаковичъ. Иванчу Начовичъ. Апостолъ Н. Цѣновичъ. Павелъ Стояновъ. Иванъ Стояновичъ 2. Θεодоръ Николаевичъ. Іаковъ Иліевичъ. Костаки Георгіевъ Авр. Іоаннъ Д. Станчоглу. Алексій Ташковъ. Сотиръ Икономовичъ. Константинъ Икономовичъ. Димитрій Симеоновъ. Гецу Папазовъ. Коста Петровъ табакъ. Кирикъ Аозасіевъ. Јордаки Петровичъ. Христу Ив. Шахѣновъ. Кръстю Христовъ Бебрювч. Певчу Братъевичъ троянецъ. Димитрій Марковъ Троянецъ. Стоянъ Петковъ козуфаръ. Стоянъ Дончовичъ абажи. Алексій Георгіевичъ. Таки Цанковичъ. Θεодоръ Петровичъ Чакжръ. Петръ п. Ивановичъ Троянецъ. Іоанъ Драгановъ абажи. Тома Маринчовичъ. Училище то св. Преображенія 3. Г. учитель Костаки Θεодоровичъ. Учитель Георгій М. Владыкинъ. Ученици: Θεодоръ Н. Алтѣновичъ. Илія Х. Оманіевичъ. Костаки Х. Костовичъ. Димитрій Н. Цѣновичъ. Іоаннъ Г. Табаковичъ. Іоаннъ Д. Станчовичъ. Епитропъ на училище то Св. Апостоловъ Петра и Павла. Петръ Мановичъ 3. Учитель Димитрій Ст. Михайловскій Елѣнчанинъ 3. Учитель Иванъ Давидовъ. Ученици отъ първий-а чинъ: Янку Христовичъ 2. Іоаннъ Стефановичъ Лѣсковчанинъ 2. Николай Д. Лѣсковчанинъ 2. Димитрій Ивановичъ Кабакчи-оглу. Алексій Ивановичъ Чаликъ. Апостолъ Х. Константиновъ. Петръ Парвановичъ. Димитрій Цѣновичъ. Иванъ Симеоновичъ. Симеонъ Ивановичъ Аозасій Цанковъ. Димитрій Петровъ. Димитрій Иванъ вѣ. Отъ вторый-а чинъ: Тома Кѣновичъ. Петръ п. Иліевичъ. Данилъ Николаевичъ. Георгій Θεодоровичъ. Петръ Димитріевичъ. Θεодоръ

* Коловичъ. Петръ Начовичъ. Георгій Даниаловъ. Отъ Сопоть Диму Авраамовъ 4.

111.

ПЛЕВНЕНСКО УЧИЛИЩЕ.

Учитель Г. Константинъ Стояновъ Капиновскій 4. Мускослов. учитель Г. Х. Георгій Х. Ламбриновъ 2. Ученици: Христати Х. Георгіевъ. Хресту Икономовъ. Цанко Константиновъ. Петръ Георгіевъ. Георгій п. Ивановъ. Кираца п. Христовъ. Дмитрій Цанковъ. Теодоръ Маргаритовъ. Илія Іоанновъ. Георгій Симеоновъ. Георгій Христовъ. Іоаннъ Лазаровъ. Юрданъ Яковъ. Коно Іоанновъ. Дико Горановъ. Параскева Трифоновъ. Антоъ Христовъ. Теодоръ Николаевъ. Горанъ Савчовъ. Милу п. Іоанновъ. Іоаннъ Стайковъ. Фвчо Даміановъ. Хресту п. Петровъ. Ангелъ Иліевъ. Параскева Игнатовъ. Мѣнко Трифоновъ.

32.

СОФИА.

Почтен. Любородци Гг: Анастасъ Теодоровичъ. Х. Николай Іоанновичъ Инже. Юрданъ Х. Михайловъ отъ Велесъ. Панчо Лазаровъ сарчаки. Почт. Г. Дмитрій отъ Стенимахъ. Преподоб. отецъ Г. Филовей іером. Хиленд. Г. Никифоръ Хиленд. Игнатъ кюрчки. Стефанъ п. Антоновичъ ахтаръ. Слов. Елзискій учит. Г. Ем. Г. Фресклевъ. Словесн. учителя Гг: Сотиръ Андреевичъ и Симеонъ Антоновичъ 2. Велвчко Стоиловъ отъ Челопъ. Алексо Захаріевъ отъ Калказ. Георгій Антоновичъ. Георгій Панчовъ.

16.

КОТЕЛЪ.

Всепрепод. отецъ Г. Дамаскинъ. — Благг. Г. п. Константинъ Іоанновичъ. — Почтен. Гг: Х. Юрданъ Х. Тиниовъ. Тиню Х. Невковъ. Слов. Василь Ганчовъ. Г. Савва Х. И. Доброплодный, Елзиско-Българскій Котленскій учитель 2. Ученици негови: Христо Х. Стояновъ. Петръ п. Велковъ. Х. Герги Х. Нончовъ. Влазу Петровъ. Спиридонъ. Къвию Христовъ Градецъ. Николай Панагіотовъ отъ Сливенъ. Вичо Велковъ. Ченко Атанасовъ. Ничу Сѣбювъ. Калчу Ивановъ. Димо

Пенювъ. Петръ Вълковъ. Сл. Г. Драгавчо п. Иосифовъ,
учитель на момчета та. Сл. Г. Христати учитель. Слов.
Г. Петръ Рахитовъ учитель. Петръ Х. Атанасовъ. Па-
нагютъ Х. Добриовъ. Захарія Х. Райновъ. Анастасій
п. Петровъ 5. Х. Велко п. Петровъ 5. Учитель Сла-
вяно-Българскій Г. Георгій Кръстювичъ зографовъ Трев-
ненецъ 2. Ученици негови: Слов. г. Диму. Иванъ Въл-
ковъ. Динчу Коловъ. Вълко Христовъ. Христу п.
Стефановъ. Петръ Христовъ. Бижо Ивановъ. Иванъ
Вълковъ. Бянь Мудювъ. Петръ Ивановъ. Х. Никола
Х. Петровъ. Никола Х. Нонювъ. Дончо Пенковъ.

51.

Ж Е Р А В Н А.

Преод. Г. Герасимъ Хиленд. Мускосл. Г. Емма-
нуилъ п. Кръстювичъ. Г. Стоянъ Тодоровъ. Г. Ювко
сапуни.

4.

Я М Б О Л Ъ.

Благог. священ. Гг: Икономъ п. Филипъ. П. Васи-
лій. Сл. г. Апостолъ К. учит. на общо то учил. Почт.
Гг: Кмистъ Х. Георгиевъ. Петръ Алексіевъ марангосъ
отъ Самоковъ. Георгій Константиновъ марангосъ отъ
Самоковъ. Никола Драгниовъ. Мускосл. Панагютъ Ю-
ановъ. Сл. учит. Савва отъ Карнобать. Петръ Дошувъ.

10.

К А Р Н О Б А Т Ъ.

Благог. Г. п. Василій. Почт. Гг: Момчилъ Тинювъ.
Янаки Стояновъ сапуни. Русн Варбановъ кюркчи. И-
ванъ Димовъ пастыръ. Слов. учит. Г. Денко Денковъ.
За училище то 2. Ученици: Анастасій Ивановъ. Геор-
гій Жековъ. Иванъ Вълковъ. Димитрій Стояновъ. Юр-
данъ Русювъ. Петръ Радоювъ. Неделко Марковъ. Сто-
янъ Георгиевъ. Георгій Ивановъ. Алексій Муханловъ.
Бяндю Желъзовъ. Никола Стояновъ.

19.

П Р Е С Л А В А.

Благог. Сакеларій Г. п. Димитрій Пенювъ. Слов.
учитель Г. Димитрій Ивановъ.

2.

Р А З Г Р А Д Ъ.

Сл. учитель Г. Николай Икономовичъ 2. Ученици: Братія Господинъ и Николай Стояновичи. Братія Иванчо и Стефанъ Денюви. Братія Николай и Пенко п. Аонасови. Братія Стоянъ и Стойку Спасіеви. Братія Василій и Киріявица п. Иліеви. Димитрій Петровичъ. Василь Ивановичъ. Атанасъ Жековичъ. Костаки Стояновичъ. Георгій Саввовичъ. Димитрій Дончовичъ. Константинъ Стояновичъ. Маринъ Михиновичъ. Георгій Варбановичъ.

16.

Т А Т А Р Ъ - П А З А Р Ж И К Ъ.

Всепрепод. Г. Кирилъ Протосингелъ и епитропъ Архіерейскій 2. Благог. Свящ. Гг: п. Георгій. Протопопъ Иванъ. П. Георгій. П. Иванъ. — — Почт. родолюбци Гг: Х. Милаки Х. Константиновъ. Г. Иванчо Пенювъ 2. Христу Х. Оомовъ. Николаки Тряндафиловъ. Х. Цани Стайковичъ 2. Никола п. Оомовъ. Христу Георгіевъ. Велчо Ангеловичъ Славяно-Българскій учитель Г. Никифоръ Мудронъ Елѣнчанинъ 100. Взаимный Българскій учитель Юрданъ Невювъ Елѣнчанинъ 2. Слов. Георгій Райковичъ Елѣнчанинъ. Сл. Петръ Димитровъ — — Руфетъ абажійски за училище то 5. Почт. абажии Гг: Стоянчо Атанасовъ. Атанасъ Мишувъ. Ангелъ Атанасовъ. Паунъ Янакиевъ. Лазаръ Иліевъ. Атанасъ Атанасовъ. Стоянъ Ивановъ. Атанасъ Ивановъ. Иванчо Тодоровъ. Илія Ангелковичъ. — — Руфетъ кафтанжійски за училище то 3. Почт. кафтанжии Гг: Димитрій Иліевъ. Георгій Стояновъ. Кръстю Ивановъ. Георгій Лазарювъ. Діянъ кафтанжи. — — Руфетъ самаржійски за училище то 2. — Руфетъ бояжійски за училище то 2. — Руфетъ механжійски за училище то 2. — Руфетъ папукчійски за учил. 2. — Почт. Гг: Георгій Симеоновъ ковдуржи и калъфчи. Крастанъ Стоименовъ папукчи. Тодоръ Манчовъ папукчи. Исаакъ Матѳеевъ папукчи. Стайку Бошковъ папук. — Почт. кюркчи Гг: Георгій Аонасовъ. Иванъ Аонасовъ. Димитръ Пенювъ. Георги Христоску. Николай п. Теофиловъ. Георги Тасовъ. Георги Яковичъ. Стоянъ Димитровъ. Дончу Лучувъ. Велку Петковъ. Атанасъ Стойковъ. — — Руфетъ бакалскій за учил. 2. Почт. бакали Гг: Х. Иванъ

Младинъ. Андрей Николовъ. Георгій Пеновъ. Иванъ Костовъ. Никола Бояновъ. Петраки Стефанъ. Илія Пенчовъ. Георгій п. Гроздановъ. — — Руфетъ коюм-жійски за учил. 2. Почт. коюм. Гг: Вълко Петровичъ. Петръ Димитровъ. Дошку Калчовъ. — — Почт. платари Гг: Петку Мишовъ. Анчо Кънчовъ. Спасъ Славовъ. Петраки Анчовъ. — Почт. Гг: Тодоръ Козма калпакчи. Мусикосл. г. Ангелъ Янакиевъ. Сотиръ Янакиевъ чарчи 5. Петку Атанасовъ ханжи. Иванчо п. Захариевъ терзи. Георгій Иванчовъ терзи. Иванчо п. Георгиевъ терзи. Генчу Добриовъ мотафчи. Илія п. Ангеловъ отъ Каменець. Стойчу даскаловъ бакалъ. Слов. учитель отъ Ерелин г. Иванъ Пошувъ. Иванчо Куртовъ. Х. Пенчо механжи. Ангелъ п. Германовъ чохажи. Ангелъ бояжи. Ангелъ Тодоровъ сжиджкчи. Никола Ивановъ дюнгеръ. Веселинъ Петровъ дюнгеръ. Иванъ Благоевъ бояжи. Стоименъ бостанжи. Герги Стойку казанжи. Кочу Спасовъ дерменжи. Георги Атанасовъ сензъ. Тодоръ Николовъ кацаръ. Георгій Цвѣтанъ кацаръ за училище то. Димитрій Ивановъ бакаржи за учил. Димитрій Илиевъ Беловалж. Слов. г. Алексій Тодоровъ учит. Въ Костенець. Никола Илиевъ балакчи. — — Мънастырь св. Петра. Препод. отецъ г. Іоанникий. Всепреп. отецъ Софроній. Преп. отецъ Прочоній отъ Перушица. Г. Любенъ Вълчовичъ отъ обитель. Перушица. Благог. г. п. Илія отъ Батакъ. Благог. п. Пенчо отъ Батакъ. Иванчо Дюлгеръ. Г. Евдоксія инокиня. Г. Евонмія монахиня. Г. Рахила монахиня

229.

Б Р А Ц И Г О В О.

Мусикосл. г. Димитрій п. Кръстювъ 5. Слов. г. Христу Аванасовъ отъ Пещера 2. Почт. Гг: Зафиръ п. Димитровъ. Георгій п. Стояновъ. Ангелъ Тошковъ. Христу абажи. Епитропъ църковный г. Николай гранчаръ. Слов. учитель Българскій Іоаннъ Еммануиловъ. За училище то 3. Ученици: мусикосл. г. Ангелъ п. Георгиевъ. Стоянъ Димитровъ 2. Кръстю Георгиевъ. Стоянъ Ангелововъ 2. Іоаннъ Стоиловъ 2. Димитрій Нячовъ. Георгій Стояновъ явжкъ 2. Стоянъ Кръстювъ прекумъ 2. Георгій Петровъ жамбазъ 2. Аванасъ Димитриевъ. Петръ Георгиевъ отъ Батакъ. Ангелъ Ди-

мовъ отъ Батакъ. Тодоръ Христовъ отъ Батакъ. Ава-
насъ Георгиевъ Панагюрще. 36.

Г О Л Ъ М О Б Е Л Ю В О.

Почт. Гг: Ангелъ Столовичъ. Димитрій Кремикъ.
Иванчо Кремикъ. Михаилъ п. Николовъ. Димитрій Ни-
коловичъ. Петраки Падуловичъ. 6.

К О П Р И В Щ И Ц А.

Почт. Любородци Гг: Петку Христовъ Доганъ. То-
доръ Христовъ Доганъ. Ганчо Недковъ кантаржи. Сте-
фанъ Генчовъ топалъ. Христо Влъковъ Пулякъ. Груе
п. Генчовъ. Геро Гръковъ. Илія Каблетковъ. Илія
Феодоровъ. Дулчо Стефleckъ. Найдень Геровъ. 11.

М Ъ Н А С Т Ъ Р Ъ Х И Л Е Н Д А Р Ъ.

Серапионъ Иером. Данилъ провгумень. Агаангелъ
пронг. Наананлъ Иером. Иоакимъ мон. 2. Симоъ мон.
Х. Нилъ. Духовникъ Киріакъ. Иларіонъ Иером. Елѣн-
ски 2. Макарій Иером. 2. Захарій Иером. Иларіонъ Иер.
Герасимъ Иерод. 2. Софроній Иерод. 2. Антоній Иерод.
Анатолія мон. Аркадій мон. Леонцій мон. Наркисъ мон.
Иосафъ мон. Савватій мон. Христофоръ мон. Діонисій
Иером. п. Павелъ Радовановичъ. Х. Пенчо Иереміевъ. 30.

М Ъ Н А С Т Ъ Р Ъ З О Г Р А Ф С К І Й.

Авенмъ Иером. Срумичанецъ. Порфирій Иером. Авра-
мій Иером. Феоктистъ Иером. Исакій Иером. Филареть
Иерод. Поликарпъ Иерод. Аркадій мон. Никефоръ Иерод.
Давидъ мон. Софроній мон. Данилъ мон. Зосимъ мон.
Димитрій. — Аванасій. Григорій 2. Георгій. Георгій
Радовъ 2. Матоей. Харалампій Иером. Рафзалъ мон.
Герантій мон. Аввакумъ мон. 25.

Отъ Видинъ. Мусевосл. Г. Петраки Е. Ши-
шмановичъ, торг. и судита Ц. К. Австрійскаго. 3.

Отъ Бѣлъ-градъ. Высокоученный Г. Матія
Банъ. Высокоуч. Г. Корнелій Поповичъ, професоръ По-
слено-трговачке школе. Высокоуч. Г. Константинъ Ра-
новъ. Высокоблагор. Г. Панта Х. Стоиловъ, Маіоръ. Г.
Георгіе Л: Станъ, словослаг. Правителств. Типографіе.

